

לקוטי תורה • שיר השירים • מאמר 13

קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים...

”קול דודי, הנה זה בא, מדלג על ההרים”

ביציאת מצרים התגלתה לישראל עצמותו של ה', "הוא ושמו בלבד", למעלה מהשתלשלות העולמות ששמו מחיה, בדילוג שאינו לפי ערכם הנמוך; רק גילוי כזה יכול היה להוציאם ממצרים, עולם הגבול. עבודתם של ישראל — המצה הראשונה השמורה, שאליה הגיעו באמצעות מרירות המרור, ובהמשך ספירת העומר — מכינה אותם לגילוי זה וממשיכה אותו למטה, והוא ישוב ויתגלה בגלוי לעתיד.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/shir-hashirim/13

הנקודה

ביציאת מצרים התגלתה לישראל עצמותו של ה', "הוא ושמו בלבד", למעלה מהשתלשלות העולמות ששמו מחיה, בדילוג שאינו לפי ערכם הנמוך; רק גילוי כזה יכול היה להוציאם ממצרים, עולם הגבול. עבודתם של ישראל — המצה הראשונה השמורה, שאלה הגיעו באמצעות מרירות המרור, ובהמשך ספירת העומר — מכינה אותם לגילוי זה וממשיכה אותו למטה, והוא ישוב ויתגלה בגילוי לעתיד.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר שואל מדוע נאמר בפסוק "מדלג" על ההרים, אך "מקפץ" על הגבעות, וכיצד אפשר להסביר את אכילת המצה לפני חצות באמצעות גילוי שהתרחש לאחר חצות. קודם הבריאה היו "הוא ושמו בלבד": החיות של העולמות היא רק הארה של ה' — שמו ומלכותו, "מלכות כל עולמים" — ואילו "מלכותך" היא מלכות הכלולה בעצמותו. ביציאת מצרים התגלתה הבחינה העליונה הזאת, "מלך מלכי המלכים", ולכן יצאו ישראל ממצרים, עולם הגבול. היו שתי מצות: הראשונה, לפני חצות, הייתה הביטול העצמי של ישראל, שהיה זקוק לשמירה ובא עם מרור — מרירות המעוררת רחמים; באמצעותה הגיעה המצה השנייה, לאחר חצות, ביטול שבא מלמעלה ושאינו יכול להחמיץ. "קול" הוא המשכה מהעלם לגילוי. הגילוי דילג על השתלשלות העולמות: ברגל אחת — אהבה, בזכות האבות, התורה; בשתי רגליים — אהבה ויראה, בזכות האימהות, המצוות ששורשן גבוה יותר. הצבי ההופך את ראשו לאחור הוא הרצון שלמעלה מהחכמה המלוּבש במצוות; לאחר פסח בא "קומי לך", ספירת העומר בדרך לשבועות.

מבנה

1	השאלה	11
"קול דודי... מדלג על ההרים, מקפץ על הגבעות": מדוע "מדלג" על ההרים ו"מקפץ" על הגבעות? המדרש מפרש את הפסוק על יציאת מצרים, שבה ה' "דילג" מארבע מאות שנה למאתיים ועשר.		
2	מצה וחצות; הוא ושמו	7-21
ההגדה מסבירה את המצה באמצעות גילוי שבא לאחר חצות, אף שיש לאכול מצה לפני חצות. התשובה היא שהחיות של העולמות היא רק אורו של ה' — שמו ומלכותו — שאינם משנים דבר בעצמותו; לכן הנוסח בתפילה הוא "קודם שנברא", כאילו העולם נוצר מאליו.		
3	שתי בחינות במלכות; יציאה מעולם הגבול	10-81
"מלכות כל עולמים" מחיה את בריאה, יצירה ועשיה, את הנשמות, המלאכים והכוכבים; "מלכותך" היא מלכות הכלולה בעצמות. בחינה זו, "מלך מלכי המלכים", התגלתה ביציאת מצרים והוציאה את ישראל ממצרים — הגבול הכובל כל עולם.		
4	שתי המצות והמרור	16-111
המצה, כמו דגן לילד, מביאה להכרה בה'. המצה הראשונה, לפני חצות, הייתה הביטול העצמי של ישראל; היה צורך לשמור עליה מפני חמץ, גבהות, והיא באה עם מרור — מרירות המעוררת רחמים רבים. משום כך המרור מונח בקו האמצעי. באמצעותה באה המצה השנייה, שהתגלתה מלמעלה ולא נזקקה לא לשמירה ולא למרור.		
5	הקול	171
"קול" הוא המשכה מהעלם לגילוי; גילוי העצמות ביציאת מצרים הוא "קול דודי".		

הגילוי דילג על השתלשלות של סיבה ומסוכב, ובא "ברוב מורא", בזכות האבות או מלמעלה מהם. התורה מכנה אותו פסח, "ופסח ה' על הפתח": הוא נכנס למלכות, שער היראה.

21-191

קפיצה על הגבעות

7

דילוג הוא ברגל אחת וקפיצה בשתי רגליים: באמצעות האבות בא הגילוי כאהבה בלבד, ובאמצעות האימהות גם כיראה, ששורשה גבוה יותר. האימהות, אף שהן מקבלות, גבוהות יותר מבחינת מלמטה למעלה — "סוף מעשה במחשבה תחילה"; למטה, ההרים הם התורה והגבעות הן המצוות, ששורשן בכתר. "הנה זה בא" מתייחס גם לעתיד: "אראנו נפלאות".

23-221

הצבי וספירת העומר

8

הצבי הופך את ראשו לאחור: הרצון שלמעלה מהחכמה מלוכש במצוות גשמיות. בפסח הוא בא בדילוג, בלי אתערותא דלתתא; אחר כך בא "קומי לך" — ספירת העומר, המבררת את המדות, כדי שבשכונות תהיה "פנים בפנים" ויהיה אפשר להקריב לחם חמץ.

מו ש ג י ם

מרירות ורחמים רבים מרירות ורחמים רבים
מרירות על הריחוק מה' מעוררת את רחמיו הרבים, השייכים רק למי שנמצא בשפלות; לכן המרור מונח בקו האמצעי, קו הרחמים.
קול קול
המשכה מהעלם לגילוי, מהשכל למדות או מלמעלה מהשכל אל השכל; "הקול הגדול" בסיני הוא הקול הפנימי שאינו נשמע.
דילוג וקפיצה דילוג וקפיצה
דילוג הוא ברגל אחת וקפיצה בשתי רגליים: הגילוי בא כאהבה באמצעות האבות והתורה, וכאהבה ויראה באמצעות האימהות והמצוות.
יראה עילאה יראה עילאה
יראה ששורשה גבוה מן האהבה, במדרגות הנעלמות של כתר; ביציאת מצרים היא התגלתה בתוך היראה התחתונה של מלכות, "ברוב מורא".
סוף מעשה במחשבה תחילה סוף מעשה במחשבה תחילה
מה שבא אחרון בסדר ההשתלשלות, שורשו הגבוה ביותר; לכן המקבלות — האימהות והמצוות — יכולות לעמוד למעלה מן המשפיע.

הוא ושמו בלבד הוא ושמו בלבד
לפני הברירה היה שמו של ה', ההארה העתידה להחיות את העולמות, כלול בעצמותו. החיות של העולמות היא רק "שמו", שאינו משנה דבר בו.
מלכות כל עולמים ומלכותך מלכות כל עולמים / מלכותך
שתי בחינות במלכות: המלכות המחיה את העולמות, שהיא הארה ושם בלבד, והמלכות הכלולה בעצמות ה'. הבחינה השנייה, "מלך מלכי המלכים", התגלתה ביציאת מצרים.
דילוג דילוג
גילוי המדלג על השתלשלות העולמות, על סדר סיבה ומסוכב, ובא מלמעלה למטה בלי יחס לערכו של המקבל.
שתי המצות מצה ראשונה ומצה שניה
המצה הראשונה, לפני חצות, היא הביטול העצמי של ישראל, שיש לשמור עליו; השנייה, לאחר חצות, היא ביטול שנוצר בעקבות הגילוי מלמעלה ואינו יכול להחמיץ.

קטע 1 • 11

השאלה

1 קול דודי¹ הנה זה בא² מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות. דומה דודי לצבי^{3,4,5} כוי. וצריך להבין שינוי הלשון שבהרים כתיב מדלג ובגבעות מקפץ.

”קול דודי, הנה זה בא, מדלג על ההרים, מקפץ על הגבעות. דומה דודי לצבי וכו”.

כעת יש להבין את שינוי הלשון: על ההרים נאמר ”מדלג”, ואילו על הגבעות נאמר ”מקפץ”.

המאמר פותח בפסוקים משיר השירים ב, ח-ט, שבהם הדוד בא ”מדלג על ההרים, מקפץ על הגבעות” ונמשל לצבי. השאלה הראשונה היא על הלשון: מדוע נאמר ”מדלג” ביחס להרים, אך ”מקפץ” ביחס לגבעות? התשובה תבוא בהמשך המאמר.

הנה פסוק זה נאמר על יציאת מצרים שהיה הגאולה בדלוג מארבע מאות שנה לרדיו שנה כמ”ש במדרש שיר השירים בפסוק זה.

פסוק זה נאמר על יציאת מצרים, כאשר הגאולה באה בדילוג: מארבע מאות שנה למאתיים ועשר שנה, כפי שנכתב במדרש על שיר השירים, על פסוק זה.

המדרש על פסוק זה מפרש אותו כהודעתו של משה על הגאולה ממצרים. ה’ אמר לאברהם שהשעבוד יימשך ארבע מאות שנה, אך עברו רק מאתיים ועשר שנה; ה’ ”דילג” על חישוב הקץ וגאל אותם קודם לכן.

קטע 2 • 21-7

מצה וחצות; הוא ושמו

2 ולהבין כל זה הנה אנו אומרים בהגדה מצה זו שאנו אוכלים על שום מה ע”ש שלא הספיק בצקת של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב”ה וגאלם.

כדי להבין את כל זה, אנו אומרים בהגדה: ”מצה זו שאנו אוכלים, על שום מה? על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ, עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים, הקדוש ברוך הוא, וגאלם”.

כדי לבאר את הפסוק, המאמר פונה לנימוק שמביאה ההגדה לאכילת מצה: לבצקם של אבותינו לא היה די זמן לתפוח, לפני ש”מלך מלכי המלכים, הקדוש ברוך הוא” נגלה עליהם וגאל אותם. המאמר כולו מבוסס על הביטוי הזה.

והנה לכאורה אין זה טעם מספיק כי ענין התגלות זו שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים היה אחר חצות. כמ”ש ויהי בחצי הלילה^{6,7} כוי.

והנה, לכאורה אין זה טעם מספיק, שהרי ההתגלות הזאת, שבה נגלה עליהם מלך מלכי המלכים, הייתה לאחר חצות, כמו שכתוב: ”ויהי בחצי הלילה וגו”.

הקושי הוא שההתגלות הזאת התרחשה רק מחצות הלילה ואילך, כאשר ה’ היכה את בכורי מצרים (שמות יב, כט). נמצא שההגדה מנמקת את אכילת המצה באירוע שהתרחש לאחר חצות.

ואכילת מצה שאנו אוכלים (וכן בפסח מצרים) צריך להיות קודם חצות דייקא כמ"ד שהפסח אינו נאכל אלא עד חצות⁸ ובפסח נאמר על מצות ומרורים⁹ וגו'.

ואילו את המצה שאנו אוכלים — וכך גם את הפסח במצרים — צריך לאכול דווקא לפני חצות, לפי הדעה שקרבן הפסח נאכל רק עד חצות; ועל קרבן הפסח נאמר: "על מצות ומרורים וגו'".

אף על פי כן, יש לאכול את המצה לפני חצות, הן במצרים הן בסדר שלנו, לפי רבי אלעזר בן עזריה, הסובר שאפשר לאכול את קרבן הפסח רק עד חצות. התורה מצרפת את המצה לקרבן הפסח ואומרת: "על מצות ומרורים יאכלוהו". לכן השאלה היא כיצד אפשר להסביר את אכילת המצה לפני חצות באמצעות התגלות שהתרחשה לאחר חצות.

ולהבין כ"ז הנה ארז"ל עד שלא נברא העולם^{10,11} היה הוא ושמו בלבד.¹² דהנה חיות כל העולמות שנמשך ממנו ית' אינו

כדי להבין את כל זה, הנה אמרו חז"ל: "עד שלא נברא העולם היה הוא ושמו בלבד". והנה, החיות הנמשכת ממנו יתברך לכל העולמות אינה

התשובה מתחילה באמרה שבפרקי דרבי אליעזר, שלפני שנברא העולם היו רק "הוא ושמו". החיות של כל העולמות אינה עצמותו של ה', אלא רק אור וזיו ממנו.

אלא בחינת אור וזיו בלבד ממנו ית'. כמו עד"מ זיו השמש או זיו הנר שאינו נוגע אל העצם כלל.

אלא בחינת אור וזיו בלבד ממנו יתברך, כמו למשל זיו השמש או זיו הנר, שאינם נוגעים כלל בעצם.

זיו נמשך ממקורו בלי לגעת במקור עצמו, כמו קרני השמש או אורו של נר. בהמשך המאמר יובאו עוד שתי דוגמאות לחיות העולמות: שם ומלך.

3 והראיה שאף אם יש מסך מפסיק באופן שאין הזיו יכול להתפשט מ"מ אין בהעצם שום שינוי.

ההוכחה [לכך]: גם אם יש מסך המפסיק, כך שהזיו אינו יכול להתפשט, בכל זאת אין שום שינוי בעצם.

ההוכחה לכך שהזיו אינו נוגע למקורו היא שכאשר מסך חוסם את קרני השמש, השמש עצמה אינה משתנה כלל. רק הזיו מושפע, ולא המאור.

כמ"כ למעלה כח אלקי המחיה כל העולמות נק' בשם אור שאינו נוגע לעצמותו ית' כלל ואינו פועל בו שום שינוי כמ"ש אני¹³ ה' לא שניתי ואתה הוא קודם שנברא העולם כו'.

כך גם למעלה: הכוח האלקי המחיה את כל העולמות נקרא בשם "אור", משום שאינו נוגע כלל בעצמותו ית' ואינו גורם בו שום שינוי, כמו שכתוב: "אני ה' לא שניתי"; וכן: "ואתה הוא קודם שנברא העולם" וכו'.

לכן הכוח האלקי המחיה את העולמות נקרא "אור": הוא אינו נוגע בעצמותו של ה' ואינו משנה בו דבר. על כך נאמר בפסוק במלאכי: "אני ה' לא שניתי", ובתפילת שחרית: "ואתה הוא קודם שנברא העולם", וכך גם לאחר שנברא.

4 ונקי גם כן בחינת שם וכמ"ש יהללו את שם¹⁴ כו'. וכמו עד"מ האדם כשהוא בפ"ע אינו צריך לשם כלל רק לזולתו שיקראו אותו בשמו ואינו נוגע לעצמותו כלל.

היא נקראת גם בחינת "שם", כמו שכתוב: "יהללו את שם...". וכמשל לאדם: כשהוא לעצמו, אין לו צורך בשם כלל; [הוא זקוק לו] רק בשביל אחרים, כדי שיוכלו לקרוא לו בשמו, ואין הדבר נוגע כלל לעצמותו.

אותה חיות נקראת גם "שם", כמו בפסוק "יהללו את שם...". אדם כשהוא לבדו אינו זקוק לשם; השם נועד רק כדי שאחרים יוכלו לקרוא לו, והוא אינו מוסיף דבר למי שהוא.

כן הוא בחינת כח האלקי המחיה כל העולמות הוא רק בחינת שם בלבד ואינו נוגע לעצמותו כלל.

כך גם בחינת הכוח האלוקי המחיה את כל העולמות היא רק בחינת שם בלבד, ואין היא נוגעת כלל לעצמותו.

לכן, הכוח האלוקי המחיה את העולמות הוא רק "שמו" של ה': הוא נועד לנבראים ואינו נוגע לעצמותו.

5 ונקי בחינת מלך. כמו למשל המלך על מדינתו שאין עצמותו ומהותו נתפס ומתפשט במדינה כולה רק שמו לבדו שנקרא מלך עליהם.

והיא נקראת בחינת "מלך". למשל, מלך על מדינתו: עצמותו ומהותו אינן נתפסות במדינה כולה ואינן מתפשטות בה; רק שמו לבדו, כלומר היותו נקרא מלך עליהם.

דימוי שלישי הוא מלך. אישיותו של המלך עצמו אינה מתפשטת במדינתו; רק שמו — היותו נקרא מלך על העם — מגיע לכל חלקיה.

כמו"כ למעלה מה שאלקות מחיה כל העולמות הוא רק בחי' מלכות שבמה שהוא מלך עליהם מחיה ומהוה אותם דהיינו שמו יתברך בלבד

כך גם למעלה: העובדה שהאלקות מחיה את כל העולמות נובעת רק מבחינת מלכות, שכן בכך שהוא מלך עליהם הוא מחיה ומהוה אותם; כלומר, רק שמו יתברך.

בדומה לכך, החיות שהי' מעניק לעולמות באה ממלכותו, מהיותו מלך עליהם. זהו רק "שמו", ולא עצמותו.

אבל מהותו ועצמותו ית' אינו בגדר המשכה והתגלות כי הוא לבדו מרום וקדוש כו' אתה הוא עד שלא נברא העולם כו'.¹⁵

אבל הווייתו ועצמותו יתברך אינן בגדר המשכה וגילוי, שכן הוא לבדו מרום וקדוש וכו': "אתה הוא עד שלא נברא העולם" וכו'.

הווייתו ועצמותו הן למעלה לגמרי מהמשכה וגילוי: הוא לבדו מרום וקדוש. לכך מתכוונת התפילה באומרה "אתה הוא עד שלא נברא העולם": הוא נותר כפי שהיה, והבריאה אינה משנה בו דבר.

6 והנה בנוסחא הישנה היי כתוב אתה הוא עד שלא בראת ועתה הוא הנוסחא עד שלא נברא¹⁶ כוי.

והנה, בנוסח הישן היה כתוב: "אתה הוא עד שלא בראת"; וכעת הנוסח הוא: "עד שלא נברא" וכי.

המאמר מציין שהנוסח של אותה תפילה השתנה. בנוסח הישן נאמר "עד שלא בראת", בלשון פעילה; ואילו בנוסח הנוכחי נאמר "עד שלא [העולם] נברא", בלשון סבילה.

והעיקר הוא כנוסחא זו כי כן הוא לשון הפסוק יהללו את שם כוי כי הוא צוה ונבראו¹⁷ כוי.

והנוסח הנכון הוא זה, שכן כך נאמר בפסוק: "יהללו את שם וגוי כי הוא צוה ונבראו וגוי".

הנוסח הנוכחי הוא הנכון, משום שהוא תואם את הפסוק "יהללו את שם... כי הוא צוה ונבראו", שבו נאמר שהנבראים "נבראו" בלשון סבילה. הפסקה הבאה מסבירה מדוע יש חשיבות ללשון הסבילה.

7 וההפרש בין בראת לנברא¹⁸ הוא כי בראת משמע שהעצמות נמשך ג"כ בבחינה זו כמו עד"מ האדם

כשחושב ומעיין באיזה דבר אזי עצמותו ג"כ נמשך במחשבה זו שאינו חושב דבר אחר.

ההבדל בין "בראת" ל"נברא" הוא ש"בראת" משמעו שגם העצמות נמשכת לבחינה זו. למשל, כשאדם חושב ומתעמק בעניין מסוים, גם עצמותו נמשכת למחשבה הזאת, כך שאינו חושב על דבר אחר.

"בראת" משמעו שהבורא עצמו נמשך אל מעשה הבריאה, כמו אדם שמתרכז בנושא מסוים ונמשך כולו אל המחשבה הזאת, עד שאינו חושב על דבר אחר.

אבל אצלו ית' הוא אינו כן שאינו נוגע לעצמותו כלל רק דרך זיו והארה בעלמא והרי הוא כאילו נברא ממילא¹⁹ כי אינו פועל שום שינוי ח"ו בעצמותו כלל.

אבל אצלו ית' אין הדבר כך: הדבר אינו נוגע כלל בעצמותו, אלא הוא רק בדרך של זיו והארה בלבד. לכן נראה כאילו הוא נברא מאליו, שהרי אין בכך שום שינוי, חס ושלום, בעצמותו.

אצל ה' אין הדבר כך: הבריאה אינה נוגעת בעצמותו, והיא רק זיו והארה ממנו. לכן העולם כאילו "נברא" מאליו, ושום דבר אינו משתנה בו.

ולכן נכון הוא זאת הנוסחא עד שלא נברא כוי (וכמ"ש השל"ה בהקדמה דף ג' ע"ב)

לכן הנוסח "עד שלא נברא וכוי" נכון (וכפי שכתב השל"ה בהקדמה, דף ג' ע"ב).

משום כך הניסוח הסביל "עד שלא נברא" נכון. כאן מצוין שהשל"ה (שני לוחות הברית) כתב כך בהקדמתו.

וכמו זיו השמש מן השמש שאין שייך לומר שהשמש מאיר זיוו רק שנמשך ממילא הזיו מן השמש.

וכמו זיו השמש מן השמש: אין מתאים לומר שהשמש מאירה את זיווה, אלא הזיו נמשך מן השמש מאליו.

השמש היא המשל: אי אפשר לומר שהשמש "מקרינה החוצה" את קרניה כפעולה; הקרניים נובעות ממנה מאליהן.

וכמ"כ למעלה כשעלה ברצונו יתברך שמו לברוא את העולם האציל והמשיך מבחי' אורו ית' שאינו נוגע לעצמותו ב"ה כלל

וכך גם למעלה: כאשר עלה ברצונו ית' לברוא את העולם, הוא האציל והמשיך מבחינת אורו ית', שאינו נוגע כלל בעצמותו ית',

כך גם כאשר ה' רצה לברוא את העולם, הוא האציל והמשיך מאורו, שאינו נוגע בעצמותו.

רק דרך זיו והארה בעלמא והארה זו היא מקור חיות והתהוות כל העולמות והרי הוא רק כאילו צוה ונבראו²⁰ ממילא שאין להם ערך ויחוס כלל אליו יתברך.

אלא רק בדרך של זיו והארה בלבד. הארה זו היא מקור החיות והתהוות של כל העולמות. לכן הדבר הוא רק כאילו "ציווה ונבראו" מאליהם, שהרי אין להם שום ערך ושכיכות אליו ית'.

הארה זו, זיו בלבד, היא מקור החיות והקיום של כל העולמות. לכן הם נוצרו כאילו נאמר עליהם "ציווה ונבראו", מאליהם, שכן אין להם שום ערך או שכיכות אליו.

קטע 3 • 81-10

שתי בחינות במלכות; יציאה מעולם הגבול

8 וזהו מלכותך מלכות כל עולמים^{21,22} כי יש ב' בחינות היינו בחי' מלכותך ובחינת מלכות כל עולמים.

זהו [פירוש] "מלכותך מלכות כל עולמים": יש שתי בחינות, כלומר בחינת "מלכותך" ובחינת "מלכות כל עולמים".

בתהילים קמה, יג נאמר: "מלכותך מלכות כל עולמים". המאמר רואה בשני חלקי הפסוק שתי בחינות: "מלכותך" — מלכות כפי שהיא בתוך הקב"ה עצמו, ו"מלכות כל עולמים" — מלכות כפי שהיא מחיה את העולמות.

פ"י מלכות כל עולמים היינו מה שמחיה כל עולמים והוא בחי' מלכותו לבד כו'. ויש כמה עולמות ב"ע כי הנה כתיב כל הנקרא בשמי²³ ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו.

פירוש "מלכות כל עולמים" הוא מה שמחיה את כל העולמות, והיא בחינת מלכותו בלבד וכו'. ויש כמה עולמות — בריאה, יצירה ועשיה, שהרי נאמר: "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו, יצרתיו, אף עשיתיו".

"מלכות כל עולמים" היא המלכות שמחיה את העולמות. אלה הם העולמות בריאה, יצירה ועשיה, הנקראים על שם שלושת הפעלים בישעיהו מג, ז: "בראתיו, יצרתיו, אף עשיתיו".

בראתיו היינו בחי' בריאה והיינו בחי' הנשמות שהמה בחי' בריאה כי בריאה הוא יש מאין²⁴ ממש

"בראתיו" היא בחינת בריאה, כלומר בחינת הנשמות, שהן בחינת בריאה; כי בריאה היא ממש יש מאין,

"בראתיו" מתייחס לבריאה, עולם הנשמות. בריאה פירושה היווצרות של יש מאין: מציאות חדשה במקום שבו קודם לא הייתה מציאות כזאת.

וכמו למשל המחשבה הוא בחי' בריאה שהוא יש מאין ממש כי קודם שחושב לא היו האותיות כלל ואח"כ בבחי' מחשבה הם האותיות.

כמו למשל המחשבה, שהיא בחינת בריאה, שכן היא ממש יש מאין: לפני שאדם חושב, האותיות אינן קיימות כלל, ואחר כך, בבחינת המחשבה, האותיות קיימות.

המשל הוא המחשבה: לפני שאדם חושב, אותיות המחשבה אינן קיימות כלל, ואחר כך הן קיימות. לכן המחשבה היא "יש מאין", והיא מקבילה לבריאה.

9 וכמו"כ נשמות ישראל עלו במחשבה^{25,26} כו'. ולכן נק' בחי' בריאה. יצרתיו הוא עולם המלאכים שהמה בחי' יצירה כי המה בחינת דיבור בדבר ה' שמים נעשו²⁷ וברוח פיו כו'.

כך גם נשמות ישראל "עלו במחשבה" וכו'; לכן הן נקראות בחינת בריאה. "יצרתיו" הוא עולם המלאכים, שהם בחינת יצירה, שכן הם בחינת דיבור: "בדבר ה' שמים נעשו, וברוח פיו" וכו'.

נשמות ישראל "עלו במחשבה" לפני הבריאה, ולכן הן מקבילות לבריאה, שהיא בדומה למחשבה. "יצרתיו" הוא עולם המלאכים, יצירה, המקבילה לדיבור, כפי שנאמר: "בדבר ה' שמים נעשו".

וכמו הדיבור שנמשך מהמחשבה כי מה שהאדם חושב הוא מדבר ואינו בחי' יש מאין רק בחי' יש מיש בדומה לדיבור, שנמשך מן המחשבה: האדם מדבר את מה שהוא חושב; אין זו בחינה של יש מאין, אלא רק בחינה של יש מיש;

הדיבור נמשך מן המחשבה: האדם אומר את מה שכבר חשב. לכן הדיבור אינו "יש מאין", אלא רק "יש מיש".

רק מה שהיה בתחלה בעולם המחשבה ועתה הוא בגלוי בדבור ואינו רק בחינת חומר וצורה חומר הוא ההעלם כח היולי וצורה הוא הגילוי

אלא שמה שהיה תחילה בעולם המחשבה מתגלה עכשיו בדיבור. וזו רק בחינת חומר וצורה: החומר הוא ההעלם, הכוח ההיולי, והצורה היא הגילוי;

הדיבור רק מגלה את מה שהיה נסתר במחשבה, בדומה לכך שהצורה מעצבת את החומר. החומר כאן הוא השלב הנסתר והפוטנציאלי — החומר ההיולי של הפילוסופים, חומר שעדיין לא קיבל צורה כלשהי — והצורה היא גילוי.

ולכן נקרא בשם יצירה כו' (כמ"ש מזה כמ"א בד"ה מי מנה²⁸ בפ' בלק ובד"ה שובה ישראל)²⁹

ולכן היא נקראת בשם יצירה וכו' (כמו שכתוב על כך במקום אחר, במאמר המתחיל "מי מנה" בפרשת בלק, ובמאמר המתחיל "שובה ישראל").

יצירה פירושה מתן צורה לדבר שכבר קיים, כשם שהדיבור נותן ביטוי חיצוני למחשבה. הטקסט מפנה לשני מאמרים אחרים בלקוטי תורה, שמסבירים באותו אופן את שלושת הפעלים שבפסוק.

אף עשיתיו היינו בחינת עולם העשי' כוכבים ומזלות כו'.³⁰ וכל העולמות הנ"ל אינם מקבלים חיותם רק מבחינת שם בלבד כל הנקרא בשמי'³¹ כו'.

"אף עשיתיו" הוא בחינת עולם העשיה: הכוכבים והמזלות וכו'. וכל העולמות האמורים לעיל מקבלים חיות רק מבחינת שם בלבד: "כל הנקרא בשמי" וכו'.

"אף עשיתיו" הוא עשיה, עולם הכוכבים והמזלות. שלושת העולמות מקבלים את חיותם רק משמו של ה', כפי שמתחיל הפסוק: "כל הנקרא בשמי".

וזהו הכל בחינת מלכות כל עולמים אבל בחינת מלכותך הוא כמו שבחינת מל' הוא בטל בעצמותו

וכל זה הוא בחינת "מלכות כל עולמים". אבל בחינת "מלכותך" היא כפי שמלכות בטלה בעצמותו;

כל זה הוא "מלכות כל עולמים". לעומתה, "מלכותך" היא מלכות כפי שהיא בטלה בעצמותו של ה', לפני שהיא פונה אל העולמות.

כמו עד"מ זיו השמש הכלול בשמש עצמו³² שאינו נראה שם כלל רק הוא בטל בעצמותו ואין אורו וזיוו ניכר ונראה רק על הארץ כו'.

כמו, למשל, זיו השמש כפי שהוא כלול בתוך השמש עצמה: שם הוא אינו נראה כלל, אלא בטל בעצמותו, ואורו וזיוו ניכרים ונראים רק על הארץ וכו'.

המשל הוא לזיו השמש כשהוא בתוך השמש עצמה: שם אינו נראה כלל, משום שהוא נבלע במקורו. הוא נעשה אור נראה רק על הארץ, מחוץ לשמש.

וזהו קודם שנברא העולם הי' הוא ושמו בלבד דהיינו שהי' שמו נכלל בעצמותו (ועמ"ש בד"ה תקעו בחדש³³ מזה ובד"ה שיר השירים³⁴ ובביאור ע"פ שחורה אני³⁵ ונאווה) וזהו ג"כ ענין נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ב"ה כו'.

וזהו [פירוש] "קודם שנברא העולם היה הוא ושמו בלבד": כלומר, שמו היה כלול בעצמותו (ועיין מה שכתוב על כך במאמר המתחיל "תקעו בחדש", במאמר המתחיל "שיר השירים", ובביאור על הפסוק "שחורה אני ונאווה"). וזהו גם עניינו של "נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא" וכו'.

הדברים מסבירים את "קודם שנברא העולם היה הוא ושמו בלבד": לפני הבריאה היה שם ה', מלכותו, כלול בעצמותו. אותה הבחנה מסבירה גם את לשון ההגדה "מלך מלכי המלכים".

מלך היינו בחינת מלכות כל עולמים שמחיי כ"ע בחינת זיו ושם לבד כו' ובחינת מלך מלכי המלכים היינו בחינת מלכותך כמו שנכלל בבחינת עצמותו הוא ושמו לבד.³⁶

"מלך" הוא בחינת מלכות של כל העולמות, המחיה את כל העולמות — בחינת זיו ושם בלבד וכו'. ובחינת "מלך מלכי המלכים" היא בחינת "מלכותך" כפי שהיא כלולה בעצמותו: הוא ושמו בלבד.

"מלך" לבדו הוא מלכות כמלכות העולמות — זיו ושם בלבד. "מלך מלכי המלכים" הוא "מלכותך", מלכות כפי שהיא כלולה בעצמות ה', במצב של "הוא ושמו בלבד".

(ועיין בפרדס בעה"כ ערך מלך³⁷ והיותר מתיישב אצלנו כו' ע"ש) וזה היה נגלה עליהם אז בחי' מלכותך שלמעלה מן ההשתלשלות שהוא בחינת³⁸ מהותו ועצמותו כו'.

(ועיינו ב-Pardes, ב-Erchei HaKinuyim, בערך "Melech" (King): "ומה שמתיישב יותר אצלנו" וכו'; עיינו שם.) וזה מה שהתגלה להם אז: בחינת "מלכותך", שלמעלה מהשתלשלות, בחינת הווייתו ועצמותו וכו'.

הטקסט מפנה ל-Pardes, העוסק ב"מלך" בפרק על השמות הקבליים, ולנוסח שם ש"מתיישב יותר". ביציאת מצרים התגלתה "מלכותך", שלמעלה מכל השתלשלות העולמות: הווייתו ועצמותו של ה' ממש.

וזהו כי אז היה יציאת מצרים כי ענין מצרים הוא בחינת מיצר וגבול כמו עולם הגשמי הוא גבול מהלך ת"ק שנה³⁹ ואף עולם המלאכים הוא בחינת גבול וצבא השמים לך משתחוים⁴⁰ בחינת יש כו'.⁴¹

וזהו הטעם לכך שיציאת מצרים התרחשה אז. כי מצרים היא בחינת מיצר וגבול: כשם שהעולם הגשמי הוא מוגבל, מרחק של מהלך חמש מאות שנה, כך גם עולם המלאכים הוא בחינת גבול — "וצבא השמים לך משתחוים", בחינת יש כו'.

לכן יציאת מצרים התרחשה אז. מצרים נדרשת מלשון מיצר, כלומר צמצום וגבול, וכל עולם נברא מוגבל: העולם הגשמי תחום — "מהלך חמש מאות שנה" (המרחק מן הארץ לרקיע, לפי הגמרא); והמלאכים, ש"משתחוים לך", הם כל אחד יש נפרד לפני ה'.

10 וגם עולם הנשמות המה בחינת גבול כי כל צדיק נכוה מחופתו של חברו⁴² ממילא הם בחינת גבול ויש גבול להשגתן וכשנגלה עליהם מלך מלכי המלכים כו'

וגם עולם הנשמות הוא בחינת גבול, שהרי "כל צדיק נכוה מחופתו של חברו"; וממילא הם בחינת גבול, ויש גבול להשגתם. וכאשר נגלה אליהם מלך מלכי המלכים וכו',

גם הנשמות מוגבלות: בתלמוד נאמר בעולם הבא שכל צדיק "נכוה מחופתו של חברו", ולכן יש לכל אחד מהן מידה משלו, וגם להשגתו יש גבול. לאחר מכן חוזר המאמר להתגלותו של מלך מלכי המלכים.

בחינת הוא ושמו לבד שלמעלה מההשתלשלות העולמות בחי' מהותו ועצמותו אז הי' יציאת מצרים כו'.

בחינת "הוא ושמו בלבד", שלמעלה מהשתלשלות העולמות, בחינת מהותו ועצמותו, אז הייתה יציאת מצרים וכו'.

התגלות זו הייתה של "הוא ושמו בלבד" — עצמותו של ה', שלמעלה מכל סדר העולמות ומעבר לכל גבול. משום כך היא יכולה להוציא את ישראל ממצרים, שהיא תחום הגבול.

(ועמ"ש מענין בחינות מצרים ויציאת מצרים בד"ה בחדש השלישי⁴³ לצאת בניי מאמ"צ ובד"ה אני הוי' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים ס"פ שלח):⁴⁴

(ועיין במה שנכתב בעניין בחינות מצרים ויציאת מצרים במאמר המתחיל "בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים", ובמאמר המתחיל "אני הוי' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים", בסוף פרשת שלח:)

המאמר מפנה לשני מאמרים העוסקים במצרים ויציאת מצרים: האחד על "בחדש השלישי", בתורה אור, פרשת יתרו; והאחר, בסוף פרשת שלח, על הפסוק החותם את קריאת שמע: "אני הוי' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים".

קטע 4 • 111-16

שתי המצות והמרור

11 ב והנה כדי שיהי בחיי גילוי זה היו צריכים לאכול מצה. וענין מצה הוא ע"ד שארז"ל (ברכות ד"מ סע"א)⁴⁵ אין התינוק יודע לקרות אבא⁴⁶ ואימא עד שיטעום דגן⁴⁷

ב. והנה, כדי שתהיה בחינה זו של גילוי, היו צריכים לאכול מצה. עניינה של המצה הוא על דרך מה שאמרו חז"ל (ברכות מ' ע"א): "אין התינוק יודע לקרות אבא ואימא עד שיטעום דגן".

פרק ב. כדי לקבל את הגילוי הזה, בני ישראל היו צריכים לאכול מצה. בגמרא נאמר שילד אינו יכול לקרוא "אבא" ו"אימא" עד שטעם דגן.

הנה יש בבחי' דגן כח שעל ידו יוכל התינוק להכיר אביו ואמו כמ"כ ע"י בחי' מצה הכירו את אלקות בחי' מהותו ועצמותו דע את אלקי אביך⁴⁸ לשון הכרה והרגשה כו'.

הנה, בדגן יש כוח שבאמצעותו התינוק יכול להכיר את אביו ואת אמו. כך גם באמצעות המצה הכירו את האלוקות, את בחינת מהותו ועצמותו: "דע את אלקי אביך" — לשון של הכרה והרגשה וכו'.

הדגן מעניק לילד את היכולת להכיר את הוריו; כך גם המצה, שהיא לחם מדגן, העניקה לבני ישראל את היכולת להכיר את עצמותו של ה'. בפסוק "דע את אלקי אביך", "דע" פירושו הכרה והרגשה.

12 והנה יש ב' בחי' מצה⁴⁹ א' שהי' קודם חצות וזו צריכה שמור ושמרתם את המצות⁵⁰ כו'.

והנה, יש שתי בחינות של מצה. הראשונה הייתה לפני חצות, והיא טעונה שמירה: "ושמרתם את המצות" וכו'.

היו שתי בחינות של מצה. את הראשונה, שאכלו לפני חצות, היה צריך לשמור מפני החמצה, כפי שנאמר: "ושמרתם את המצות".

והבי' שהוא בחי' עד שנגלה כו' שם נאמר לא הספיק בצקת של אבותינו כו' שאינה באה לידי חימוץ כלל.

והבחינה השנייה היא הבחינה של "עד שנגלה" וכו'; עליה נאמר: "לא הספיק בצקם של אבותינו" וכו', שכן היא אינה באה לידי חימוץ כלל.

הבחינה השנייה באה עם הגילוי שלאחר חצות. עליה נאמר בהגדה ש"לא הספיק בצקם", משום שלא היה יכול להחמיץ כלל. בכך מתחיל המענה לשאלה שבפסקה 2.

13 וצריך להבין ענין חמץ ומצה חמץ הוא בחי' הגבהה וההתנשאות ויש בו טעם. ומצה הוא בחי' שאין בה גובה והתנשאות כלל ואין בה טעם כלל.

יש להבין את עניינם של חמץ ומצה. חמץ הוא בחינת הגבהה והתנשאות, ויש בו טעם. מצה היא בחינה שאין בה כלל גובה והתנשאות, ואין בה כלל טעם,

חמץ, לחם שתפח, מתרומם ויש בו טעם; הוא מסמל הגבהה והתנשאות. מצה אינה תופחת ואין בה טעם; אין בה גובה והתנשאות.

כמארז"ל בלע מצה יצא⁵¹ וכמ"כ בעבודה ענין מצה הוא בחי' ביטול בטל רצונך⁵² כו'. וזה הי' בחי' מצה הראשונה שאכלו קודם חצות היינו אתעדל"ת בחי' בטל רצונך כו'.

כמאמר חז"ל: "בלע מצה — יצא". כך גם בעבודת ה': עניינה של מצה הוא בחינת ביטול — "בטל רצונך" וכו'. זו הייתה בחינת המצה הראשונה שאכלו לפני חצות, כלומר אתערותא דלתתא, בחינת "בטל רצונך" וכו',

למצה יש טעם מועט כל כך, שמי שכולע אותה בלי לטעום ממנה יצא חובתו. בעבודת ה' המצה היא ביטול — "בטל רצונך מפני רצונך"; זו הייתה המצה הראשונה, שאכלו לפני חצות, והיא ביטאה את עבודתם של ישראל מצד עצמם, אתערותא דלתתא.

בחי' אתכפייא כו' (ועמ"ש מזה כפ' ויקהל בד"ה קחו מאתכם תרומה) שלא להיות בחי' גסות הקליפה אם תגביה כנשר⁵⁴ כו'.⁵⁵

בחינת אתכפייא וכו' (וראו מה שנכתב על כך בפרשת ויקהל, בדיבור המתחיל "קחו מאתכם תרומה"), כדי שלא תהיה בחינת גסות הקליפה, שעליה נאמר: "אם תגביה כנשר" וכו'.

ביטול זה הוא אתכפייא — הכנעת טבעו של האדם — כדי שלא יגיע לגסות הקליפה, שעליה אומר הנביא: "אם תגביה כנשר... משם אורידך".

וכידוע שבחי' גסות נקרא אבי אבות הטומאה^{56,57} שהוא מקור על התאוות כו' ולכן בבחי' בטל רצונך ממילא היא בחי' אתכפייא וכמ"ש ובערת הרע⁵⁸ כו'.⁵⁹

וכידוע, בחינת הגסות נקראת "אבי אבות הטומאה", משום שהיא המקור לכל התאוות וכו'. לכן, בבחינת "בטל רצונך" יש ממילא בחינת אתכפייא, וכמו שנאמר: "ובערת הרע" וכו'.

גסות, כלומר תחושת העצמי המנופחת של האדם, נקראת "אבי אבות הטומאה", מפני שכל התאוות צומחות ממנה (בדפוס כתוב "על", ויש לקרוא "כל"). לכן ביטול רצונו של האדם מכניע מאליו את הרע, ככתוב: "ובערת הרע".

14 וזהו ע"י בחי מצה גם מלשון מצה ומריבה שהיא מלחמה גדולה לבטל היש כו'.⁶⁰ ובכחינת מצה זו היה ג"כ בחי מרור על מצת ומרורים יאכלוהו⁶¹

וזה נעשה באמצעות בחינת מצה, גם במשמעות של מצה ומריבה — כלומר, מאבק וסכסוך — שכן מדובר במלחמה גדולה כדי לבטל את תחושת ה"יש", את תחושת העצמיות, וכו'. ובכחינה זו של מצה הייתה גם בחינת מרור: "עם מצות ומרורים יאכלוהו",

מצה קשורה גם למשמעות של מריבה, כמו בביטוי "מצה ומריבה": ביטול תחושת העצמיות הוא מלחמה גדולה. המצה הראשונה באה יחד עם מרור, כפי שנאמר: "עם מצות ומרורים יאכלוהו".

כי בחינת מצה זו בחי בטל רצונך לא היו יכולים לבוא אליו כ"א ע"י בחי מרור בחינת מרירות כו'. שכן אל בחינה זו של מצה, בחינת "בטל את רצונך", לא היה אפשר להגיע אלא באמצעות בחינת מרור, בחינת המרירות, וכו'.

אפשר להגיע לביטול של "בטל את רצונך" רק באמצעות מרור ומרירות: תחושת מרירות על הריחוק מה', כפי שמוסבר בפסקה הבאה.

דהנה כפי סדור הקערה הוא מרור באמצע בחי קו האמצעי⁶² ולכאורה היי צריך להיות המרור בקו שמאל

הנה, לפי סידור הקערה, המרור נמצא באמצע, בבחינת הקו האמצעי. אך לכאורה היה צריך המרור להיות בקו השמאלי,

בקערת הסדר כפי שהיא מסודרת, המרור נמצא באמצע, כנגד הקו האמצעי של הספירות. לכאורה היה ראוי שיהיה בקו השמאלי, בצד של גבורה, שהרי מרירות מבטאת חומרה.

כי הוא בחי גבורות⁶³ כו' (כמבואר בס"ב בפ"א וכמ"ש ג"כ) (לקמן)⁶⁴ בפ' במדבר בד"ה וידבר כו' מענין הג' לויים.

שכן הוא בבחינת גבורות, וכו' (כפי שמוסבר בספר של בינונים, פרק ל"א, וכפי שנכתב גם) (להלן) בפרשת במדבר, במאמר הפותח במילים "וידבר", וכו', בעניין שלושת הלויים.

מרירות שייכת לגבורות, כפי שמוסבר בתניא, פרק ל"א, וכפי שמבואר גם במאמר בפרשת במדבר, הדין בשלוש משפחות הלויים.

מררי הוא בחי המרירות כו' ע"ש וכ"ה בלק"ת מהאריז"ל פ' נשא והוא מבחינת גבורות כו' ועמ"ש מענין מררי בביאור ע"פ נשא את ראש בני גרשון⁶⁵

מררי הוא בחינת המרירות, וכו'; עיינו שם. כך גם מובא בלקוטי תורה של האריז"ל, פרשת נשא, והוא שייך לבחינת גבורות, וכו'. ועיינו גם במה שנכתב בעניין מררי בביאור על "שאו את ראש בני גרשון".

מררי, ששמו קשור למרירות, הוא בחינת המרירות; גם לקוטי תורה של האריז"ל על פרשת נשא קושר אותו לגבורות. הטקסט מפנה גם לביאור על מניין בני גרשון בפרשת נשא.

אך מפני זה הוא בקו האמצעי מפני שבחינת מרירות מעוררת המשכת רחמים רבים כי בחי' רחמים אינו שייך כ"א על מי שהוא במדרגה התחתונה ואין טוב לו

אולם משום כך הוא נמצא בקו האמצעי: בחינת המרירות מעוררת המשכה של רחמים רבים. שכן רחמים שייכים רק למי שנמצא במדרגה נמוכה ואינו בטוב,

מדוע, אם כן, המרור נמצא בקו האמצעי? מפני שהמרירות מעוררת שפע של רחמים אלוקיים, ורחמים שייכים רק למי שנמצא במצב נמוך וחסר לו.

אבל על מי שהוא במדרגה העליונה ולא חסר לו כלל לא שייך עליו רחמנות כלל ומפני זה בחינת רחמים הוא בחינת קו האמצעי.

אבל על מי שנמצא במדרגה גבוהה ולא חסר לו דבר כלל, אין מקום לרחמים. ומשום כך בחינת הרחמים היא בחינת הקו האמצעי.

אין מרחמים על מי שלא חסר לו דבר. הרחמים הם הקו האמצעי, בין חסד לגבורה; לכן המרור, המעורר רחמים, נמצא באמצע.

15 ולעורר בחינת רחמים רבים הוא על ידי בחי' מרירות כשמתבונן בשכלו איך שחיות כל העולמות הוא רק בחינת זיו ושם בלבד

כדי לעורר רחמים רבים, יש לעורר את בחינת המרירות: כאשר האדם מתבונן בשכלו בכך שחיותם של כל העולמות אינה אלא בחינת זיו ושם בלבד,

הרחמים מתעוררים באמצעות מרירות, והמרירות נובעת מהתבוננות: האדם חושב על כך שחיותם של כל העולמות אינה אלא זיו ושמו של ה'.

אבל מהותו ועצמותו ית' אני הוי' לא שנית⁶⁶ אתה הוא עד שלא נברא העולם כו'

אבל הווייתו ועצמותו ית' — "אני ה' לא שנית"; "אתה הוא עד שלא נברא העולם" וכו',

לעומת זאת, הווייתו של ה' עצמו אינה משתנה בעקבות העולמות: "אני ה' לא שנית"; "אתה הוא עד שלא נברא העולם", וכך גם לאחר שנברא.

בחי' הוא ושמו לבד ואין פועלים בו שום שינוי כי אין לו תחלה ולא תכלה כו'

בחינת "הוא ושמו בלבד"; העולמות אינם מחוללים בו שום שינוי, שכן אין לו תחילה ואין לו תכלה וכו'.

זו בחינת "הוא ושמו בלבד": העולמות אינם משנים בו דבר, שכן אין לו תחילה ואין לו סוף.

ואזי תשתפך במר נפשו ויבא לידי מרירות גדולים איך שהוא רחוק מאלקות ועל ידי זה מעורר בחינת רחמים רבים כו'

אז ישפוך [את לבו] במרירות נפשו, ויבוא לידי מרירות גדולה על כך שהוא רחוק כל כך מאלקות; ועל ידי כך יעורר בחינת רחמים רבים וכו'.

כשהאדם רואה עד כמה הוא עצמו רחוק מאלקות, הוא שופך את לבו במרירות. מרירות זו מעוררת את רחמיו הרבים של ה'.

וכמו שאומרים בכל יום ביוצר אור המלך המרומם לבדו הוי היינו כנ"ל מה רבו מעשיך⁶⁷ ה' כולם בחכמה עשית כו' הוא רק מבחינת המלך בחינת מלכות שם בלבד.

וכפי שאנו אומרים מדי יום בברכת יוצר אור: "המלך המרומם לבדו" וכו'. כלומר, כפי שנזכר לעיל, "מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית" וכו' — כל אלה נובעים רק מבחינת "המלך", בחינת מלכות, שם בלבד.

ברכת יוצר אור שאנו אומרים מדי יום מבטאת זאת. "המלך" מתייחס למה שנאמר קודם לכן, "מה רבו מעשיך ה'": המעשים נובעים רק מן ה' כמלך, מבחינת מלכות, שהיא שמו.

אבל המרומם לבדו כו' היינו כמו שהוא לבדו בחי' הוא ושמו בלבד הוא מרומם שאין לו ערך ושינוי כלל אין ערוך לך כו'

אבל "המרומם לבדו" וכו' פירושו שכפי שהוא לבדו, בחינת "הוא ושמו בלבד", הוא מרומם, ואין לו כל ערך והשוואה ואין בו שום שינוי: "אין ערוך לך" וכו'.

אולם "המרומם לבדו" מתייחס לה' כפי שהוא לבדו, "הוא ושמו בלבד", למעלה מכל השוואה ושינוי, כפי שנאמר באותה תפילה: "אין ערוך לך".

המתנשא מימות עולם ואם כן הרחמנות גדולה עלינו ומפני זה אנו אומרים ברחמיך הרבים רחם עלינו⁶⁸ כו'.

"המתנשא מימות עולם". ואם כן, יש סיבה גדולה לרחם עלינו; ולכן אנו אומרים: "ברחמיך הרבים רחם עלינו" וכו'.

הוא "המתנשא מימות עולם", נעלה הרחק מעל העולמות; לכן אנו, הרחוקים ממנו, זקוקים מאוד לרחמים. משום כך ממשיכה התפילה: "ברחמיך הרבים רחם עלינו".

(ועמ"ש מזה בביאור ע"פ והנה מנורת זהב.⁶⁹ וז"ש בחנה והיא מרת נפש⁷⁰ ועל ידי זה ותתפלל על ה'. עמ"ש בד"ה לא תהיה⁷¹ מכשלה.

(ועיינו במה שנכתב על כך בביאור "והנה מנורת זהב". וזהו שנאמר על חנה: "והיא מרת נפש", ועל ידי כך "ותתפלל על ה'"; עיינו במה שנכתב במאמר המתחיל "לא תהיה משכלה".)

הטקסט מפנה לביאור "והנה מנורת זהב" בלקוטי תורה, פרשת בהעלותך. גם חנה הייתה "מרת נפש", ועל ידי כך התפללה אל ה' (בפסוק נאמר "על", שפירושו המילולי "על גבי"); הטקסט מפנה למאמר בתורה אור המתחיל "לא תהיה משכלה" (בדפוס כתוב "מכשלה", ויש לקרוא "משכלה", כפי שמצוין בהערת קה"ת).

וזהו וימררוהו כו' ⁷² ועל ידי זה ותשב באיתן קשתו ⁷³ עמ"ש מענין איתן בד"ה ראה אנכי נותן. ⁷⁴
ובחרכי ובקשתי ⁷⁵ היינו בצלותי ובעותי ⁷⁶ וזהו ענין מרור קו האמצעי כו'.

וזהו וימררוהו וכו', ועל ידי כך "ותשב באיתן קשתו"; ראו מה שנכתב בענין איתן במאמר המתחיל "ראה אנכי נותן". ו"בחרכי ובקשתי" פירושו "כתפילתי ובבקשתי". וזהו ענין המרור כקו האמצעי וכו'.

כך גם אצל יוסף: "וימררוהו", ועל ידי כך "ותשב באיתן קשתו". את דברי יעקב "בחרכי ובקשתי" קוראים כ"כתפילתי ובבקשתי", כפי שמתרגם התרגום; המרירות מובילה לתפילה, שממשיכה רחמים, ולכן המרור שייך לקו האמצעי.

ועל ידי זה יכולים לבא לבחיי מצה הנ"ל בחינת בטל רצונך כו' בחינת אתכפיא בלי טעם ובלי שום התנשאות והגבהה וצריכה שמור ושמרתם את המצות ⁷⁷ שלא תבא לידי חימוץ ח"ו הגבהה והתנשאות ועל ידי כך אפשר להגיע לבחינת המצה שהוזכרה לעיל, לבחינת "בטל רצונך" וכו' — לבחינת אתכפיא, בלי טעם ובלי התנשאות או הגבהה כלשהי. והיא זקוקה לשמירה: "ושמרתם את המצות", כדי שלא תבוא לידי חימוץ, חס ושלום, כלומר לידי הגבהה והתנשאות.

המרירות פותחת את הדרך למצה של "בטל רצונך", להתכופפות של האדם בלי "טעם" ובלי התנשאות. יש לשמור על המצה הזאת, כדי שלא תהפוך לחמץ — להתנשאות.

(ועיין בפרדס בעה"כ ערך ושמירה אחת. ⁷⁸ ועיין בזח"ב) (דקלי"א ⁷⁹ א') בענין ליל שמורים. ^{80, 81, 82} (ודל"ח ב'). ⁸³

(ועינינו בפרדס, בערכי הכינויים, בערך "ושמירה אחת"; ועינינו בזוהר, חלק ב', דף קל"א ע"א, בענין "ליל שמורים", וכן בדף ל"ח ע"ב.)

כאן מובאים מקורות בענין השמירה: הפרדס, שלפי ההערה של קה"ת אומר שיש צורך לשמור על הדבר משום שהקליפה מקיפה אותו, והזוהר בענין "ליל שמורים".

ור"פ בראשית גבי כשושנה בין החוחים ⁸⁴ לסחרא לה לכנסת ישראל ולנטרא לה ⁸⁵ כו' ⁸⁶ ועיין מ"ש בד"ה צו את בני ישראל את קרבני כו' תשמרו להקריב לי. ⁸⁸

ובראש פרשת בראשית, בענין "כשושנה בין החוחים": "לסחרא לה לכנסת ישראל ולנטרא לה" וכו'. ועינינו גם במה שנכתב במאמר המתחיל "צו את בני ישראל את קרבני" וכו', "תשמרו להקריב לי".

בפתיחת הזוהר מתוארת "השושנה בין החוחים" — כנסת ישראל — כמוקפת ומוגנת. הטקסט מפנה גם למאמר על "צו את בני ישראל את קרבני... תשמרו להקריב לי" בלקוטי תורה, פינחס.

שארו"ל שמור זו משנה⁸⁹ כו' והיינו לפי שבתורה שבעל פה הוא גילוי רצה"ע כו' ע"ש.

שאמרו רבותינו זיכרונם לברכה: "שמור — זו משנה" וכו'; והטעם לכך הוא שבתורה שבעל פה מתגלה הרצון העליון וכו'; עיינו שם.

המאמר ההוא מסביר את דברי חז"ל ש"שמור" פירושו משנה: התורה שבעל פה מגלה את הרצון העליון. לכן השמירה קשורה לגילוי רצונו של ה'.⁹⁰

ועי' עוד בפרדס ערך מצה⁹⁰ ודבריו יובן עפ"י שדי"ה זכור ושמור בדבור אחד⁹¹ נאמרו ועיין ברבות ר"פ עקב (דף רצ"ב ב') על פסוק ושמר ה' לך כו'

ועיינו עוד בפרדס, בערך "מצה"; את דבריו אפשר להבין על פי מה שנכתב במאמר המתחיל "זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו". ועיינו גם במדרש רבה, בראש פרשת עקב, דף רצב ע"ב, על הפסוק "ושמר ה' לך" וכו'.

הפרדס, בערך "מצה", מפרש שמורה ככלה המצפה לבעלה, והמאמר בתורה אור על "זכור ושמור" מפרש שמור כהמתנה, כמו "ואביו שמר את הדבר" — כפי שמוכח בשני המקומות בהערות קה"ת. הטקסט מפנה גם למדרש רבה על "ושמר ה' לך".

ושמרתם את המצות כו' ועיין מ"ש סד"ה את שבתותי תשמרו ומ"ש כמ"א ע"פ לעבדה ולשמרה.⁹²

"ושמרתם את המצות" וכו'. ועיינו במה שנכתב בסוף המאמר המתחיל "את שבתותי תשמרו", ובמה שנכתב במקום אחר על הפסוק "לעבדה ולשמרה".

ההפניה ממשיכה בפסוק "ושמרתם את המצות". נוסף על כך מצוינים סוף המאמר על "את שבתותי תשמרו" והסבר שנכתב במקום אחר על "לעבדה ולשמרה".

וזה היה הכל בחיי מצה ראשונה בחינת אתעדל"ת שהיו ישראל עושים ועי"ז היה אחר כך אחר חצות בחיי מצה שניה בחיי ביטול ע"י שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים כו'.⁹³

וכל זה היה בבחינת המצה הראשונה, בחינת אתערותא דלתתא שישאל עשו; ועל ידי כך באה אחר כך, לאחר חצות, בחינת המצה השנייה — בחינת ביטול, כאשר מלך מלכי המלכים נגלה עליהם וכו'.

כל זה — המרידות והמצה השמורה — שייך למצה הראשונה, לעשייה של ישראל עצמם מלמטה. בעקבותיה באה המצה השנייה לאחר חצות: ביטול שנוצר מתוך התגלותו של מלך מלכי המלכים.

16 ובחיי מצה זו היא שלא הספיק בצקת כו' שאינה צריכה שימור כלל שאינה באה לידי חימוץ כלל מחמת שנגלה עליהם כו'

ובחינה זו של המצה היא "לא הספיק בצקם" וכו': היא אינה זקוקה לשמירה כלל, מפני שאינה יכולה לבוא לידי החמצה כלל, משום שהמלך התגלה להם וכו'.

המצה השנייה היא זו שעליה נאמר ש"לא הספיק בצקם". היא אינה זקוקה לשמירה, מפני שהתגלות המלך מנעה את האפשרות שתחמיץ.

והיא בחיי ביטול אמיתי שאין יכול לבא לידי בחינת הגבהה והתנשאות כלל ונגלה עליהם בחיי זו כדי שיהיה יציאת מצרים

וזוהי בחינה של ביטול אמיתי, שאינה יכולה להגיע כלל לידי הגבהה והתנשאות עצמית. בחינה זו התגלתה להם כדי שיוכלו לצאת ממצרים;

זהו ביטול אמיתי, שבו התנשאות עצמית כלל אינה יכולה להתעורר. בחינה זו התגלתה כדי שתוכל להתרחש יציאת מצרים.

כי מחמת שהיו אז ישראל במדרגה שפלה מאד משוקעים בין הקליפות כידוע לא היו יכולים לצאת מבחי זו עד שנגלה עליהם כו'

שכן מכיוון שבני ישראל היו אז בדרגה נמוכה מאוד, שקועים בין הקליפות, כידוע, הם לא יכלו לצאת ממצב זה עד שהמלך התגלה להם וכו';

בני ישראל היו אז במצב נמוך מאוד, שקועים בין הקליפות, כוחות ההסתרה, ולא יכלו לצאת ממצב זה עד שהי' התגלה להם.

ועל ידי גילוי הארה גדולה כזו היו יכולים לצאת כו' ולא היה בה מרור כלל כי היה גילוי מלמעלה למטה הארה גדולה כנ"ל ולא תוכל לבא לידי חימוץ

ובאמצעות גילוי הארה גדולה כל כך יכלו לצאת וכו'. ולא היה בה מרור כלל, שכן היה זה גילוי מלמעלה למטה, הארה גדולה, כנזכר לעיל, ולא הייתה יכולה לבוא לידי החמצה.

רק הארה גדולה כל כך יכלה להוציא אותם משם. מצה זו לא הייתה זקוקה למרור, מפני שבאה מלמעלה למטה, בגילוי שלא הותיר מקום להחמצה.

אבל מצה הראשונה הי' עבודתם מלמטה למעלה (ועמ"ש עוד מענין כי בחינות מצה הנ"ל ע"פ ששת ימים תאכל מצות)^{94,95} ולכן היו צריכים מרור כו' לעורר רחמים רב ים.

אבל במצה הראשונה עבודתם הייתה מלמטה למעלה (ועיינו עוד בעניין שתי בחינות המצה הנזכרות לעיל, על הפסוק "ששת ימים תאכל מצות"); לכן הם היו זקוקים למרור וכו' כדי לעורר רחמים רבים.

המצה הראשונה הייתה עבודתם של בני ישראל מלמטה למעלה, ולכן נזקקה למרור, למרירות, כדי לעורר את רחמיו הרבים של ה'. הדברים מפנים לדיון בשתי המצות על הפסוק "ששת ימים תאכל מצות" בלקוטי תורה, פרשת צו.

וזהו שאנו אומרים מרור זה שאנו אוכלים ע"ש מה ע"ש שמררו המצרים⁹⁶ את חיי אבותינו

וזהו שאנו אומרים: "מרור זה שאנו אוכלים, על שום מה? על שום שמררו המצרים את חיי אבותינו"

דברי ההגדה על המרור מתאימים לכך: אנו אוכלים אותו "על שום שמררו המצרים את חיי אבותינו".

במצרים אבותינו הם המדות כידוע וחיי אבותינו הם המוחין שבמדות ובחינת מצרים ממררים את המדות כו' (ועמ"ש מזה בפ' שמות בד"ה קול דודי):⁹⁷

במצרים. "אבותינו" הם המדות, כידוע, ו"חיי אבותינו" הם המוחין שבמדות; ובחינת מצרים ממררת את המדות וכו'. (ועיינו במה שנכתב על כך בפרשת שמות, במאמר המתחיל "קול דודי").

"אבותינו" הם המדות, הרגשות, ו"חיי אבותינו" הם המוחין, השכל שבתוך המדות שמחיה אותן. "מצרים", מצב של צמצום, ממררת את המדות; הדברים מפנים למאמר בתורה אור על "קול דודי" בפרשת שמות.

קטע 5 • 171

הקול

17 ג ועתה יובן פ"י הפסוק קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים כו' דקאי על יציאת מצרים כו'

3. כעת יובן פירוש הפסוק: "קול דודי, הנה זה בא, מדלג על ההרים" וכו', המתייחס ליציאת מצרים וכו'.

פרק ג חוזר אל הפסוק. לאחר שהונחו היסודות, המאמר יכול להסביר כעת את "קול דודי" ... מדלג על ההרים" כתיאור של יציאת מצרים.

פ"י קול הוא בחי' המשכה⁹⁸ בלשון פסוק ואינו דוקא קול גשמי דהיינו בחי' הדבור דאדרבה זה נקרא קול זוטא שנמשך מן המדות אל הדבור ה' מוצאות הפה כו'

פירושו: קול הוא בחינת המשכה בלשון הפסוק, ואין הכוונה דווקא לקול גשמי, כלומר לבחינת הדיבור. אדרבה, זה נקרא "קול זוטא", הנמשך מן המדות אל הדיבור, [דרך] חמשת מוצאות הפה וכו'.

בפסוק, "קול" פירושו המשכה, ולא בהכרח צליל גשמי. הדיבור הרגיל הוא רק "קול זוטא", המעביר את המדות החוצה באמצעות חמשת מוצאות הפה — הגרון, החך, הלשון, השיניים והשפתיים.

ויש קול גדול ולא יסף⁹⁹ היינו בחינת קלא פנימאה דלא אשתמע¹⁰⁰ כי בחינת קול זוטא הנ"ל נקרא קלא דאשתמע^{101, 102} ובחינת קול גדול הנ"ל הוא קלא דלא אשתמע

ויש "קול גדול ולא יסף", היינו בחינת קול פנימי שאינו נשמע (קלא פנימאה דלא אשתמע). בחינת "קול זוטא" הנזכרת לעיל נקראת "קול הנשמע", ואילו בחינת "קול גדול" הנזכרת לעיל היא "קול שאינו נשמע".

במתן תורה היה "קול גדול ולא יסף", שהזוהר מכנה קול פנימי שאינו נשמע. הדיבור הוא "קול הנשמע"; "קול גדול" הוא קול שאינו נשמע.

(עיי' מענין קול גדול ברכות יתרו ס"פ כ"ח וס"פ כ"ט. במדבר רבה ס"פ בלק) (סוף ד' רע"ט).

(ראו על עניין "קול גדול" במדרש רבה, יתרו, סוף פרק כ"ח וסוף פרק כ"ט; במדבר רבה, סוף פרשת בלק) (סוף דף רע"ט).

הטקסט מביא מקורות על "קול גדול" במדרש רבה, בפרשת יתרו ובסוף פרשת בלק.

ובזח"א בראשית (דף נ"ב. דר"י ע"א) ¹⁰³ ח"ב (קל"ז א'). ח"ג (דרס"א א'). ועיין מ"ש מענין קול סד"ה הבאים
 ישרש ^{104, 105} ובד"ה וכל העם רואים. ^{106, 107}

וכן בזוהר, חלק א, בראשית (דף נ"ב; דף ר"י ע"א); חלק ב (קל"ז ע"א); חלק ג (רס"א ע"א). ראו גם את שנכתב
 בעניין קול בסוף המאמר הפותח במילים "הבאים ישרש", ובמאמר הפותח במילים "וכל העם רואים".

נוספים כאן מקומות בזוהר ושני מאמרים בתורה אור העוסקים בקול: על "הבאים ישרש" (שמות) ועל "וכל העם רואים את הקולות"
 (יתרו).

ובד"ה הקל קול יעקב ^{108, 109} ובד"ה ויהי קול מעל לרקיע. ^{110, 111} ובד"ה משה ידבר ^{112, 113} ובענין מהרה
 ישמע כו' קול חתן וקול כלה כו'

וכן במאמר הפותח במילים "הקל קול יעקב", במאמר הפותח במילים "ויהי קול מעל לרקיע", במאמר הפותח
 במילים "משה ידבר", ובעניין "מהרה ישמע" וכו', "קול חתן וקול כלה" וכו'.

מובאים מאמרים נוספים העוסקים בקול: על "הקל קול יעקב", על "קול מעל לרקיע" ביחזקאל, על "משה ידבר" (תורה אור, יתרו), ועל
 "קול חתן וקול כלה" שבברכת הנישואין.

והיינו בח"י המשכה מההעלם אל הגילוי היינו מן השכל אל המדות או אל השכל מלמעלה מן השכל
 שנמשך הכל מהעלם אל הגילוי נק' קול בחינת המשכה וכמ"כ הוא כאן שנגלה עליהם מלך כו'

והיינו בחינת המשכה מן ההעלם אל הגילוי: מן השכל אל המדות, או אל השכל ממה שלמעלה מן השכל. כל דבר
 הנמשך מן ההעלם אל הגילוי נקרא קול — בחינת המשכה. וכך גם כאן: המלך נתגלה עליהם וכו',

בכל אלה, "קול" הוא המשכת דבר מן ההעלם אל הגילוי: מן השכל אל הרגש, או אל השכל ממה שלמעלה מן השכל. כך גם גילוי המלך
 ביציאת מצרים הוא בחינת "קול".

הארה גדולה שלמעלה מהשתלשלות מהותו ועצמותו כו' נקרא גם כן בחינת קול המשכה מההעלם אל
 הגילוי. (ופירוש הנה זה בא עמ"ש לקמן בענין והגדת לבנך כו' בעבור זה ¹¹⁴ כו').

הארה גדולה שלמעלה מהשתלשלות, מעצמותו ומהותו וכו', נקראת גם היא בחינת קול — המשכה מן ההעלם אל
 הגילוי. (ולפירוש "הנה זה בא" ראו מה שכתוב להלן בעניין "והגדת לבנך" וכו', "בעבור זה" וכו').

הארה גדולה שלמעלה מהשתלשלות העולמות, עצמותו של ה', נמשכה מן ההעלם אל הגילוי: זהו "קול דודי". המילה "זה" ב"הנה זה בא"
 מתבארת בהמשך, על יסוד "בעבור זה" שבהגדה של פסח.

קטע 6 • 181

דילוג על ההרים

18 מדלג על ההרים כו'. שבחיי הארה גדולה לגילוי זה בא עליהם דרך דילוג ולא כסדר השתלשלות שהוא

דרך עילה ועלול שיש ערך ושייכות זה לזה

"מדלג על ההרים" וגו': בחינה זו של הארה גדולה לצורך גילוי זה באה עליהם בדרך של דילוג, ולא בסדר ההשתלשלות, שהוא בדרך של עילה ועלול, שבה יש יחס וזיקה בין זה לזה;

"דילוג" פירושו שהגילוי דילג על הסדר הרגיל של העולמות. סדר זה, השתלשלות, הוא בדרך של סיבה ותוצאה, שבה כל מדרגה עומדת ביחס ובזיקה למדרגה הבאה.

כמו עד"מ מבשרי אחזה¹¹⁵ שהדבור נמשך מהמחשבה ומחשבה ממדות ומדות משכל כל זה נק' בחי השתלשלות כו'.

כמו, בדרך משל, "מבשרי אחזה": הדיבור נמשך מן המחשבה, המחשבה מן המדות, והמדות מן השכל; כל זה נקרא בחינת השתלשלות וגו'.

דברי איוב "מבשרי אחזה [אלקים]" מציגים את נפש האדם כדגם: הדיבור בא מן המחשבה, המחשבה מן הרגש, והרגש מן השכל. כל שלב נובע מן השלב שלפניו; לכך קוראים השתלשלות.

אבל בחינת גילוי זה שהיה בשעת יציאת מצרים שנגלה עליהם מלך כו'. מבחינת הוא ושמו לבד שלמעלה מהשתלשלות והארה כזו אינה יכולה לבא בדרך השתלשלות רק דרך דילוג

אבל בחינת גילוי זו שהייתה בשעת יציאת מצרים, כשנגלה עליהם המלך וגו', הייתה מבחינת "הוא ושמו בלבד", שלמעלה מהשתלשלות; והארה כזו אינה יכולה לבוא בדרך השתלשלות, אלא רק בדרך של דילוג;

הגילוי ביציאת מצרים בא מבחינת "הוא ושמו בלבד", שהיא למעלה מכל סדר ההשתלשלות. הארה כזו אינה יכולה לרדת שלב אחר שלב, אלא רק בדרך של "דילוג".

כמו עד"מ א' שמדלג מהר להר אחר שרחוק ממנו שאינו יכול לילך לשם רק דרך דילוג יכול לדלג עליו כו'

כמו, בדרך משל, אדם שמדלג מהר להר אחר הרחוק ממנו: הוא אינו יכול ללכת לשם, ורק בדרך של דילוג הוא יכול לדלג אליו וגו'.

הדבר דומה לאדם שצריך להגיע להר מרוחק: הוא אינו יכול ללכת אליו, אך יכול לדלג אליו.

כמ"כ כאן נגלה עליהם בחי' והארה גדולה כזו מלמעלה למטה לפי שלא ערכם דרך דילוג והיינו ובמורא גדול¹¹⁶ זה גילוי שכינה

כך גם כאן: בחינה והארה גדולה כל כך התגלתה להם מלמעלה למטה, בלי יחס למדרגתם, בדרך של דילוג. וזהו "ובמורא גדול" — גילוי השכינה;

ההארה הגדולה ירדה מלמעלה למטה, בלי יחס למדרגתם של ישראל. ההגדה מפרשת את "ובמורא גדול" כגילוי השכינה.

היינו שנגלה עליהם בחי' מלך בחי' הוא ושמם לבד ונגלה עליהם בגילוי כ"כ עד שנפל עליהם מורא גדול ופחד מפני ה' כמ"ש או הנסה אלקים לבא¹¹⁷ לקחת לו גוי מקרב גוי כו'.

כלומר, בחינת המלך, בחינת "הוא ושמם בלבד", התגלתה להם, והתגלתה בגילוי רב כל כך עד שנפלו עליהם מורא גדול ופחד מפני ה', ככתוב: "או הנסה אלקים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי" וגו'.

המלך, "הוא ושמם בלבד", התגלה בגילוי רב כל כך עד שנפל עליהם מורא גדול מפני ה'. דברי משה, "או הנסה אלקים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי", מתארים גילוי זה, המסתיים במילים "ובמוראים גדולים".

מדלג על ההרים בזכות¹¹⁸ הרים היינו אבות¹¹⁹ וכמ"ש בגמרא (פרק קמא דראש השנה דף י"א א') ובמדרש (שמות רבה פרשה ט"ו)

"מדלג על ההרים" — בזכות ההרים, כלומר האבות, כמו שכתוב בגמרא (פרק קמא דראש השנה דף י"א א') ובמדרש (שמות רבה פרשה ט"ו);

הגמרא והמדרש אומרים שה' "דילג על ההרים" בזכות האבות, המכונים הרים.

והיינו שעל ידי פסח מצה ומרור שאכלו שהם בחי' ג' קוין היו מעוררים למעלה בחי' אורות עליונים שהמה אברהם יצחק ויעקב מדות דאצילות¹²⁰ ועל ידם היה בחי' דילוג בחי' ונגלה מדלג כו'

כלומר, באמצעות הפסח, המצה והמרור שאכלו, שהם בחינת שלושת הקווים, עוררו למעלה את בחינת האורות העליונים, שהם אברהם, יצחק ויעקב, מדות דאצילות; ובאמצעותם הייתה בחינת הדילוג, בחינת "ונגלה מדלג" וגו'.

קרנן הפסח, המצה והמרור מכוונים כנגד שלושת הקווים: ימין, שמאל ואמצע. באכילתם עוררו ישראל את האבות העליונים, אברהם, יצחק ויעקב, שהם מדות דאצילות, ובאמצעותם בא הדילוג.

והנה בשיר השירים נאמר בלשון דילוג ובתורה נקרא בלשון פסח כמ"ש ופסח ה' על הפתח¹²¹ והוא ג"כ דילוג וקפיצה

והנה, בשיר השירים הדבר נאמר בלשון דילוג, ואילו בתורה הוא מכונה פסיחה, כפי שנאמר: "ופסח ה' על הפתח"; וגם זו היא דילוג וקפיצה.

בשיר השירים מדובר על "דילוג", ואילו התורה משתמשת במילה "פסיחה": "ופסח ה' על הפתח". שתי הלשונות מתארות דילוג וקפיצה.

והענין הוא שבתורה נאמר לאיזה מקום היה הדילוג דהיינו על הפתח היינו בחיי מלי זה השער להי¹²² כו'.

והעניין הוא שבתורה נאמר לאיזה מקום היה הדילוג — "על הפתח", כלומר בחינת מלכות: "זה השער להי" וכו';

התורה מוסיפה לאן הגיע הדילוג: "על הפתח". הפתח הוא מלכות, הנקראת "השער להי".

ראשית חכמה יראת¹²³ ה' כו' והיינו בחינת מלכות הנקרא מלכות כל עולמים¹²⁴ שיורדת להחיות כל עולמים ונגלה בחי' מלך כו'

"ראשית חכמה יראת הי" וכו'. זוהי בחינת מלכות, הנקראת "מלכות כל עולמים", היורדת להחיות את כל העולמות; ועל ידה התגלתה בחינת המלך וכו',

"ראשית חכמה יראת הי": היראה היא הפתח לכל עבודת ה'. מלכות היא "מלכות כל עולמים", היורדת להחיות את העולמות, ובה התגלתה בחינת המלך.

הארה גדולה הנ"ל בבחי' מלי היינו בגילוי שנקרא פתח כו' שיכול להיות ובמורא גדול שיהיה פחד ויראה מפני ה' שזה נק' זה השער כו'

ההארה הגדולה הנזכרת לעיל, בבחינת מלכות, כלומר בגילוי הנקרא "פתח" וכו', כדי שיוכלו להתקיים "ובמורא גדול" — שתהיה יראה ופחד מפני ה'; שהרי זה נקרא "זה השער" וכו':

ההארה הגדולה הגיעה אל מלכות, ה"פתח", כדי שתורגש כ"מורא גדול", כיראה מפני ה'. משום כך מלכות נקראת "השער".

זהו התחלת עבודת ה' בחינת יראה כו' רק שאז נגלה עליהם בבחי' זו הארה מבחינת מלך הוא ושמו כו'.

זהו תחילתה של עבודת ה', בחינת יראה וכו'. אלא שאז התגלתה להם בבחינה זו הארה מבחינת המלך, "הוא ושמו" וכו'.

היראה היא תחילת העבודה של ה'. אולם ביציאת מצרים באה יראה זו בעקבות גילוי של המלך, "הוא ושמו", ממדרגה נעלית ביותר.

וזהו ובמורא גדול כו'. וזהו ופסח ה' על הפתח כו' שנגלה עליהם בבחי' פתח¹²⁵ (ועיין בפ' אמור דף צ"ה ע"א¹²⁶ בפ"י פתחי לי)^{127, 128}

וזהו "ובמורא גדול" וכו'. וזהו "ופסח ה' על הפתח" וכו' — שהוא התגלה אליהם בבחינת "פתח" (ועיינו בפרשת אמור, דף צ"ה ע"א, בפירוש "פתחי לי").

זהו "ובמורא גדול", וזהו "ופסח ה' על הפתח": ה' התגלה בבחינת מלכות, הפתח. כאן מובא הזוהר בפרשת אמור על "פתחי לי", שלפי ההערה של קה"ת המצטטת אותו פירושו: "אתה הפתח בשבילי להיכנס".

ובשה"ש לא נאמר לאיזה מקום היה הדילוג רק נתפרש באיזה אופן היה הדילוג היינו על ההרים כו'.
ויש בזה ב' פירושים.

ובשיר השירים לא נאמר לאיזה מקום היה הדילוג, אלא מתואר באיזה אופן היה הדילוג — "על ההרים" וכו'. ויש לכך שני פירושים.

שיר השירים אינו אומר לאן הגיע הדילוג, אלא כיצד נעשה: "על ההרים". לדבר יש שני פירושים.

א' על ההרים בזכותן כנ"ל והב' על ההרים למעלה מן ההרים שהם מדות דאצ"י שהארה הנ"ל היה למעלה מהם דהיינו בחינת מלך כו':¹²⁹

האחד: "על ההרים" — בזכותם, כנזכר לעיל; והשני: "על ההרים" — מעל ההרים, שהם מדות דאצילות, שכן ההארה הנזכרת לעיל הייתה למעלה מהם, כלומר בחינת המלך וכו'.

אפשר לפרש "על ההרים" — בזכות ההרים, האבות; ואפשר לפרש שהגילוי היה מעל ההרים, כלומר למעלה ממדות דאצילות עצמן, בבחינת המלך.

קטע 7 • 191-21

קפיצה על הגבעות

19 ד מקפץ על הגבעות. ארז"ל גבעות הם אמהות.^{130, 131} ולהבין זאת הנה ההפרש בין דילוג¹³² לקפיצה

הוא

4. "מדלג על הגבעות": חז"ל אמרו שהגבעות הן האימהות. כדי להבין זאת, יש להקדים שההבדל בין דילוג לקפיצה

הוא

פרק ד עוסק במחצית השנייה של הפסוק, "מדלג על הגבעות", שעליה דרשו חז"ל "בזכות האימהות". כדי להבין זאת, המאמר מגדיר תחילה את ההבדל בין דילוג לקפיצה.

כי דילוג ברגל א' וקפיצה בבי רגלים וכמבואר במשנה פ"ח דאהלות¹³³ והדולג ממקום למקום והקופץ ממקום למקום¹³⁴

שדילוג נעשה ברגל אחת, ואילו קפיצה נעשית בשתי רגליים, כפי שמבואר במשנה בפרק ח באהלות: "הדולג ממקום למקום והקופץ ממקום למקום".

בדילוג משתמשים ברגל אחת, ובקפיצה בשתי הרגליים. המשנה באהלות מזכירה את "הדולג" ואת "הקופץ" כשתי תנועות שונות.

(ע"ש כפי רבינו עובדיה מברטנורה¹³⁵ ובפי המשניות להרמב"ם¹³⁶ וגם בירושלמי פ"ה דביצה¹³⁷ קיפוף עוקר שתי רגליו כאחת¹³⁸ כו').

(עיינו שם בפירוש רבנו עובדיה מברטנורה ובפירוש המשנה לרמב"ם, וכן בירושלמי, פרק ה בביצה: "קיפוף — עוקר שתי רגליו כאחת" וכו').

המפרשים למשנה מסבירים את ההבדל. לפי הרמב"ם, כפי שמוכח בהערת קה"ת, המדלג משאיר רגל אחת על הקרקע ומנתר ברגל האחרת, ואילו הקופץ מרים את שתי רגליו מן הקרקע יחד. הירושלמי אומר כך גם על קפיצה.

ולהבין זה דהנה כל בחי' דילוג והארה גדולה שבאה מלמעלה אינה יכולה להתגלות כי אם בבחינת רגלים

כדי להבין זאת: כל בחינה של דילוג ושל הארה גדולה הבאה מלמעלה יכולה להתגלות רק בבחינת "רגליים".

המאמר מיישם את הדברים למעלה: כל הארה גדולה הבאה מלמעלה בדרך של "דילוג" יכולה להתגלות רק באמצעות "רגליים" — המדרגה הנמוכה ביותר, המגיעה עד הארץ.

כי זהו הכלל בכל גחינת גילוי אינו נגלה כ"א בבחי' רגלים כו' כמ"ש ועמדו רגליו ביום ההוא¹³⁹ כו' זהו כלל בכל בחינה של גילוי: היא מתגלית רק בבחינת "רגליים" וכו', כמו שנאמר: "ועמדו רגליו ביום ההוא" וכו', זהו כלל: הגילוי עובר דרך "רגליים". לכן נאמר בנבואת זכריה על הגילוי העתידי: "ועמדו רגליו ביום ההוא".

והארץ הדום רגלי¹⁴⁰ (ועמ"ש בד"ה כיצד מרקדין לפני הכלה כו' ובד"ה למנצח על השמינית וע' בלק"ת ס"פ משפטים¹⁴¹ בד"ה מצות ראייה כו').

ו"הארץ הדום רגלי". (ועיינו במה שנכתב במאמר המתחיל "כיצד מרקדין לפני הכלה" וכו', ובמאמר המתחיל "למנצח על השמינית"; וכן בלקוטי תורה, בסוף פרשת משפטים, במאמר המתחיל "מצות ראייה" וכו').

ישעיהו אומר: "הארץ הדום רגלי" — "רגליו" של הקב"ה הן המקום שבו הוא נוגע במדרגה הנמוכה ביותר. כאן מפנה המאמר לדיונים נוספים, ובהם לקוטי תורה של האריז"ל על משפטים, כפי שמוזהה הערת קה"ת.

ויש ב' בחי' רגלים היינו ב' בחינות בבחינת גילוי והארה הנ"ל בחינת קו הימין וקו השמאל בחי' אהוי"ר כו'.

ויש שתי בחינות של "רגליים", כלומר, שתי בחינות בגילוי ובהארה שהוזכרו לעיל: בחינת קו הימין וקו השמאל, בחינת אהבה ויראה וכו'.

שתי ה"רגליים" הן שני קווי הגילוי, ימין ושמאל — אהבה ויראה.

והנה ע"י ההרים אבות הנ"ל היה נגלה עליהם הארה הנ"ל רק בבחי' אהבה וימינו תחבקני.¹⁴²

והנה, באמצעות ההרים, האבות שהוזכרו לעיל, התגלתה להם ההארה האמורה רק בבחינת אהבה: "וימינו תחבקני".

באמצעות ההרים, האבות, התגלה האור רק דרך האהבה, צד ימין, ככתוב: "וימינו תחבקני". זהו דילוג ברגל אחת.

20 וזהו מדלג ברגל א' על ההרים אבות ומקפץ על הגבעות בכ' רגלים היינו שהיה גילוי זה בבחי' יראה ובמורא גדול כו'.

וזהו "מדלג" ברגל אחת "על ההרים" — האבות, ו"מקפץ על הגבעות" בשתי רגליים: כלומר, גילוי זה היה בבחינת יראה, "ובמורא גדול" וכו'.

כך מתאימים שני הפעלים שבפסוק: בזכות האבות, שהם ההרים, הגילוי "דילג" על רגל אחת; בזכות האמהות, שהן הגבעות, הוא "קפץ" בשתי רגליים, כך שהתגלה גם ביראה, "במורא גדול".

על הגבעות אלו אמהות והנה בחינת אהבה בנקל יכול לבא לידי גילוי מבחי' יראה כנראה

"על הגבעות" — אלו האמהות. והנה, בחינת האהבה יכולה לבוא לידי גילוי ביתר קלות מבחינת היראה, כפי שרואים

הגבעות הן האמהות. האהבה באה לידי גילוי ביתר קלות מן היראה, כפי שמלמד הניסיון.

בחוש שכל אדם יכול להתפעל בבחי' אהבה כרגע ובבחי' יראה אינו כ"כ מפני שבחי' יראה עילאה הוא למעלה במדרגה מבחי' אהבה כו'

בחוש: כל אדם יכול להתעורר לאהבה ברגע, ואילו ליראה — לא כל כך, מפני שבחינת היראה העילאה נעלית בדרגתה מבחינת האהבה וכו'.

כל אדם יכול להתעורר לאהבה ברגע, אך קשה יותר להגיע ליראה, מפני שהיראה העילאה נעלית מן האהבה.

(ועיין בפ' מקץ בביאור על פסוק כי אתה נרי שאהבה רבה היא בחינת ה' עילאה ויראה עילאה היא בחי' יוד כו' וגם למעלה יותר כי

(ועינינו בפרשת מקץ, בביאור על הפסוק "כי אתה נרי", שם נאמר שאהבה רבה היא בחינת ה' עילאה, ויראה עילאה היא בחינת יו"ד וכו'. ועוד למעלה מזה, שכן

הכוונה לביאור על "כי אתה נרי" בתורה אור, מקץ: אהבה רבה מקבילה לה"א העילאה שבשם, בינה, ויראה עילאה — ליו"ד, חכמה, הנעלית ממנה. לאחר מכן מובאת מדרגה נעלית עוד יותר.

הנה יש טורי נהורא וטורי חשוכא¹⁴³ פיי טורי נהורא הם המדות שנמשכים מן השכל חג"ת דז"א וטורי חשוכא הם המדות שלמעלה מהשכל אהבה רבה חג"ת דא"א

יש טורי נהורא וטורי חשוכא. פירוש הדברים: טורי נהורא הם המדות הנמשכות מן השכל — חסד, גבורה ותפארת של ז"א; וטורי חשוכא הם המדות שלמעלה מן השכל — אהבה רבה, חסד, גבורה ותפארת של א"א.

הזוהר מדבר על "הרי אורי" ועל "הרי חושך". הרי האור הם רגשות שנולדים מן השכל — חסד, גבורה ותפארת של ז"א; הרי החושך הם רגשות שלמעלה מן השכל — האהבה רבה שבחסד, גבורה ותפארת של א"א, הממד החיצוני של כתר.

וזהו ענין מדלג על ההרים שנמשך מבחי טורי חשוכא חג"ת דא"א בחג"ת דז"א וזהו ענין ההרים רקדו¹⁴⁴ כאילי עליי חג"ת דז"א והתכללותן בגילוי אור חג"ת דא"א וכמ"ש במ"א בד"ה הים ראה^{145, 146} כוי ההרים רקדו כוי.

וזהו ענין "מדלג על ההרים": המשכה מבחינת טורי חשוכא — חסד, גבורה ותפארת דא"א — אל חסד, גבורה ותפארת דז"א. וזהו ענין "ההרים רקדו כאילים": העלייה של חסד, גבורה ותפארת דז"א והכללתם בגילוי אור חסד, גבורה ותפארת דא"א. וכמו שכתוב במקום אחר, בדרוש המתחיל "הים ראה" וכו': "ההרים רקדו" וכו'.

"מדלג על ההרים" פירושו המשכה מהרי החושך, א"א, אל המדות של ז"א. גם את "ההרים רקדו כאילים" שבתהילים קי"ד מפרשים כך: המדות של ז"א עולות ונכללות באור של א"א, כפי שמבואר בדרוש "הים ראה" בלקוטי תורה, צו.

אכן יראה עילאה שרשה במו"ס שהיא מגבורה דעתיק כמ"ש ע"פ כי אתה נרי^{147, 148} הנ"ל וכמ"ש הרמ"ז פ' וישב דקע"ט ב'. והוא למעלה מבחי חג"ת דא"א ומשם נמשך בחי גילוי זה במורא גדול כוי

אמנם, שורש היראה העילאה הוא במו"ס, שמבחינת גבורה דעתיק, כמו שכתוב על הפסוק "כי אתה נרי" הנזכר לעיל, וכמו שכתב הרמ"ז בפרשת וישב, דף קע"ט ע"ב. מדרגה זו נעלית מבחינת חסד, גבורה ותפארת דא"א, ומשם נמשכת בחינת גילוי זה "במורא גדול" וכו',

שורש היראה העילאה נעלה עוד יותר: הוא במו"ס, מוחא סתימאה, הנובעת מגבורה דעתיק, הממד הפנימי של כתר, כפי שמוסבר בתורה אור ובפירוש הרמ"ז על הזוהר. מדרגה זו נעלית אף מן המדות של א"א, וממנה נמשך הגילוי "במורא גדול".

שהוא התגלות יראה עילאה זו בבחי יראה תתאה הנמשך מבחי מלכות כל עולמים וע"ז נאמר ופסח ה' על הפתח כוי וזהו ענין מקפץ על הגבעות בחי קו הימין וקו השמאל כוי

שהיא התגלות יראה עילאה זו בבחינת יראה תתאה, הנמשכת מבחינת מלכות כל העולמים. ועל כך נאמר "ופסח ה' על הפתח" וכו'. וזהו ענין "מקפץ על הגבעות" — בחינת קו הימין וקו השמאל וכו'.

היראה העילאה התגלתה בתוך היראה התתאה, הנמשכת מ"מלכות כל העולמים" — מלכות. על כך נאמר "ופסח ה' על הפתח". לכן "מקפץ על הגבעות" פירושו בשתי רגליים: בקו הימין של האהבה ובקו השמאל של היראה.

וכתיב בחכמה יסד ארץ¹⁴⁹ כונן שמים בתבונה¹⁵⁰ כו' ושמים וארץ זהו בחינת האבות ואמהות כו' ולכן יראה עילאה נמשך בזכות האמהות דייקא ועמ"ש ע"פ שימני כחותם^{151, 152} בענין אשה כי תזריע וילדה זכר¹⁵³

ונאמר: "בחכמה יסד ארץ, כונן שמים בתבונה" וכו'. השמים והארץ הם בחינת האבות והאמהות וכו'. לכן יראה עילאה נמשכת דווקא בזכות האמהות. ראו גם את הנכתב על "שימני כחותם", בענין "אשה כי תזריע וילדה זכר".

בפסוק "בחכמה יסד ארץ, כונן שמים בתבונה", השמים והארץ הם האבות והאמהות: הארץ, שהיא האמהות, מיוסדת בחכמה — היו"ד שהיא שורש היראה העילאה — והשמים בבינה. לכן היראה העילאה באה בזכות האמהות. כאן יש הפניה למאמר על "שימני כחותם" בלקוטי תורה, שיר השירים.

ולהבין מפני מה ע"י האבות לא היה הגילוי רק בבחינת אהבה בח ינת רגל אחת וע"י האמהות היה הגילוי גם בבחינת יראה בבי' רגלים כו'

כעת יש להבין מדוע על ידי האבות הייתה ההתגלות רק בבחינת אהבה, בבחינת רגל אחת, ואילו על ידי האמהות הייתה ההתגלות גם בבחינת יראה, בשתי רגליים וכו':

השאלה היא מדוע האבות הביאו התגלות של אהבה בלבד, רגל אחת, ואילו האמהות הביאו גם התגלות של יראה, שתי רגליים.

ולכאורה האבות הן במדרגה גדולה מן האמהות כי המה בחי' משפיעים בחינת דכר והאמהות הם בחינת מקבלים בחינת נקבה.

לכאורה, האבות נמצאים במדרגה גבוהה יותר מן האמהות, שכן הם בחינת המשפיעים, בחינת הזכר, ואילו האמהות הן בחינת המקבלים, בחינת הנקבה.

לכאורה, האבות אכן במדרגה גבוהה יותר: הם המשפיעים, בחינת הזכר, ואילו האמהות הן המקבלות, בחינת הנקבה.

אך האמת הוא ודאי כן שהמה בחי' מקבלים אבל הם גבוהים מן האבות במדרגה אחת והמה השפיעים.

אבל האמת היא שאכן הן בחינת המקבלות, ובכל זאת, בבחינה אחת הן גבוהות מן האבות והן המשפיעות.

התשובה היא שהאמהות אכן מקבלות, אך בבחינה אחת הן גבוהות מן האבות, והן עצמן המשפיעות.

דהנה בשרה נאמר כל אשר תאמר אליך שרה¹⁵⁴ שמע בקולה שהיה אברהם צריך לקבל ממנה וכמארז"ל שהיה אברהם טפל לגבי שרה בנביאות^{155, 156, 157} וברבקה נאמר טובת מראה מאד בלי גבול ותרד העינה ותמלא כדה ותעל¹⁵⁸ ותאמר שתה

שהרי על שרה נאמר: "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה", שכן אברהם היה צריך לקבל ממנה. וכפי שאמרו חז"ל, אברהם היה טפל לשרה בנביאות. ועל רבקה נאמר: "טובת מראה מאד" — בלי גבול; "ותרד העינה ותמלא כדה ותעל"; "ותאמר: שתה,

ה' אמר לאברהם: "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה" — הוא היה צריך לקבל ממנה, וחז"ל אומרים שהיה טפל לה בנביאות. על רבקה נאמר שהייתה "טובת מראה מאד"; "מאד" פירושו בלי גבול. עוד נאמר שהיא ירדה אל המעיין ושאבה מים.

וגם לגמליך כוי שהיתה גם כן בחינת משפיע ותרד העינה שבחינת חכמה כ"ד ספרים¹⁵⁹ הם בחינת ירידה נגדה (ועמ"ש בזה בפ' תולדות)

"וגם לגמליך" כוי — שהרי גם היא הייתה בחינת משפיעה. "ותרד העינה": בחינת החכמה, כ"ד ספרי התנ"ך, היא ירידה ביחס אליה. ראו גם את הנכתב על כך בפרשת תולדות.

כשהציעה מים לאליעזר ולגמליו, רבקה הייתה משפיעה. "ותרד העינה": החכמה, כ"ד ספרי התנ"ך, היא בבחינת ירידה ביחס אליה. כאן יש הפניה לדיון בכך בפרשת תולדות.

ולהבין זאת דהנה ארז"ל שלשה הטעימן הקב"ה¹⁶⁰ בעולם הזה מעין עולם הבא¹⁶¹ אברהם יצחק ויעקב שנאמר בהם בכל מכל כל כוי.

כדי להבין זאת, הנה אמרו חז"ל: "שלושה הטעימן הקדוש ברוך הוא בעולם הזה מעין עולם הבא: אברהם, יצחק ויעקב", שעליהם נאמר "בכל מכל כל" כוי.

כדי להסביר זאת, המאמר מביא את דברי הגמרא שהי נתן לשלושת האבות טעימה מעולם הבא בעולם הזה, שכן התורה אומרת עליהם "בכל מכל כל".

והנה לעתיד כתיב נקבה תסובב גבר¹⁶² היינו שיתעלה בחינת המקבל ויהיה למעלה מבחי דבר המשפיע אשת חיל עטרת בעלה¹⁶³ כוי

והנה, על העתיד נאמר: "נקבה תסובב גבר". כלומר, בחינת המקבל תתעלה ותהיה למעלה מבחינת הזכר, המשפיע: "אשת חיל עטרת בעלה" כוי.

על העתיד נאמר: "נקבה תסובב גבר" — המקבל יתעלה מעל המשפיע, כמאמר "אשת חיל עטרת בעלה".

מחמת שסוף מעשה במחשבה תחילה כו' (שם ב"ן שרשו¹⁶⁴ למעלה משם מ"ה כו') ומפני שהאבות הטעימן מעין עולם הבא¹⁶⁵

מפני ש"סוף מעשה במחשבה תחילה" וכו' (שורשו של שם ב"ן למעלה משורשו של שם מ"ה וכו'). ומכיוון שהאבות טעמו מעין עולם הבא,

הדבר נובע מכך ש"סוף מעשה במחשבה תחילה": מה שבא אחרון בסדר הבריאה היה ראשון בכוונה המקורית. במונחים קבליים, שם ב"ן — שם הוי' במילוי שערך 52, המזוהה עם המקבל — שורשו למעלה משם מ"ה, שמילוי ערכו 45 והוא מזוהה עם המשפיע.

ולכן היה אצלם גם כן בחי' זו שהיו מקבלים מהאמהות כו' אף שודאי האמהות היו בחינת נוק' בחינת מקבלים רק שיש ב' בחי'.

לכן הייתה להם גם בחינה זו, שהם קיבלו מן האימהות וכו', אף שבוודאי האימהות היו בבחינת נוקבא, בבחינת מקבלות. אלא שיש שתי בחינות:

מכיוון שהאבות טעמו מעין עולם הבא, כבר היה בהם משהו מאותו מצב עתידי, שבו הם קיבלו מן האימהות, אף שלפי סדר הדברים האימהות היו בבחינת נוקבא, המקבלות.

מלמעלה למטה היו האבות משפיעים והאמהות מקבלים. אבל מלמטה למעלה בבחינת או"ח היו האמהות למעלה במדרגה סוף מעשה כו'

מלמעלה למטה היו האבות משפיעים והאימהות מקבלות; אבל מלמטה למעלה, בבחינת אור חוזר, האימהות היו גבוהות יותר במדרגה: "סוף מעשה" וכו'.

יש כאן שני כיוונים. מלמעלה למטה האבות משפיעים והאימהות מקבלות; מלמטה למעלה, בבחינת "אור חוזר" — האור העולה מלמטה — האימהות גבוהות יותר במדרגה, כעניין "סוף מעשה".

(ועמ"ש לקמן בביאור על פסוק כי על כל כבוד¹⁶⁶ ועל פסוק הראיני את מראיך¹⁶⁷ ובביאור על פסוק עלי באר)¹⁶⁸

(ועיינו במה שכתוב להלן בביאור על הפסוק "כי על כל כבוד", ובביאור על הפסוק "הראיני את מראיך", וכן בביאור על הפסוק "עלי באר").

הטקסט מפנה לביאורים המאחרים יותר בלקוטי תורה על "כי על כל כבוד", על "הראיני את מראיך" ועל "עלי באר".

כי כן כל מדות דקדושה נעוץ סופן בתחלתן^{169, 170} ותחלה בסוף שיש בסוף מבחינת תחלה סוף מעשה כו'

כי כך הוא בכל מדות הקדושה: "נעוץ סופן בתחילתן ותחילתן בסופן", שכן בסוף יש משהו מבחינת ההתחלה — "סוף מעשה" וכו',

הדבר תואם כלל כללי המובא בספר יצירה: בכל מדות הקדושה "נעוץ סופן בתחילתן", ולכן בדרגה האחרונה יש משהו מן הראשונה.

ובבחינת ההשתלשלות הוא סוף במדרגה כו' (וכמ"ש ע"פ השמים כסאי והארץ הדום רגלי¹⁷¹ כו') וזהו למעלה בחינות אבות ואמהות וגם למטה יש שני הבחי

ואילו בסדר ההשתלשלות הוא אחרון במדרגה וכו' (וכמו שכתוב על הפסוק "השמים כסאי והארץ הדום רגלי" וכו'). וזהו למעלה — בחינות האבות והאימהות; וגם למטה יש שתי בחינות,

בסדר היורד מלמעלה למטה הדרגה האחרונה היא הנמוכה ביותר, אף ששורשה הוא הגבוה ביותר. כאן יש הפניה לדיון על "השמים כסאי והארץ הדום רגלי". לשתי הבחינות של האבות והאימהות למעלה יש מקבילה גם למטה.

והיינו תורה ומצות שבבחי' א' תורה גדולה כמארז"ל גדול תלמוד שמביא לידי מעשה¹⁷² דהיינו ע"י חכמת התורה יודעים האיך לעשות המצות כידוע

והיינו תורה ומצוות. מבחינה אחת התורה גדולה יותר, כמאמר חז"ל: "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"; כלומר, באמצעות חכמת התורה יודעים כיצד לקיים את המצוות, כידוע;

למטה שתי הבחינות הן תורה ומצוות. במובן אחד התורה גדולה יותר: בגמרא נאמר "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה", שכן רק באמצעות התורה יודעים כיצד לקיים את המצוות.

ואם אין עושים כן רק באופן אחר אין זו מצוה ובבחי' ב' מצוה גדולה גדול תלמוד שמביא לידי מעשה ואם אין עושים כך אלא בדרך אחרת, אין זו מצווה. ובבחינה השנייה המצווה גדולה יותר: "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה";

מצווה שנעשית בדרך אחרת מזו שהתורה מורה אינה מצווה. אבל במובן השני המצווה גדולה יותר: התלמוד גדול מפני שהוא מביא לידי מעשה, ולכן המעשה הוא התכלית.

נמצא המעשה היא גדולה¹⁷³ ולא המדרש עיקר¹⁷⁴ אלא המעשה¹⁷⁵ כו' והיינו מפני ששרש המצות הוא בבחי' כתר תר"ך עמודי אור¹⁷⁶ כידוע תרי"ג מצות דאורייתא וז' דרבנן הם תר"ך ששרשם בבחינת כתר וכמ"ש והחכמה תחיה בעליה¹⁷⁷

נמצא שהמעשה גדול, ו"לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה" וכו'. והיינו מפני ששרש המצוות הוא בבחינת כתר, "תר"ך עמודי אור", כידוע: תרי"ג מצוות התורה ושבע מצוות דרבנן הן תר"ך, ששרשן בבחינת כתר. וכמו שכתוב: "והחכמה תחיה בעליה",

נמצא שהמעשה גדול, כפי שאומרת המשנה: "לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה". הטעם הוא ששרש המצוות הוא בכתר, "תר"ך עמודי אור" — תרי"ג מצוות מן התורה ושבע מצוות מדברי חכמים — והוא למעלה מחכמה; ועל כך נאמר: "והחכמה תחיה בעליה".

דהיינו בבחי' מלמעלה למטה החכמה מחיה המצות דהיינו שע"י חכמת התורה יודעים היאך לעשות המצוה

כלומר, בבחינת מלמעלה למטה: החכמה מחיה את המצוות, כלומר, באמצעות חכמת התורה יודעים כיצד לקיים את המצווה;

כשקוראים מלמעלה למטה, החכמה מחיה את המצוות: באמצעות חכמת התורה יודעים כיצד לקיים אותן.

אבל אעפ"כ המצוות הם בעליה של החכמה ששרשם של המצוות הם גבוהים במדרגה מבחי' החכמה כו' (ועמ"ש מזה בד"ה ראיתי והנה מנורת זהב)¹⁷⁸

אבל אף על פי כן, המצוות הן בעליה של החכמה, שכן שורש המצוות גבוה במעלה מבחינת החכמה וכו' (וראו מה שנכתב על כך במאמר הפותח במילים "ראיתי והנה מנורת זהב").

אף על פי כן, המצוות הן "בעליה" של החכמה, מפני ששורשן גבוה מחכמה. כאן מפנה המאמר לדרוש על הפסוק "ראיתי והנה מנורת זהב" בלקוטי תורה, בהעלותך.

וזהו מדלג על ההרים בזכות התורה שהתורה נקרא ג"כ הר ישאו הרים שלום¹⁷⁹ והתורה נקרא שלום ה' עוז לעמו

וזהו "מדלג על ההרים" — בזכות התורה, שכן גם התורה נקראת הר, ככתוב: "ישאו הרים שלום". התורה נקראת שלום, ככתוב: "ה' עוז לעמו"

כעת הפסוק מתפרש מלמטה: "מדלג על ההרים" הוא בזכות התורה, שכן התורה נקראת הר, ככתוב: "ישאו הרים שלום", והתורה נקראת שלום.

יתן¹⁸⁰ ה' יברך את עמו בשלום או יחזק במעוזי¹⁸¹ יעשה שלום לי שלום יעשה לי כו' והמצוות נקראו ג"כ שלום והיה מעשה הצדקה שלום¹⁸² כו'.

יתן ה', יברך את עמו בשלום; "או יחזק במעוזי, יעשה שלום לי, שלום יעשה לי" וכו'. גם המצוות נקראות שלום, ככתוב: "והיה מעשה הצדקה שלום" וכו'.

תהילים כ"ט, יא, קושר את ה"עוז" שה' נותן לעמו עם שלום, וכך גם הפסוק בישעיהו: "יחזק במעוזי... יעשה שלום לי"; המאמר דורש את שני הפסוקים על התורה. גם המצוות נקראות שלום, ככתוב: "והיה מעשה הצדקה שלום".

כי יש שני בחינות שלום מלמעלה למטה ומלמטה למעלה ועל ידי התורה נגלה בחי' הארה הנ"ל בבחינת אהבה

כי יש שתי בחינות של שלום: מלמעלה למטה ומלמטה למעלה. ועל ידי התורה התגלתה ההארה הנזכרת לעיל בבחינת אהבה,

יש שני סוגים של שלום: מלמעלה למטה ומלמטה למעלה. באמצעות התורה באה ההתגלות רק בבחינת אהבה, רגל אחת.

שהוא בחי' רגל א'. מקפץ על הגבעות היינו בזכות המצות כי המצות נקי' גבעות כמ"ש וגבעות בצדקה¹⁸³ כו'.¹⁸⁴

שהיא בחינת רגל אחת. "מקפץ על הגבעות" היינו בזכות המצוות, שכן המצוות נקראות גבעות, ככתוב: "וגבעות בצדקה" וכו'.

"מקפץ על הגבעות" הוא בזכות המצוות, שהפסוק מכנה "גבעות" במילים "וגבעות בצדקה". המצוות, ששורשן גבוה מחכמת התורה, הביאו את ההתגלות בשתי רגליים.

21 ועל ידי המצות נגלה בחי' הארה הנ"ל בחינת הוא ושמו בלבד כו' בבחינת ב' רגלים

ועל ידי המצוות התגלתה הבחינה של ההארה הנזכרת לעיל, בחינת "הוא ושמו בלבד" וכו', בבחינת שתי רגליים.

באמצעות המצוות התגלתה בחינת "הוא ושמו בלבד" בשתי רגליים.

היינו בבחינת יראה גם כן מפני שהמצוות בשרשם הם למעלה במדרגה מבחי' התורה כו' ע"כ על ידם יכול להתגלות בבחי' יראה גם כן

כלומר, גם בבחינת יראה, משום שהמצוות בשורשן נעלות במדרגה מבחינת התורה וכו'; לכן באמצעותן יכולה להתגלות גם בחינת יראה.

כלומר, הגילוי בא גם בבחינת יראה, משום ששורש המצוות נעלה מחכמת התורה, ולכן באמצעותן יכול הגילוי להגיע גם לבחינת יראה.

וזהו הכל בבחינת יצי' וכתוב הנה בא לשון הוה ולשון עתיד ג"כ שאז יהיה ג"כ בחינת גילוי והארה גדולה זו שלמעלה מבחי' ההשתלשלות בחי' דילוג כמ"ש כימי צאתך¹⁸⁵ מארץ מצרים אראנו נפלאות וכל זה הוא בבחינת יציאת מצרים. ונאמר "הנה בא" — לשון הוה וגם לשון עתיד, שכן גם אז תהיה בחינת גילוי והארה גדולה זו, שלמעלה מבחינת ההשתלשלות, בבחינת דילוג, ככתוב: "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות";

כל זה היה ביציאת מצרים. אך "בא" יכול להתפרש כלשון הוה וגם כלשון עתיד: אותו גילוי, שלמעלה מהשתלשלות ובא בדרך דילוג, יבוא שוב, כפי שנאמר במיכה: "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות".

דהיינו שיתגלה בבחינה זו נפלאות שהיה בבחי' פלא מופלא ומכוסה כמו שהיה בבחינת יציאת מצרים כו' שנגלה עליהם אז מבחינת מלך כו' סתימו דכל סתימין להיות בגילוי ובמורא גדול כו'.

כלומר, בבחינה זו יתגלו נפלאות שהיו בבחינת פלא נעלם ומכוסה, כפי שהיה ביציאת מצרים וכו', כאשר התגלה להם אז מבחינת מלך כו', "סתימו דכל סתימין", כך שהיה הדבר בגילוי ובמורא גדול וכו'.

"נפלאות" הן הדברים שהיו נעלמים לגמרי, כפי שהיה ביציאת מצרים, כאשר המלך, "סתימו דכל סתימין", התגלה בגילוי ובמורא גדול.

כן יהיה לעתיד ג"כ אראנו נפלאות כוי ועמ"ש במ"א כפי אשר עשה עמכם להפליא¹⁸⁶ והיינו ע"י תורה ומצות שעושים עתה ממשיכים בחי' זו

כך יהיה גם לעתיד: "אראנו נפלאות" וכו'. ועיינו במה שנכתב במקום אחר בפירוש "אשר עשה עמכם להפליא". כלומר, באמצעות התורה והמצוות שאנו מקיימים עתה, אנו ממשיכים בחינה זו;

כך יהיה גם לעתיד. באמצעות התורה והמצוות שאנו מקיימים עכשיו, אנו כבר ממשיכים בחינה זו; כאן מפנה המאמר לפירוש שנכתב במקום אחר על "אשר עשה עמכם להפליא".

רק שעתה אינה בגילוי ולעתיד יהיה בחי' זו בגילוי וראו כל בשר¹⁸⁷ כוי (ועמ"ש ע"פ כי ההרים ימוש¹⁸⁸ כוי וחסדי מאתך לא ימוש¹⁸⁹ כוי):

אלא שעתה אין היא בגלוי, ולעתיד תהיה בחינה זו בגלוי: "וראו כל בשר" וכו'. (ועיינו במה שנכתב על "כי ההרים ימוש" וכו', "וחסדי מאתך לא ימוש" וכו').

עתה הבחינה נותרת בהעלם; לעתיד היא תתגלה, כפי שנאמר בישעיהו: "וראו כל בשר". המאמר מפנה לדיון שלו על "כי ההרים ימוש..." וחסדי מאתך לא ימוש"; בהערת קה"ת מוצע שהכוונה לקטע בלקוטי תורה, כי תצא, העוסק בהרים כאבות.

קטע 8 • ו' 22-23

הצבי וספירת העומר

22 ה דומה דודי לצבי¹⁹⁰ וגוי. הנה ארז"ל שנמשל לצבי¹⁹¹ מה צבי מחזיר ראשו לאחוריו¹⁹² כוי.

5. "דודי דומה לצבי" וגוי. חז"ל אמרו שהוא נמשל לצבי: כשם שהצבי מחזיר את ראשו לאחוריו וכו'.

בפרק 5 עוברים לפסוק הבא: "דודי דומה לצבי". חז"ל (בהערת קה"ת מובא הוזהר) אומרים שהקב"ה נמשל לצבי, מפני שהצבי מחזיר את ראשו לאחוריו.

וענין משל זה הוא למעלה גם כן מחזיר ראשו לאחוריו היינו בחי' חכים ולא בחכמה ידיעא¹⁹³ ואף למעלה מבחינת חכמה

משמעותו של משל זה היא שגם למעלה הוא "מחזיר את ראשו לאחוריו": זו הבחינה של "חכם, אך לא בחכמה ידועה", ואף למעלה מבחינת חכמה,

למעלה, ה"ראש" שמחזיר לאחור הוא הבחינה שלמעלה מחכמה, שעליה נאמר בתיקוני זוהר שהקב"ה הוא "חכם, אך לא בחכמה ידועה".

דהיינו קרקפתא דתפילין גלגלתא דחפא על מוחא ירד ונשתלשל בבחינת אחוריים היינו בחי מצות שהם הכל בדברים גשמיים כמו ציצית ותפילין בבחי' אחוריים כו'. ושרשם מבחי' כת"ר תרי"ך כו'.

כלומר, "קרקפתא דתפילין", "גלגלתא דחפא על מוחא" — ירדה והשתלשלה לבחינת אחוריים, כלומר לבחינת המצוות, שכולן מתקיימות בדברים גשמיים, כגון ציצית ותפילין, בבחינת אחוריים וכו'. ושורשן מבחינת כת"ר, תרי"ך וכו'.

זהו ה"גולגולת" שעליה מניחים את התפילין, "גלגלת המכסה על המוח" — כת"ר, שלמעלה מן השכל. היא ירדה אל ה"אחוריים", אל המצוות, שמקיימים באמצעות דברים גשמיים כגון ציצית ותפילין; ואף על פי כן, שורשן בכת"ר, ה"תרי"ך" (הערך המספרי של כת"ר).

דהיינו שנמשך ונתלבש רצונו הפשוט שלמעלה מבחי' חכמה אפילו מבחי' חכים ולא בחכמה ידיעא כו' בדברים גשמיים למטה דוקא

כלומר, רצונו הפשוט, שלמעלה מבחינת חכמה ואף למעלה מבחינת "חכם, אך לא בחכמה ידיעה" וכו', נמשך והתלבש דווקא בדברים גשמיים למטה,

כלומר, רצונו הפשוט של הקב"ה, שלמעלה מכל חכמה, מתלבש דווקא בדברים גשמיים למטה.

כמו כל המצות כו' (ועמ"ש מזה גם כן בד"ה ויושט המלך לאסתר¹⁹⁴ כו') וזה הכל היה בפסח בחינת יציאת מצרים בחי' דילוג כו'

כמו כל המצוות וכו' (וראו גם מה שנכתב על כך במאמר הפותח במילים "ויושט המלך לאסתר" וכו'). וכל זה היה בפסח, בבחינת יציאת מצרים, בבחינת דילוג וכו',

כך הוא בכל מצווה; כאן מפנה הטקסט למאמר בתורה אור על "ויושט המלך לאסתר". כל זה היה בפסח, ביציאת מצרים, בדרך של דילוג.

שלא היו ישראל ראויים לזה שהיו במצרים בתכלית השפלו' ולא היה אתערותא דלתתא כלל רק שנגלה כביכול מעצמו בבחי' דילוג כו'

משום שבני ישראל לא היו ראויים לכך: במצרים הם היו בשפלות גדולה ביותר, ולא הייתה כלל אתערותא דלתתא; אלא הדבר התגלה, כביכול, מעצמו, בבחינת דילוג וכו'.

בני ישראל לא היו ראויים לכך, שכן במצרים היו בשפלות גמורה ולא הייתה מצדם שום אתערותא דלתתא; הגילוי בא, כביכול, מעצמו, בדרך של דילוג.

אבל אח"כ נאמר קומי לך¹⁹⁵ היינו בחי' ספירה היום יום א' לעומר כו' שהיו ישראל סופרים כל ימי הספירה¹⁹⁶ מ"ט יומין והיינו לטהר כל המדות כידוע שיש ז' מדות.

אבל אחר כך נאמר "קומי לך", כלומר בחינת הספירה — "היום יום אחד לעומר" וכו'. בני ישראל ספרו את כל ימי הספירה, ארבעים ותשעה ימים, כדי לטהר את כל המדות; כידוע, יש שבע מדות,

לאחר מכן בא "קומי לך": ספירת העומר, "היום יום אחד לעומר". בני ישראל ספרו ארבעים ותשעה ימים כדי לטהר את שבע המדות.

23 וכי"א כלולה מזי והוא מ"ט והיינו הכנת עצמם שיהיו בחיי כלי לקבל בחיי גילוי אלקות שיהיה אחי"כ

בשבועות מתן תורה שאז נגלה גי"כ בחיי גילוי שלמעלה מההשתלשלות בחיי כתר כו'

וכל אחת כלולה משבע, והרי ארבעים ותשע. זו הייתה ההכנה שלהם להיות בחינת כלי לקבל את בחינת הגילוי האלקי שיהיה לאחר מכן בשבועות, במתן תורה; אז התגלתה גם בחינת גילוי שלמעלה מההשתלשלות, בחינת כתר וכו'.

כל אחת משבע המדות כוללת את כולן, ובסך הכול ארבעים ותשע. ספירת העומר הכינה את ישראל להיות כלים לגילוי של שבועות, שבו ניתנה התורה והתגלה שוב כתר, שלמעלה מההשתלשלות.

רק שאז נגלה ה' פכ"פ כו' כי היו אז ישראל גי"כ בבחי' פנים בחיי כלי לקבל גילוי אלקות ע"י עבודתם וע"י ספירה כו'.

אלא שאז ה' התגלה "פנים אל פנים" וכו', משום שאז גם ישראל היו בבחינת "פנים", בבחינת כלי לקבלת גילוי אלקי, באמצעות עבודתם ובאמצעות הספירה וכו'.

בשבועות ה' דיבר "פנים אל פנים", משום שגם ישראל היו בבחינת "פנים": כלים שהוכנו באמצעות עבודתם וספירתם.

והיינו ע"י אתעדל"ת. אבל לא כמו שהיה בפסח בחיי מצה כו' שלא הספיק בצקת כו'.

וזה היה באמצעות אתערותא דלתתא. אך לא כפי שהיה בפסח, בבחינת מצה וכו', כש"לא הספיקה הבצק להחמיץ" וכו'.

הגילוי הזה בא באמצעות אתערותא דלתתא, שלא כמו בפסח, שבו הגילוי בא לפני שהבצק הספיק להחמיץ.

ואדרבה בשבועות היו מביאים לחם מצה (והיינו לפי שנזדככו המדות כו' ואז ההתנשאות אינה אלא בבחי' הקדושה המתנשא מימות עולם כו' וכמ"ש מזה גבי שבועות בדי"ה וידבר אלקים¹⁹⁷ כו' ע"ש).

ואדרבה, בשבועות היו מביאים לחם חמץ (וזה משום שהמדות נזדככו וכו'; ואז ההתנשאות היא רק בבחינת הקדושה — "המתנשא מימות עולם" וכו'. וכמו שנכתב על כך בעניין שבועות, כמאמר הפותח כמילים "וידבר אלקים" וכו'; עיינו שם).

בשבועות, לעומת זאת, הקריכו לחם חמץ: שתי הלחם שהתורה מצווה לאפות חמץ (כדפוס כתוב "לחם מצה", אך הניגוד מחייב "חמץ"). לאחר שהמדות נזדככו, ה"עלייה" היא רק בקדושה — התנשאותו של הקב"ה, "המתנשא מימות עולם". הדברים מפנים למאמר "וידבר אלקים" (לקוטי תורה, במדבר).

וזוהו קומי לך בחיי קימה מלמטה למעלה דקאי על בחיי ספירה שאחר הפסח כדי שיהיה בחיי פכ"פ ולעתיד יהיה ג"כ בחיי גילוי זה שלמעלה מהשתלשלות סתימו כו' אראנו נפלאות¹⁹⁸ כו':

וזוהו "קומי לך": בחינת קימה מלמטה למעלה, המתייחסת לבחינת הספירה שלאחר הפסח, כדי שתהיה בחינת "פנים אל פנים". ולעתיד לבוא תהיה גם בחינת גילוי זה שלמעלה מהשתלשלות, "סתימו" וכו': "אראנו נפלאות" וכו'.

"קומי" פירושו עלייה מלמטה למעלה — ספירת העומר שלאחר הפסח, המביאה ל"פנים אל פנים". לעתיד לבוא יחזור ויתגלה הגילוי שלמעלה מהשתלשלות, הנסתר ביותר: "אראנו נפלאות".

בעבודה

כאשר מתבוננים בכך שכל החיות שבעולמות היא רק שמו של ה', בעוד עצמותו אינה משתנה ונמצאת למעלה ורחוק לאין ערוך, יש לחוש מרירות על הריחוק האישי מאלקות. מרירות זו מעוררת את רחמיו הרבים של ה' ומוכילה לביטול של המצה, "בטל רצונך", תוך שמירה שלא יהפוך לגבהות של חמץ. עבודתם של ישראל עצמם — המצה הראשונה וספירת העומר, המבררת את המדות — עושה אותם כלים לגילוי; ובאמצעות התורה והמצוות שמקיימים כעת כבר נמשכת ההארה הנעלמת של יציאת מצרים, והיא תתגלה לעתיד.

שאלות לשיחה

1. ההגדה מסבירה את המצה באמצעות גילוי שהתרחש לאחר חצות, ובכל זאת יש לאכול מצה לפני חצות. כיצד ההבחנה במאמר בין שתי מצות עונה על כך?
2. מה ההבדל בין "מלכות כל עולמים" ל"מלכותך", ומדוע רק הבחינה העליונה יכולה להוציא את ישראל ממצרים?
3. מדוע המרור מונח בקו האמצעי של קערת הסדר ולא בצד שמאל, ומה הדבר מלמד על מרירות בעבודת ה'?
4. מדוע בא הגילוי ברגל אחת באמצעות האבות ובשתי רגליים באמצעות האימהות, וכיצד מופיע אותו זוג למטה בתורה ובמצוות?
5. במה שונה "קומי לך", ספירת העומר, מדילוג הפסח, ומדוע אפשר היה להקריב לחם חמץ בשבועות?

מקורות והפניות

הערות

הערת קה"ת
שה"ש ב, ח-ט.

פסקה 1

1 קול דודי

בהערת קה"ת נאמר שהנחת מאמר זה מאת אדמו"ר האמצעי נדפסה שם, בעמ' 40.

הערת קה"ת

הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי נדפס בסה"מ תקס"ט ע' מ. בכרך 4 נמצא מאמר זה בין מאמרי פסח אחר ד"ה ואכלתם אכול וקודם ד"ה להבין מ"ש בהגדה מצה זו בפי צו יא, ג. ובזה מתורץ מה שכתוב לקמן יד, ד "וכמ"ש ג"כ (לקמן) בפי במדבר". במהדו"ק סבר לסדר מאמר זה בין מאמרי פסח. הגהות וקיצורים באוה"ת שה"ש כרך א ע' רמה. וע' רג (בכרך 1376 רשום עליו "קיצור מד"ה קול דודי שבלק"ת). ע' רנב. ונדפסו גם באוה"ת ויקרא כרך ג ע' תשסח. ביאור שם ע' תשעה. באוה"ת שה"ש כרך ג ע' תתפד מציון כ"ק מהורש"ב "נרי שייך לדרוש קול דודי שבלק"ת" ע"ש. ראה להלן בהוספות להערות וצינונים השוואה לד"ה זה. נזכר באוה"ת שופטים ע' תתלה. שה"ש ע' רפב. ובכרך 1039 נרשם בגוכתי"ק הצ"צ ברשימת המאמרים המבארים "ענין מצה". הובא באור התורה בראשית (מ, ב). וע' ביכעל קטן שמינית בויגין שתח"י (עב, ב). עם תוסי' ביאור ע"ז באורך, יעו"ש היטיב. [כ].

2

רבי יהודה דורש את "קול דודי" כמשה שאומר לישראל שהם עתידים להיגאל: הם שאלו כיצד, שהרי ה' אמר לאברהם ארבע מאות שנה, ורק מאתיים ועשר שנים חלפו; והוא השיב שה' "מדלג" על החשבונות ועל הקיצים שנקבעו. הטקסט מבין זאת כפשוטו של "מדלג".

Shir HaShirim Rabbah 2:8:1 שיר השירים רבה ב:ח:א

סדרא תנינא קול דודי הנה זה בא, רבי יהודה ורבי נחמיה ורפנן. רבי יהודה אומר: קול דודי הנה זה בא, זה משה, בשעה שבא ואמר לישראל, בחדש זה אתם נגאלין, אמרו לו משה רבנו, היאך אנו נגאלין, והלא אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם (בראשית טו, יג): ועבדים וענו אתם ארבע מאות שנה, ועדין אין בידנו אלא מאתים ועשר שנה, אמר להם הואיל והוא הפץ בנאלתכם אינו מביט בחשבונותיכם אלא מדלג על ההרים, אין הרים וגבעות האמורין כאן אלא ...

The sound of my beloved! Behold, he approaches, he leaps "over the mountains and bounds over the hills" (Song of Songs 2:8). "The sound of my beloved! Behold, he approaches," Rabbi Yehuda, Rabbi Neḥemya, and the Rabbis. Rabbi Yehuda says: "The sound of my beloved! Behold, he approaches," this is Moses at the moment when he came and said to Israel: 'During this month you will be redeemed.' They said to him: 'Moses our master, how will we be re-deemed? Did the Holy One blessed be He not say to Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

3

קול דודי הנה זה בא . . דומה דודי לצבי

"קול דודי! הנה זה בא, מדלג על ההרים, מקפץ על הגבעות". הפסוק שעליו בנוי המאמר כולו.

Song of Songs 2:8 שיר השירים ב:ח'

קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות:

Hark! my beloved! behold, he cometh, Leaping upon the mountains, skipping upon the hills

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

4

הערת קה"ת מפנה ל-Song of Songs 2:8-9 למילים האלה.

Song of Songs 2:8-9 שיר השירים ב:ח-ט'

קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות: דומה דודי לצבי או לעפר האילים הנה זה עומד אחר כתלנו משגיח מן החלונות מציץ מן התרכים:

Hark! my beloved! behold, he cometh, Leaping upon the mountains, skipping upon the hills. My beloved is like a gazelle or a young hart; Behold, he standeth behind our wall, He looketh in through the windows, He peereth through the lattice

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

5 דומה דודי לצבי

"דודי דומה לצבי או לעופר האיילים". המאמר חוזר לפסוק זה בפרק האחרון שלו.

Song of Songs 2:9 שיר השירים ב:ט'

דומה דודי לצבי או לעפר האילים הנה זה עומד אחר כתלנו משגיח מן החלונות מציץ מן התרכים:

My beloved is like a gazelle or a young hart; Behold, he standeth behind our wall, He looketh in through the windows, He peereth through the lattice

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 2

6

ויהי בחצי הלילה

"ויהי בחצי הלילה, וה' היכה כל בכור בארץ מצרים". ההתגלות בעת יציאת מצרים הייתה בחצות הלילה.

Exodus 12:29 שמות י"ב:כ"ט

ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור בארץ מצרים מכור פרהע הישב עליכסאו עד בכור השכי אשר בבית הבור וכל בכור בהמה:

And it came to pass at midnight, that the L-RD smote all the firstborn in the land of Egypt, from the first-born of Pharaoh that sat on his throne unto the first-born of the captive that was in the dungeon; and all the first-born of cattle

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות יב, כט. באוה"ת שה"ש ע' רמה יש הגהה לכאן.

7

הערת קה"ת מפנה ל-Ruth 3:8 למילים האלה.

Ruth 3:8 רות ג:ח'

ויהי בחצי הלילה ויחרד האיש וילפת והנה אשה שכבת מרגלתי:

And it came to pass at midnight, that the man was startled, and turned himself; and, behold, a woman lay at his feet

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

עומד עד שברא את התשובה. שכעה דברים נבראו עד שלא נברא העולם, ואילו הן: תורה, וגינה, וגן עדן, ונסא הכבוד, ...
Before the world was created, the Holy One, blessed be He, with His Name alone existed, and the thought arose in Him to create the world. He began to trace (the foundations of) the world before Himself, but it would not stand. They told a parable, To what is the matter like? To a king who wishes to build a palace for himself. If he had not traced in the earth its foundations, its exits and its entrances, he does not begin ... to build. Likewise the Holy One, blessed be

Pirke DeRabbi Eliezer, Sefaria Vocalized Edition (Public Domain) • Pirke de Rabbi Eliezer, trans. Rabbi Gerald Friedlander, London, 1916 (Public Domain)

פסוקה 3

13 ואינו פועל בו שום שינוי כמ"ש אני ה' לא שנית

"כי אני ה' לא שנית, ואתם בני יעקב לא כליתם". המאמר משתמש בפסוק זה ביחס לעצמות, שאינה משתנה באור המחיה את העולמות.

Malachi 3:6 מלאכי ג'ו'

כי אני ה' לא שנית ואתם בני יעקב לא כליתם:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not consumed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מלאכי ג, ו. ובהמשך תרס"ו ע' תעז-ח אשר (לא רק העדר השינוי שבהמשך הוא משל ל"אני ה' לא שנית", אלא) גם הפשיטות והעדר השינויים שבהאור — הוא משל לפשיטות האור שלמעלה. — לקושי ח"ו ע' 155 הע' 18.

פסוקה 4

14 יהללו את שם

"יהללו את שם ה', כי נשגב שמו לבדו". הפסוק מובא כאן ביחס למונח "שם", המציין את החיות של העולמות.

Psalms 148:13 תהילים קמ"ח:יג

יהללו את שם ה' כי נשגב שמו לבדו הודו על-אָרֶץ וְשָׁמַיִם:

Let them praise the name of the L-RD, For His name alone is exalted; His glory is above the earth and heaven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמח, יג.

פסוקה 5

15 אתה הוא עד שלא נברא העולם כו'

בהערה נאמר שבאור התורה על שיר השירים יש הגהה על הקטע הזה.

הערת קה"ת

באוה"ת שה"ש ע' רמה יש הגהה לכאן.

פסוקה 6

16 והנה בנוסחא הישנה . . . ועתה הוא הנוסחא עד שלא נברא

ההערה מביאה את הסברו של הרבי לשני הנוסחים: בדורות הקודמים היה צורך לשלול את היות הבריאה מציאות אמיתית, ואילו לאחר התגלות הקבלה, כהכנה לחסידות, יש לשלול אפילו את ה"מציאות" הדקה ביותר.

הערת קה"ת

8 שהפסח אינו נאכל אלא עד חצות

הגמרא מייחסת לרבי אליעזר בן עזריה את הדעה שאת קרבן הפסח אפשר לאכול רק עד חצות הלילה, ורבי פוסק שלדעתו, מי שאוכל מצה לאחר חצות בימינו לא יצא ידי חובה, משום שהמצה הוקשה לקרבן הפסח.

Pesachim 120b:8-9 פסחים ק"ב ב:ח-ט'

אם כן, מה תלמוד לומר "בלי־לה"? יכול יהא נאָכַל כְּקִדְשִׁים בַּיּוֹם — תלמוד לומר: "בלי־לה", בלי־לה הוא נאָכַל, ואינו נאָכַל בַּיּוֹם. ורבי עקיבא, האי "הוּא" מאי עביד לְקַה? מִיִּבְעֵי לְקַה לְמַעוּטֵי לִילָה אַחֵר הוּא דְאַתָּא. סְלָקָא דְעֵתָהּ אֲמִינָא: הוּאִיל וּפְסַח קִדְשִׁים קָלִים, וּשְׁלָמִים קִדְשִׁים קָלִים — מָה שְׁלָמִים נֶאֱכָלִים לְשָׁנֵי יָמִים וְלִילָה אַחֵד, אִף פְּסַח;

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

פסחים קכ, ב. וש"נ.

9 על מצות ומרורים

על פסח שני נאמר: "על מצות ומרורים יאכלוהו". הפסוק מצרף את המצה ואת המרורים לקרבן הפסח.

Numbers 9:11 במדבר ט:יא

בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעֶרְבַּיִם יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל־מִצְוֹת וּמִרְרִים יֹאכְלֶהוּ:

in the second month on the fourteenth day at dusk they shall keep it; they shall eat it with unleavened bread and bitter herbs

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר ט, יא.

10 הנה ארוז"ל עד שלא נברא העולם

אור התורה על ויקרא מפנה לכמה מספרי קבלה וחסידות שבהם מבוארת האמרה "עד שלא נברא העולם היה הוא ושמו בלבד"; גם אור התורה על בא דן בה.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת ויקרא כרך ב ע' תרכו שמציין לכמה ספרי קבלה ודא"ח שמבואר ענין זה. וראה גם באוה"ת פ' בא ע' שח.

11 ארוז"ל עד שלא נברא העולם

הביאור על "את שבתותי תשמורו" בפרשת בהר פותח באמרה זו: השמות הם המחברים את האורות עם הכלים, כשם ששם האדם מאפשר לו לפנות למי שקוראים לו, אף שכשהוא לבדו אין הוא זקוק לשם. אותה דוגמה של שם האדם מופיעה כאן בפסקה 4.

הערת קה"ת

פדריא (פ"ג). [כ]. ראה לעיל פ' בהר מג, ב ובמ"מ לשם. באוה"ת שה"ש ע' רמה יש הגהה לכאן.

12 עד שלא נברא העולם היה הוא ושמו בלבד

"עד שלא נברא העולם היה הקדוש ברוך הוא ושמו הגדול בלבד". על יסוד דבר זה מבדיל הטקסט בין עצמותו של ה' לבין "שמו" — ההארה שמחיה את העולמות.

Pirkei DeRabbi Eliezer 3:2-3 פרקי דרבי אליעזר ג:ב-ג'

עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם, הָיָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּשְׁמוֹ הַגָּדוֹל בְּלִבְדּוֹ, וְעַלָּה בְּמַחְשָׁבָה לְבָרָא אֶת הָעוֹלָם, וְהָיָה מִחֲרִיט אֶת הָעוֹלָם לְפָנָיו וְלֹא הָיָה עוֹמֵד. מִשְׁלֹּ מִשְׁל, לָמָּה הִדְבַּר דּוּמָה? לְמַלְךְ שֶׁהוּא רוֹצֵה לְבָנוֹת פְּלִטָּרִים שְׁלֹ, אִם אֵינוֹ מִחֲרִיט בְּאֶרֶץ יִסְדּוּתָיו וּמוֹבְאָיו וּמוֹצְאָיו, אֵינוֹ מִתְחִיל לְבָנוֹת, כִּךְ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִחְרִיט לְפָנָיו אֶת הָעוֹלָם וְלֹא הָיָה

מפרש את "מלכותך" ואת "מלכות כל העולמות" כשתי בחינות במלכות.

Psalms 145:13 תהילים קמ"ה:י"ג

מְלֻכֹתְךָ מְלָכּוֹת כָּל־עֲלָמִים וּמִמְשֻׁלְתְּךָ בְּכָל־דּוֹר וָדוֹר:

Thy kingdom is a kingdom for all ages, And Thy dominion
endureth throughout all generations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

23 כל הנקרא בשמי

"כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו, יצרתיו, אף עשיתיו". שלושת הפעלים מתפרשים כנגד עולמות בריאה, יצירה ועשיה.

Isaiah 43:7 ישעיהו מ"ג:ז

כָּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאֲתִיו יִצְרַתִּיו אֶף־עָשִׂיתִיו:

Every one that is called by My name, and whom I have creat-
'ed for My glory, I have formed him, yea, I have made him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י מג, ז.

24 כי בריאה הוא יש מאין

במאמר ראה מוסבר שדעת מתהווה מתוך התבוננות בכך שהבריאה היא יש מאין: מקור ההתהוות הוא הארה וזיו שהם כלא, ונקראים "שם". אותם מונחים — הארה, שם ויש מאין — עומדים גם בבסיס הטיעון כאן.

הערת קה"ת

ראה לעיל פי ראה כ, ג. ואתחנן ב, ב ואילך. וראה במ"מ לשם.

פסקה 9

25 נשמות ישראל עלו במחשבה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

בי"ר רפ"א.

26 נשמות ישראל עלו במחשבה

שישה דברים קדמו לבריאת העולם: מהם שנבראו, ומהם שי"עלו במחשבה" להיבראות, ובהם ישראל. המאמר משתמש בכך כדי למקם את הנשמות בבריאה, שהיא בדומה למחשבה.

Bereshit Rabbah 1:4 בראשית רבה א':ד

... "ה' קנני ראשית דרכו" כסא הכבוד מנין דכתיב (תהלים צג, ב): "נכון כסאך מאז וגו'". האבות וישראל וביית המקדש ושמו של משיח, עלו במחשבה להבראות האבות מנין שנאמר (הושע ט, י): "כענבים במדבר וגו'". ישראל מנין שנאמר (תהלים עד, ב): "זכור עדתך קנית קדם" בית המקדש מנין שנאמר (ירמיה יז, יב): "כסא כבוד מרום מראשון וגו'". שמו של משיח מנין שנאמר (תהלים עב, יז): "יהי שמו לעולם וגו' [לפני שמש ינון שמו]" רבי אבהו ברכי זעירא אמר אף התשובה שנאמר (שם צ, ב) "בטרם הרים יולדו" ואותה השעה (שם,

...

In the beginning, G-d created" – six items preceded the "creation of the world; some of them were [actually] created, and some of them G-d contemplated creating, [though He did not actually do so]. The Torah and the Throne of Glory were created. Torah, from where is it derived? As it is stated: "The L-rd made me at the beginning of His way" (Proverbs 8:22). The Throne of Glory, from where is it derived? "Your

"כי בדורות הראשונים הי' מקום לקס"ד שישנה גם מציאות ממש והי' צריך לשלול קס"ד זה. אבל לאחר שנתגלתה תורת הקבלה, שזה היה גם הקדמה לגילוי תורת החסידות שבה מודגש ענין אחדותו ית' — בנוגע למציאות ממש, אין מקום לקס"ד כזה, וזה שצריך לשלול הוא שלא ישנו אפילו "מציאות" שבתכלית הדקות אתה הוא עד שלא נברא כו' אתה הוא משנברא כו'" — ד"ה לך אמר לבי תש"כ הערה 49. (נדפס בסה"מ מלוקט ח"ג ע' רפז).

17 "יהללו את שם ה', כי הוא ציווה והם נבראו". הלשון הסבילה "הם נבראו" היא הראיה שבטקסט לנוסח "לפני [שהעולם] נברא".

Psalms 148:5 תהילים קמ"ח:ה'

יְהַלְלוּ אֶת־שֵׁם ה' כִּי הוּא צִוָּה וַנִּבְרָא:

Let them praise the name of the L-RD; For He commanded,
and they were created

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 7

18 וההפרש בין בראת לנברא

ההערה מפנה לתורה אור על מגילת אסתר, בעניין ההבדל בין "בראת" ל"נברא".

הערת קה"ת

ראה אוה"ת מג"א ע' ב"שסג [בהוצאה החדשה ע' קעב]. מובא בהגהות לד"ה פתח אליהו תרנ"ח ע' לד.

19 כאלו נברא ממילא

הרבי שואל מה החידוש באמירה שהבריאה אינה גורמת שינוי בה', ומסביר שגם פעולה המתרחשת "מאלוה" מראה שמקורה הוא מקור לאותה פעולה, ופעולה כזאת גורמת שינוי, ולו דק.

הערת קה"ת

בד"ה לך אמר לבי תש"כ סעי' ה' הערה 35 (נ' סה"מ מלוקט ח"ג ע' רפה) מבאר "מהו החידוש בזה שהבריאה אינו פועלת שינוי בו ית'. והביאור בזה כי גם פעולה הבאה בדרך ממילא מורה שהדבר שממנו באה הפעולה הוא בגדר מקור להפעולה. . . דפעולה שבאה מ"מקור" (גם כשהיא באופן דבדרך ממילא) עושה שינוי (בדקות עכ"פ) "ע"ש.

20 צוה ונבראו

"כי הוא ציווה ונבראו". הטקסט מפרש את צורת הסביל כאומרת שהעולמות נוצרו כביכול מעצמם.

Psalms 148:5 תהילים קמ"ח:ה'

יְהַלְלוּ אֶת־שֵׁם ה' כִּי הוּא צִוָּה וַנִּבְרָא:

Let them praise the name of the L-RD; For He commanded,
and they were created

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 8

21 וזהו מלכותך מלכות כל עולמים

ההערה מציינת ש"ביאורי הזהר" של הצמח צדק מפנה לקטע הזה.

הערת קה"ת

ראה ביאורו להצ"צ כרך א ע' רמא שמציין לכאן.

22 מלכותך מלכות כל עולמים

"מלכותך היא מלכות כל העולמות, וממשלתך בכל דור ודור". המאמר

33 בדיה תקעו בחדש

שם הוי' הוא אור השמש עצמה, ואליקים הוא המגן המסתיר אותו; בלי המגן היה זיו השמש בטל במקורו, ולעתיד לבוא יוציא ה' את השמש מנרתיקה, כלומר תהיה התגלות של אין סוף עצמו. אור התורה מסכם שעל פי זה מובנת ההבחנה בין "מלכות כל עולמים" ל"מלכותך".

הערת קה"ת

לעיל ר"ה נה, א: "שאם לא הי' המגן והמכסה לא היה השמש מאיר בבחי' זו כוי' ולעיל הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה כוי' ע"ש. וזהו שלמעלה מבחי' זו והארה המאיר ע"י מגן ונרתק כוי' וזהו יובן ההפך בין מלכות כ"ע ובין מלכותך כוי' — אוה"ת שה"ש ע' רמו הערה לכאן.

34 ובדיה שיר השירים

המאמר הפותח על שיר השירים מדבר על שתי מדרגות הנקראות בקבלה השכינה העליונה והשכינה התחתונה — שתי ה"כלות" שעליהן מדבר השיר כולו — ומוזהא אותן עם היחוד העליון והיחוד התחתון. הדבר מקביל לשתי מדרגות המלכות כאן.

הערת קה"ת

לעיל א, סע"ב.

35 ובכיאור ע"פ שחורה אני

הביאור על "שחורה אני ונאווה" עוסק בזיו ובאור השמש המתפשטים ממנה. באצילות מלכות מאוחדת עם אור אין סוף, והמונח שכינה אינו חל עליה; רק כשהיא שורה בתוך בריאה היא נקראת שכינה.

הערת קה"ת

לעיל ח, א במ"ש שם בענין בחי' זו ואור השמש המתפשט מן השמש ע"ש.

36 בבחינת עצמותו הוא ושמו לבד

ההערה מפנה לאור התורה על תרומה, לעניין השם הכלול בעצמות, "הוא ושמו בלבד".

הערת קה"ת

ראה אוה"ת תרומה ע' איתא.

37 בפרס בעה"כ ערך מלך

ההערה מצטטת את הפרס: "הנכון יותר בעינינו הוא שמלך הוא כתר, המלך המולך על המלכים, שהם שני מלכים — חכמה ובינה, מלכים המולכים על שבעה מלכים, שבעת ימי הבניין"; היא מפנה לאור התורה, שבו הדברים מתבארים.

הערת קה"ת

"והיותר מתיישב אצלנו, כי מלך הוא כ"ע והוא מלך המולך על מלכי שהם שני מלכים חכמה ובינה שהם מלכים המולכים על שבעה מלכים שהם שבעי ימי הבניין". — אוה"ת ויקרא כרך ב ע' תשע. ראה אוה"ת שה"ש ע' רנג.

38 שו"ה שהוא בחינת — מהותו ועצמותו כוי'

בהערה נאמר שבאור התורה על שיר השירים יש הגהה על הקטע הזה.

הערת קה"ת

באוה"ת שה"ש ע' רמו הגהה לכאן.

39 מהלך ת"ק שנה

בגמרא נאמר שהמרחק מן הארץ עד לרקיע הוא "מהלך חמש מאות שנה", ועוביו של הרקיע כמידה הזאת. המאמר מביא זאת כדי להראות שהעולם הגשמי מוגבל.

Chagigah 13a:3 חגיגה י"ג א:ג

כמה שנותיו של אדם — שבעים שנה, שנאמר: "ימי שנותינו כהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה". וְהָלַא מִן הָאָרֶץ עַד לָרָקִיעַ

throne stands firm from earliest time, [You are from ... ,eternity]" (Psalms 93:2). The patriarchs, Israel
Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

27 בדבר ה' שמים נעשו

"בדבר ה' שמים נעשו, וברוח פיו כל צבאם". המלאכים, צבא השמים, נמשכים מ"דיבורו" של ה' — מדרגת יצירה.

Psalms 33:6 תהילים ל"ג:ו

בְּדָבַר ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּי כָל־צְבָאָם:

By the word of the L-RD were the heavens made; And all the .host of them by the breath of His mouth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לג, ו.

28 בדיה מי מנה

הערת קה"ת מצטטת את הקטע: "יצרתי" הוא מחשבה, שהיא יש מאין; "יצרתי" הוא דיבור, בחינת צורה, המעניקה צורה לאותיות שבמחשבה; "אף עשיתי" הוא מעשה. זו אותה קריאה של הפסוק כמו כאן.

הערת קה"ת

לעיל פ' חקת סו, א: "בראתיו הוא בחי' מחשבה שהוא יש מאין יצרתי הוא בחי' דיבור שהוא בחי' צורה שמצייר האותיות שבמחשבה אף עשיתי הוא בחי' המעשה".

29 ובדיה שובה ישראל

ההערה מצטטת את המאמר: "יצרתי" הוא מחשבה, שכן בריאה היא מאין ליש; כך גם המחשבה, שהרי האותיות לא נוצרו קודם למחשבה והן נסתרות בה. "יצרתי" הוא מלשון צורה: הצורה מעניקה צורה לחומר ההיולי הנסתר, והצורה היא גילוי של החומר.

הערת קה"ת

לעיל שבת שובה סו, ב: "בראתיו בחי' מחשבה כי בריאה היא מאין ליש כך המחשבה היא מאין שלא נולדו ונתהו בחי' אותיות קודם המחשבה ואותיות המחשבה הן בבחי' העלם. . ויצרתי . . מלשון צורה שמצייר חומר ההיולי שהוא בבחי' ההעלם והצורה הוא גילוי להחומר.

30 שו"ה ומזלות כוי'

בהערה נאמר שבאור התורה על שיר השירים יש הגהה על הקטע הזה.

הערת קה"ת

באוה"ת שה"ש ע' רמו הגהה לכאן.

31 כל הנקרא בשמי

"כל הנקרא בשמי": שלושת העולמות שבפסוק מקבלים את חיותם רק משם ה'.

Isaiah 43:7 ישעיהו מ"ג:ז

כָּל הַנִּקְרָא בְּשִׁמִּי וְלִכְבוֹדִי בְּרֵאתִי יִצְרֵתִי אֶף־עֲשִׂיתִי:

Every one that is called by My name, and whom I have creat-
'ed for My glory, I have formed him, yea, I have made him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

32 הכלול בשמש עצמו

ההערה מפנה לאור התורה על יתרו, לעניין הזיו כשהוא כלול בתוך השמש עצמה.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת יתרו ע' תתלד.

באוה"ת שה"ש ע' רמו נמצא הגהה אחרת וקיצור.

פסקה 11

45 שארז"ל (ברכות ד"מ סע"א)

ההערה מפנה לאור התורה על ויקרא, שם מובא מאמר חז"ל זה על התינוק והדגן.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת ויקרא כרך ג ע' תשמח.

46 "ילד אינו יודע לקרוא 'אבא' ו'אמא' עד שיטעם טעם דגן". הטקסט מפרש זאת ככוחה של המצה להביא להכרה בה'.

Berakhot 40a:14 ברכות מ' א:י"ד

על פירות הארץ וכו'. פשיטא! אמר רב נחמן בר יצחק: לא נצרכה אלא לרבי יהודה, דאמר חטא מין אילן היא. דתנא: אילן שאכל ממנו אדם הראשון, רבי מאיר אומר: גפן הנה, שאין לה דבר שמביא יללה על האדם אלא יין, שנאמר: "וישת מן היין וישכר". רבי נחמיה אומר: תאנה היתה, שבדכר שנתקלקלו בו נתקנו, שנאמר: "ויתפרו עליה תאנה". רבי יהודה אומר: חטה היתה, שאין התינוק יודע לקרות "אבא" ו'אמא' עד שיטעם טעם דגן.

If, over fruits of the earth, etc. This is evident ! Rab Nahman b. Isaac said : It is only necessary for R. Judah who declares that wheat is a kind of tree ; for there is a teaching : The tree from which Adam ate was — so says R. Meir — the vine, because thou hast nothing which brings lamentation upon man as does wine; as it is said, "And he drank of the wine, and was drunken" (Gen. ix. 21). R. Nehemiah says: It was the ... fig-tree

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

47 שו"ה יודע לקרות — טעם דגן

ההערה מציינת שבאור התורה על שיר השירים יש הגהה על הקטע הזה.

הערת קה"ת

באוה"ת שה"ש ע' רמו יש הגהה לכאן.

48 דע את אלקי אביך

דוד לשלמה: "דע את אלקי אביך ועבדהו בלב שלם". הטקסט מפרש את "דע" כהכרה והרגשה.

I Chronicles 28:9 דברי הימים א כ"ח:ט'

ואתה שלמה־בני דע את־אלקי אביך ועבדהו בלב שלם ובנפש תפצה כי כל־קבכות דורש ה' וכל־יצר מחשבות מבין אם־תדרשנו ימצא לה ואם־תעזובנו יניחך לעד:

And thou, Solomon my son, know thou the G-d of thy father, and serve Him with a whole heart and with a willing mind; for the L-RD searcheth all hearts, and understandeth all the imaginations of the thoughts; if thou seek Him, He will be found of thee; but if thou forsake Him, He will cast thee off for ever.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה חגיגה ג', א.

40 וצבא השמים לך משתחוים

"אתה הוא ה' לבדך ... ואתה מחיה את כולם, וצבא השמים לך משתחוים". השתחויה מעידה על מציאות נפרדת המשתחויה — מדרגת היש של המלאכים.

Nehemiah 9:6 נחמיה ט:ו'

אתה־הוא ה' לבדך אתה עשית את־השמים שמי השמים וכל־צבאם הארץ וכל־אשר עליה הימים וכל־אשר בהם ואתה מחיה את־כלם וצבא השמים לך משתחוים:

Thou art the L-RD, even Thou alone; Thou hast made heaven, the heaven of heavens, with all their host, the earth and all things that are thereon, the seas and all that is in them, and Thou preservest them all; and the host of heaven worshippeth Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

41 ובחי מלך מלכי המלכים היינו בחי מלכותך

בצו ה"מלכים" הם נצח, הוד ויסוד; "מלכי המלכים" הם חסד, גבורה ותפארת; ו"מלך מלכי המלכים" הוא חכמה, בינה ודעת, משום שאור אין סוף שורה בחכמה. ההערה מציינת ששם מדובר לכאורה בחכמה, בינה ודעת, ואילו כאן מדובר ב"מלכותך".

הערת קה"ת

ראה לעיל פ' צו יב, ב. דשם נראה שהוא חב"ד, וראה במ"מ לשם.

פסקה 10

42 כל צדיק נכוח מחופתו של חברו

על החופות שעתיד ה' לעשות לצדיקים, אומר רבי חנינא: "מלמד שכל אחד נכוח מחופתו של חברו". הטקסט מביא זאת כדי להראות שהנשמות מוגבלות, וכל אחת מוגבלת למדרגה שלה.

Bava Batra 75a:15 בבא בתרא ע"ה א:ט"ו

עשן בחופה למה? אמר רבי חנינא: שכל מי שעניני צרות בתלמידיו חכמים בעולם הזה, מתמלאות עיניו עשן לעולם הבא. ואש בחופה למה? אמר רבי חנינא: מלמד שכל אחד ואחד נכוח מחופתו של חברו. אוי לה לאותה בוששה, אוי לה לאותה קלימה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה ב"ב עה, א.

43 בד"ה בחדש השלישי

ההערה מסמנת את הקטע במאמר העוסק במצרים וביציאת מצרים, המתאר יציאה מנרתקה של נפש הבהמית.

הערת קה"ת

בתו"א פ' יתרו "לצאת מנרתק נה"ב כו', עד ויעל אברם ממצרים" — אוה"ת שה"ש ע' רנב.

44 שו"ה יציאת מצרים — (ועמ"ש . . ס"פ שלח)

ההערה מציינת שבאור התורה על שיר השירים מופיעים הגהה נוספת וקיצור של הקטע הזה.

הערת קה"ת

49 ב' בחי' מצה

באור התורה מצוין שעדיין נותרת השאלה: ההגדה אומרת ש"מצה זו שאנו אוכלים", המצה שלפני חצות, היא משום שלא הספיק הבצק להחמיץ.

Pesachim 36a פסחים ל"ו א

הערת קה"ת

ראה אוה"ת בא ע' שו: שעדיין נשאר הקושיא שהרי אומר מצה זו שאנו אוכלים דהיינו מצה שקודם חצות היא ע"ש שלא הספיק להחמיץ. וראה פסחים לו, א ובמפרשים שם. ירושלמי שם פ"ב ה"ד.

50 ושמרתם את המצות

"ושמרתם את המצות, כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים". יש לשמור על המצה הראשונה כדי שלא תחמיץ.

Exodus 12:17 שמות י"ב:יז

וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַמִּצְוֹת כִּי בַעֲצַם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת־צְבָאוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:

And ye shall observe the feast of unleavened bread; for in this selfsame day have I brought your hosts out of the land of Egypt; therefore shall ye observe this day throughout your generations by an ordinance for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות יב, יז.

51 בלע מצה יצא

"אם בלע מצה יצא": אין המצה צריכה טעם. הטקסט רואה בכך שהמצה נטולת "טעם", כלומר שאין בה התגדלות עצמית.

Pesachim 115b:6-7 פסחים קט"ו ב:ו-ז

אָמַר רַבָּא: בְּלַע מִצָּה — יֵצֵא, בְּלַע מְרוֹר — לֹא יֵצֵא. בְּלַע מִצָּה וּמְרוֹר, יְדֵי מִצָּה — יֵצֵא, יְדֵי מְרוֹר — לֹא יֵצֵא. כִּרְכָּן בְּסִיב וּבְלָעָן — אִף יְדֵי מִצָּה נִמְי לֹא יֵצֵא. אָמַר רַב שִׁמְי בֶּר אֲשִׁי: מִצָּה לִפְנֵי כָּל אֶחָד וְאֶחָד, מְרוֹר לִפְנֵי כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְחֲרוּסֶת לִפְנֵי כָּל אֶחָד וְאֶחָד. וְאִין עוֹקְרִין אֶת הַשְּׁלֶחָן אֱלָא לִפְנֵי מִי שְׂאוֹמֵר הַגָּדָה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

פסחים קטו, ב.

52 בטל רצונך

"בטל רצונך מפני רצונו, כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונו". הטקסט משתמש בכך לתיאור הביטול שהמצה מסמלת.

Pirkei Avot 2:4 משנה אבות ב:ד

הוא הנה אומר, עשה רצונו כרצונך, כדי שיעשה רצונך כרצונו. בטל רצונך מפני רצונו, כדי שיקבטל רצון אחרים מפני רצונך. הלל אומר, אל תפרש מן הצבור, ואל תאמין בעצמך עד יום מותך, ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו, ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמע, שסופו להשמע. ואל תאמר לקשאפנה אשנה, שמא לא תפנה:

He used to say: do His will as though it were your will, so that He will do your will as though it were His. Set aside your will in the face of His will, so that he may set aside the will of others for the sake of your will. Hillel said: do not separate

yourself from the community, Do not trust in yourself until the day of your death, Do not judge your fellow man until you have reached his place. Do not say something that can-
... not be

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

53 שו"ה וכמ"כ — בטל רצונך כו'

ההערה מציינת שבאור התורה על שיר השירים יש הגהה וקיצור של הקטע הזה.

הערת קה"ת

באוה"ת שה"ש ע' רמט יש הגהה וקיצור לכאן.

54 אם תגביה כנשר

"אם תגביה כנשר ואם בין כוכבים שים קנך, משם אורידך נאום הי". הטקסט מחיל זאת על הגסות של הקליפה.

Obadiah 1:4 עובדיה א:ד

אִם־תִּגְבֶּיֶה כְּנֶשֶׁר וְאִם־בֵּין כּוֹכָבִים שִׁים קִנְךָ מִשָּׁם אֲוִירֶדְךָ נְאֻמִּי־ה'

Though thou make thy nest as high as the eagle, And though thou set it among the stars, I will bring thee down from thence, saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

55 שו"ה להיות בחי' — כנשר כו'

ההגהה שם, המצוטטת בהערה, אומרת שמטרת ההגבהה היא להמשיך מן המדרגה שבה "חשכה כאורה לפניו" ו"אם צדקת..."", כדי שלא יהיה צורך בהכנעה ובביטול; "וזהו חמץ". הדברים נדונים שם בהרחבה.

הערת קה"ת

אוה"ת שה"ש ע' רמט הגהה לכאן. "שהמכוון בהגבהה זו לינק מבחי' דקמ"י כחשכא כאורה ואם צדקת כו' כדי שלא יצטרך להכנעה וביטול, וזהו ענין החמץ" ע"ש בארוכה.

56 אבי אבות הטומאה

ההערה מציינת שבאור התורה יש כאן הגהה על משמעות הביטוי "אבי אבות הטומאה".

הערת קה"ת

באוה"ת שה"ש ע' רמט יש הגהה לכאן בפ"י אבי אבות הטומאה.

57 גסות נקרא אבי אבות הטומאה

ההערה מפנה לשם לעניין גסות המכונה "אבי אבות הטומאה".

הערת קה"ת

ראה קונטרס ומעין מאמר ט"ו ואילך. ד"ה אני ישנה — תש"ט סעי' יא (ע' 119).

58 ובערת הרע

"ובערת הרע מקרבך", ביטוי שחוזר בספר דברים. הטקסט מחיל זאת על ההכנעה שבאה עם ביטול הרצון.

Deuteronomy 17:7 דברים יז:ז

יָד הָעֵדִים תִּהְיֶה־בּוֹ בְּרֹאשׁוֹנָה לְהַמִּיתוֹ וְיָד כָּל־הָעָם בְּאַחֲרֹנָה וּבִעֲרַתְּ הָרָע מִקִּרְבְּךָ:

The hand of the witnesses shall be first upon him to put him to death, and afterward the hand of all the people. So thou shalt put away the evil from the midst of these

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים יז, ז. ויעוד.

משתנה בעקבות העולמות.

Malachi 3:6 מלאכי ג':ו'

כִּי אֲנִי ה' לֹא שֹׁנֵיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי־יַעֲקֹב לֹא כָלִיתֶם:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not consumed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

67 מה רבו מעשיך ה'

"מה רבו מעשיך ה', כולם בחכמה עשית". מובא בברכת יוצר אור, מיד לפני "המלך המרומם לבדו".

Psalms 104:24 תהילים ק"ד:כ"ד

מַה־רְבוּ מַעֲשֵׂיךָ ה' כָּל־מַחְכְּמָה עָשִׂיתָ מְלֶאכֶה הָאָרֶץ קִנְיָנָהּ:

How manifold are Thy works, O L-RD! In wisdom hast Thou made them all; The earth is full of Thy creatures

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קד, כד.

68 ברחמיך הרבים רחם עלינו

שם מוסבר נוסח התפילה: לפי אמת המידה של האדם, צרכיו הגופניים נראים ראויים, אך לפני ה' ירידת הנשמה לעיסוק בהם היא גדולה מאוד, ולכן גם רחמי עליה גדולים מאוד. משום כך אנו מבקשים: "ברחמיך הרבים רחם עלינו", אף שאיננו חשים בכך, ורחמים אלה מעוררים את האהבה שבלב.

הערת קה"ת

ראה לעיל פנחס עה, ג.

69 בביאור ע"פ והנה מנורת זהב

ההערה מפנה לביאור "והנה מנורת זהב" בלקוטי תורה, בהעלותך.

הערת קה"ת

לעיל פ' בהעלותך.

70 והיא מרת נפש

"והיא מרת נפש, ותתפלל אל ה' ובכה תבכה". המרירות של חנה הביאה אותה לתפילה.

I Samuel 1:10 שמואל א א':י'

וְהָיָה מֶרֶת נֶפֶשׁ וְתַתְּפִלָּה עֲלֶיהָ וּבָכָה תִּבְכֶּה:

and she was in bitterness of soul—and prayed unto the L-RD, and wept sore

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ש"א א, י.

71 בדי"ה לא תהיה משכלה

המאמר מסביר שהשם המחיה את הכול קיים רק ביחס לעולמות; ביחס לה' עצמו, הכול הוא כאין, "אני ה' לא שנית", "אתה הוא עד שלא... ואתה הוא לאחר". לכן "הוא ושמו בלבד" פירושו ששמו בלבד, ככתוב "שמו לבדו נשגב", אינו בגדר של הבאה לידי קיום. ההערה מציינת את שם המאמר: "לא תהיה משכלה" (משכלה).

הערת קה"ת

תו"א משפטים עט, ב.

59 שו"ה ממילא — ובערת הרע כו'

ההערה מציינת שבאור התורה על שיר השירים יש הגהה על הקטע הזה.

הערת קה"ת

באוה"ת שה"ש ע' רנ יש הגהה לכאן.

פסקה 14

60 שו"ה גם מלשון — לבטל היש כו'

ההערה מציינת שבאור התורה על שיר השירים יש הגהה על הקטע הזה.

הערת קה"ת

באוה"ת שה"ש ע' רנ יש הגהה לכאן.

61 על מצות ומרורים יאכלוהו

"עם מצות ומרורים יאכלוהו". הטקסט מפרש זאת כאמירה שהמצה הראשונה באה עם מרור.

Numbers 9:11 במדבר ט:י"א

בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעֶרְבַּיִם יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל־מִצְוֹת וּמִרְיִים יֹאכְלֶהוּ:

in the second month on the fourteenth day at dusk they shall keep it; they shall eat it with unleavened bread and bitter herbs

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר ט, יא.

62 מרור באמצע בחי' קו האמצעי

ההערה מציינת שגם באור התורה על בהעלותך מובא עניין זה, שהמרור נמצא באמצע, כנגד הקו האמצעי.

הערת קה"ת

מובא גם באוה"ת פ' בהעלותך ע' תיט.

63 כי הוא בחי' גבורות

בתניא מוסבר שמרירות הנפש על ריחוקה מה' אינה עצבות, שכן יש חיות בלב — חיות שמקורה בגבורות הקדושות. הטקסט מצטט זאת כדי להראות שמרירות היא בחינת גבורות.

Tanya, Likkutei Amarim 31 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים ל"א

64 וכמ"ש ג"כ לקמן

ההערה מפנה להערה הראשונה במאמר: בכתב היד הופיע המאמר בין מאמרי הפסח, לפני במדבר, ולכן נאמר "להלן" על פרשת במדבר.

הערת קה"ת

ראה הערה בתחילת המאמר.

65 בביאור ע"פ נשא את ראש בני גרשון

הביאור דן בשלוש משפחות הלויים — קהת, גרשון ומררי: באמצעות גרשון ומררי ניתנה התורה "בין שתי זרועות", היד הגדולה והיד החזקה, ואילו קהת ממשיך את הייחוד העליון.

הערת קה"ת

ראה לעיל פ' נשא כב, ב.

פסקה 15

66 אני הו' לא שנית

"כי אני ה' לא שנית". ההתבוננות שמביאה למרירות: עצמותו של ה' אינה

And ye shall observe the feast of unleavened bread; for in this selfsame day have I brought your hosts out of the land of Egypt; therefore shall ye observe this day throughout your generations by an ordinance for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

78 בפרדס בעה"כ ערך ושמירה אחת

ההערה מצטטת את הפרדס כפי שהוא מובא באור התורה: "וצריך שמירה, לפי שהקליפה מקפת אותה".

הערת קה"ת

"והיא צריכה שמירה שסביבה הקליפה כו" — אוה"ת שה"ש כרך א ע' רנג. אוה"ת בא ע' שב.

79 בזה"ב (דקל"א א')

אור התורה מעתיק קטע זה מהזוהר, על הפסוק "שומר מה מלילה": הלילה זקוק לשמירה.

הערת קה"ת

נעתק באוה"ת שמות ע' שב "בענין שומר מה מליל ליל אצטריך לנטורא" וראה גם אוה"ת ויקרא כרך ג ע' תשנ.

80 ליל שמורים

"ליל שימורים הוא לה', להוציאם מארץ מצרים".

Exodus 12:42 שמות י"ב:מ"ב

ליל שְׁמִירִים הוא לה' לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא־הַלַּיְלָה הַזֶּה לְה' שְׁמִירִים לְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדֹרֹתָם:

It was a night of watching unto the L-RD for bringing them out from the land of Egypt; this same night is a night of watching unto the L-RD for all the children of Israel throughout their generations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

81 ליל שמורים

הטקסט מצטט את הקטע הזה בוזהר על "ליל שימורים"; לפי הערת קה"ת, אור התורה על ויקרא מצטט את לשונו.

Zohar, Bo 5:129-6:141 ספר זוהר, בא ה':קכ"ט-ו':קמ"א

Nothing so miraculous was witnessed since the creation of the world. Come and see,' he said, 'it is written: "It is a night (leyl) of observations unto the L-rd for bringing them out from the land of Egypt; this is that night (ha-layla) of the L-rd, observations to all the children of Israel" (Ex. 12, 42). Now, why "observations" in plural, and "night" first in the masculine gender (layil), and then in the feminine (layla)? To indicate the union which took place on that night between the Masculine and Feminine

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

82 ליל שמורים

הטקסט מצטט את הקטע הזה בוזהר בין המקורות שלו בנושא השמירה; לפי הערת קה"ת, הוא עוסק ב"שומר מה מלילה": הלילה זקוק לשמירה.

Zohar, Terumah 10:81-88 ספר זוהר, תרומה י':פ"א-פ"ח

83 ודל"ח ב'

אור התורה על ויקרא מעתיק את לשון קטע הזוהר הזה בעניין "ליל שמורים", והעניין נידון גם במקומות האחרים.

הערת קה"ת

72 וימררוהו כו' ותשב באיתן קשתו

"וימררוהו ורבו וישטמוהו בעלי חיים": ברכת יעקב ליוסף.

Genesis 49:23 בראשית מ"ט:כ"ג

וַיִּמְרְרוּהוּ וַיִּרְבוּ וַיִּשְׁטְמוּהוּ בְּעֲלֵי חַיִּים:

The archers have dealt bitterly with him, And shot at him, and hated him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית מט, כג-כד.

73 ותשב באיתן קשתו

"ותשב באיתן קשתו". הטקסט מפרש זאת כתוצאה של המרירות שבפסוק הקודם.

Genesis 49:24 בראשית מ"ט:כ"ד

וּתְשֹׁב בְּאִיתָן קֶשֶׁתוֹ וַיִּפְּזוּ זְרָעִי יָדָיו מִיַּדִּי אֲבִיר יַעֲקֹב מִשָּׁם רָעָה אֲכֹן יִשְׂרָאֵל:

But his bow abode firm, And the arms of his hands were made supple, By the hands of the Mighty One of Jacob, From thence, from the Shepherd, the Stone of Israel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

74 בדי"ה ראה אנכי נותן

ההערה מציינת שהמאמר "ראה נתתי לפניכם", שבו נידונה המילה "איתן", נמצא בתחילת פרשת ראה בלקוטי תורה.

הערת קה"ת

לעיל פ' ראה בתחלתו.

75 ובחרבי ובקשתי

"אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי".

Genesis 48:22 בראשית מ"ח:כ"ב

וְאֲנִי נָתַתִּי לְךָ שְׂכֶם אֶחָד עַל־אֲחִיךָ אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד הָאֲמֹרִי בְּחַרְבִּי וּבְקֶשֶׁתִּי:

Moreover I have given to thee one apportion above thy brethren, which I took out of the hand of the Amorite with my sword and with my bow

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית מח, כב.

76 בצלותי ובעותי

אונקלוס מתרגם "בחרבי ובקשתי" כ"בצלותי ובעותי" — בתפילתי ובתחינתי. הטקסט מביא זאת כדי להראות ש"הקשת" שבפסוק הקודם היא תפילה.

Onkelos Genesis 48:22 תרגום אונקלוס על בראשית מ"ח:כ"ב

וְאֲנִי יְהִיבִית לְךָ חוֹלֶק חֵד יְתִיר עַל אֲחִיךָ דִּי נְסִיבִית מִיָּדָא דְאֲמֹרֵאָה בְּצִלּוֹתִי וּבְעוֹתִי:

Sifsei Chachomim Chumash, Metsudah Publications, 2009 (CC-BY-NC)

77 ושמרתם את המצות

"ושמרתם את המצות". יש לשמור את המצה הראשונה שלא תחמיץ.

Exodus 12:17 שמות י"ב:י"ז

וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַמִּצְוֹת כִּי בְעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוּצְאִיתִי אֶת־צְבָאוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:

העליון.

Kiddushin 37a קידושין ל"א

הערת קה"ת

ראה קידושין לו, א. ספרי ראה נא.

90 בפרס ערך מצה

ההערה מצטטת את הפרס כפי שהוא מובא באור התורה: "שמורה" פירושו מקושטת וממתינה לבעלה, על דרך הביטוי "שומרת יבם" — אלמנה הממתינה לאחי בעלה.

הערת קה"ת

"שמורה" ר"ל מקושטת וממתינה לבעלה לי שומרת יבם — אוה"ת שה"ש כרך א ע' רנד. וראה גם אוה"ת פ' בא ע'

91 בדי"ה זכור ושמור בדבור אחד

שם מוסבר ש"זכור" הוא ההמשכה מלמעלה למטה, ואילו "שמור" הוא המקבל, על פי "ואביו שמר את הדבר", כלומר המתין: תקוותו וציפייתו הממושכות של המקבל כלפי המשפיע, בדומה לעני המצפה שבעל הבית ייתן לו.

הערת קה"ת

"בפי שמור מלשון ואביו שמר את הדבר [תו"א עא, ד]" — אוה"ת פ' בא ע' שב.

92 לעבדה ולשמרה

"והניח אותו בגן עדן, לעבדה ולשמרה".

Genesis 2:15 בראשית ב'ט"ו

וַיִּקַּח ה' אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם וַיְנַחֲהוּ בְּגֶן־עֵדֶן לְעֲבָדָהּ וּלְשִׁמְרָהּ:

And the L-RD G-d took the man, and put him into the garden of Eden to dress it and to keep it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

93 ושמר ה' לך

"וה' אלקיך ישמור לך את הברית ואת החסד". המדרש על פסוק זה מובא בהקשר לנושא השמירה.

Deuteronomy 7:12 דברים ז'י"ב

וְהָיָה עִקֵּב תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה וְשִׁמְרֵתֶם וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם וְשָׁמַר ה' אֱלֹהֵיךָ לְךָ אֶת־הַבְּרִית וְאֶת־הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם:

And it shall come to pass, because ye hearken to these ordinances, and keep, and do them, that the L-RD thy G-d shall keep with thee the covenant and the mercy which He swore unto thy fathers

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 16

94 ע"פ ששת ימים תאכל מצות

ההפניה מציינת שההסבר על "ששת ימים תאכל מצות", שבו נדונות שתי בחינות המצה, מופיע בלקוטי תורה, פרשת צו.

הערת קה"ת

לעיל פ' צו.

"בענין ליל שמורים" — אוה"ת ויקרא כרך ג ע' תשמה שם נעתק הלשון. אוה"ת שה"ש כרך א ע' רנג. וראה גם אוה"ת שמות ע' שב.

84 כשושנה בין החוחים

"כשושנה בין החוחים כן רעייתי בין הבנות".

Song of Songs 2:2 שיר השירים ב'ב'

כְּשׁוֹשָׁנָה בֵּין הַחֻחִים כֵּן רַעִיְתִי בֵּין הַבָּנוֹת:

As a lily among thorns, So is my love among the daughters

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

85 כשושנה בין החוחים לסחרא לה לכנסת ישראל ולנטרא לה

הזוהר פותח במילים "כשושנה בין החוחים": כנסת ישראל מוקפת בשלוש עשרה מידות הרחמים, המקיפות אותה ושומרות עליה.

Zohar, Introduction 1:1-2:4 ספר זוהר, הקדמה א'א'-ב'ד'

This chapter, a preliminary exposition of Gen. 1, serves to introduce the reader to the circle of R. Simeon and his colleagues, and to give him an idea of the scope and nature of their discussions. It is somewhat more discursive and fanciful than the main body of the Zohar. Rabbi Hizkiah opened his discourse with the text: As a lily among thorns, etc. (S.S. 2, 2). 'What', he said, 'does the lily symbolise? It symbolises the Community of Israel. As the lily among thorns is tinged ... with red and

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

86 ור"פ בראשית . . ולנטרא לה כו'

אור התורה מסביר "מכל צדדיה": כיוון שהיא מצויה בין הקוצים, נמשכת אליה דווקא הארה מכתר, שלוש עשרה מידות הרחמים, כדי לשמור עליה מן הכוחות החיצוניים.

הערת קה"ת

"מכל סטרה דלפי שהיא בין החוחים ע"כ דוקא נמשך בה הארת הכתר דהיינו י"ג ת"ד כדי לשמרה מן החיצונים" — אוה"ת שה"ש כרך א ע' רנג.

87 בדי"ה צו את בני ישראל את קרבני

שם נדרש "את קרבני" כרומז לאותיות התורה, מאל"ף ועד תי"ו, הקרובות לה ומקרבות אותו. המשנה נקראת מלכה, משום שהיא מצווה כמלך; ועל ידי אמירת דברי תורה נעשים ביטול וייחוד. ביטול זה הוא בחינת משה, ולכן נאמר בפסוק "צו את בני ישראל".

הערת קה"ת

לעיל פנחס עו, ב.

88 צו את בני ישראל את קרבני כו' תשמרו להקריב לי

"צו את בני ישראל... את קרבני לחמי... תשמרו להקריב לי במועדו".

Numbers 28:2 במדבר כ"ח:ב'

צו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת־קִרְבָּנִי לְחָמִי לְאִשֵּׁי רֵיחַ נִיחָחִי תִשְׁמְרוּ לְהִקְרִיב לִי בְּמוֹעָדוֹ:

Command the children of Israel, and say unto them: My food which is presented unto Me for offerings made by fire, of a sweet savour unto Me, shall ye observe to offer unto Me in its due season

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

89 שמור זו משנה

חז"ל דורשים את המילים "אשר תשמרו" כמתייחסות למשנה, התורה שבעל פה. הטקסט קושר בין שמירה לתורה שבעל פה, המגלה את הרצון

אור התורה על בראשית מעתיק את לשונו.

Zohar, Vayigash 10:99-11:108 ספר הזהר, ויגש יי: צ"ט-י"א: ק"ח
The prayer which the Holy One, blessed be He, accepts is that which is performed with earnestness and devotion and 'proper concentration of the mind on the unity of G-d'
The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

101 קלא דאשתמע

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
זח"א (ב, ב). [כ].

102 קלא דאשתמע

הזהר מבחין בין קול הנשמע לבין הקול הפנימי שאינו נשמע. המאמר משתמש במונחים האלה ביחס לדיבור וביחס ל"קול הגדול".

Zohar, Bereshit 83:235-86:248 ספר הזהר, בראשית פ"ג: רל"ה-פ"ו: רמ"ח

When, however, he goes forth on a journey, while the celestial Mother still accompanies him, the lower wife is left behind: so when he comes back he has to take measures to encompass himself with two females, as we have said.' Said R. Phineas: 'Even the angels above would not dare to open their mouths before thee.' R. Simeon proceeded: 'In the same way the Torah is situated between two houses, one recondite and on high, and the other more accessible. The one ... on high is the "Great Voice" referred

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

103 ובזח"א בראשית (דף נ' ע"ב דר"י ע"א)

אור התורה, בראשית, מביא את נוסח הקטעים האלה בזהר, ושב ודורש אותם בכרך הרביעי.

הערת קה"ת
ראה אוה"ת בראשית כרך ב רסד, א שם נעתק הלשון, ובכרך ד תתכה, א. תתצה, ב.

104 סד"ה הבאים ישרש

בסוף המאמר מוסבר שכדי לקבל את התורה, בני ישראל באו תחילה למצרים, בחינת מרידות, ורק לאחר מכן קיבלו אותה — "הבאים ישרש יעקב"; ולכל דבר יש חומר וצורה: יצירת החומר היא בחינת יעקב, והצורה — גילוי — היא בחינת ישראל.

הערת קה"ת
תו"א נד, א.

105 הבאים ישרש

"הבאים יעקב ישרש, יציץ ופרח ישראל". מילות הפתיחה של מאמר בתורה אור העוסק בקול.

Isaiah 27:6 ישעיהו כ"ז: ו
הבאים ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל ומלאו פני תבל תנובה:
In days to come shall Jacob take root, Israel shall blossom and bud; And the face of the world shall be filled with fruitage
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

106 ובד"ה וכל העם רואים

ההערה מפנה למאמר "וכל העם רואים את הקולות" בתורה אור, יתרו,

95 ששת ימים תאכל מצות

"שישה ימים תאכל מצות, וביום השביעי תהיה עצרת לה' אלקיך". כותרת המאמר שבו מוסברים בהרחבה שני המדרגות של המצה.

Deuteronomy 16:8 דברים ט"ז: ח'
ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לאלקיך לא תעשה מלאכה:
Six days thou shalt eat unleavened bread; and on the seventh day shall be a solemn assembly to the L-RD thy G-d; thou shalt do no work therein

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

96 מרור זה שאנו אוכלים ע"ש . שמררו המצרים

שלושת הדברים של רבן גמליאל: אוכלים מרור "על שום שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים", כלשון ההגדה.

Pesachim 116b:2 פסחים קט"ז ב: ב'
מצה — על שום שנגאלו אבותינו ממצרים, [שנאמר: "ויאפו את הפצק אשר הוציאו ממצרים וגו'"]. מרור — על שום שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים, שנאמר: [ו"מררו את חיייהם וגו'"].

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת
נוסח ההגדה (פסחים קטז, ב).

97 בפי שמות בד"ה קול דודי

ההפניה מציגת את המאמר בתורה אור, פרשת שמות, שבו נדון כיצד מצרים ממררת את המדות.

הערת קה"ת
בתו"א פי שמות.

פסקה 17

98 קול הוא בחי המשכה

ההערה מפנה לאור התורה, בהעלותך, בעניין "קול" כחינת המשכה.

הערת קה"ת
ראה אוה"ת בהעלותך ע' שזו.

99 קול גדול ולא יסף

"את הדברים האלה דיבר ה' אל כל קהלכם בהר... קול גדול ולא יסף". זהו קול מתן תורה, שהמאמר מכנה הקול שאינו נשמע.

Deuteronomy 5:19 דברים ה': י"ט
את הדברים האלה דבר ה' אל כל קהלכם בהר מתוך האש הענן והערפל קול גדול ולא יסף ויקתבם על שני לוחות אבנים ויתנם אלי:

These words the L-RD spoke unto all your assembly in the mount out of the midst of the fire, of the cloud, and of the thick darkness, with a great voice, and it went on no more. And He wrote them upon two tables of stone, and gave them unto me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
דברים ה, יט.

100 קלא פנימאה דלא אשתמע

אחד מקטעי הזהר שהמאמר מצטט בעניין הקול הפנימי; לפי הערת קה"ת,

113 משה ידבר

”משה ידבר, וה' יענו בקול”.

Exodus 19:19 שמות י"ט:י"ט

וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מְאֹד מֹשֶׁה יְדַבֵּר וְהָאֱלֹקִים יַעֲנֶנּוּ בְקוֹל:

And when the voice of the horn waxed louder and louder,
Moses spoke, and G-d answered him by a voice

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

114 והגדת לבנך כוי בעבור זה

”והגדת לבנך ביום ההוא לאמור: בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים”.

הטקסט מקשר בין ה"זה" שבפסוק זה לבין ה"זה" שב"הנה זה בא”.

Exodus 13:8 שמות י"ג:ח

וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְצֵאתִי מִמִּצְרָיִם:

And thou shalt tell thy son in that day, saying: It is because
of that which the L-RD did for me when I came forth out of
Egypt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 18

115 מבשרי אחזה

”ומבשרי אחזה אלקים”.

האלוקות.

Job 19:26 איוב י"ט:כ"ו

וְאַחֵר עוֹרִי נִקְפּוּזָאֵת וּמִבְשָׂרִי אֲחִזָּה אֱלֹהִים:

And when after my skin this is destroyed, Then without my
flesh shall I see G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

116 ובמורא גדול

”ויוציאונו ה' ממצרים ביד חזקה... ובמורא גדול”.

ההגדה מפרשת "מורא גדול" כהתגלות השכינה.

Deuteronomy 26:8 דברים כ"ו:ח

וַיּוֹצֵאֵנוּ ה' מִמִּצְרָיִם בְּיָד חֲזָקָה וּבְזֹרֹעַ נְטוּיָה וּבִמְרֹא גָדֹל וּבְאִתּוֹת וּבְמִפְתִּימִים:

And the L-RD brought us forth out of Egypt with a mighty
hand, and with an outstretched arm, and with great terrible-
ness, and with signs, and with wonders

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

117 או הנסה אלקים לבא

”או הנסה אלקים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי... ובמוראים גדולים”.

ההתגלות הגלויה בעת יציאת מצרים.

Deuteronomy 4:34 דברים ד':ל"ד

או הַנִּסָּה אֱלֹקִים לְבֹא לְקַחַת לוֹ גוֹי מִקְרֵב גוֹי בְּמִסְתָּ בָּאֵתָת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבְיָד חֲזָקָה וּבְזֹרֹעַ נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדֹלִים כָּל אֲשֶׁר-עָשָׂה לָכֶם ה' אֱלֹקֵיכֶם בְּמִצְרָיִם לְעֵינֶיךָ:

Or hath G-d assayed to go and take Him a nation from the
midst of another nation, by trials, by signs, and by wonders,
and by war, and by a mighty hand, and by an outstretched
arm, and by great terrors, according to all that the L-RD
your G-d did for you in Egypt before thine eyes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

כמקום שבו מוסבר עניינו של קול.

הערת קה"ת

תו"א עג, ג ואילך.

107 וכל העם רואים

”וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים”.

מילות הפתיחה של מאמר בתורה אור העוסק בקול.

Exodus 20:15 שמות כ':ט"ו

וְכָל-הָעָם רֹאִים אֶת-הַקּוֹלֹת וְאֶת-הַלְפִידִם וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת-הַהֶרָר עֹשׂוֹ וְיֵרָא הָעָם וַיִּנָּעוּ וַיַּעֲמָדוּ מֵרָחֵק:

And all the people perceived the thunderings, and the light-
nings, and the voice of the horn, and the mountain smoking;
and when the people saw it, they trembled, and stood afar
off

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

108 ובה"ה הקל קול יעקב

ההערה מפנה למאמר "הקל קול יעקב" בסידור עם מאמרי חסידות.

הערת קה"ת

בסידור עם דא"ח יח, ב ואילך. עם הגהות באוה"ת בראשית כרך ד תתכב, א ואילך.

109 הקל קול יעקב

”הקול קול יעקב, והידיים ידי עשו”.

Genesis 27:22 בראשית כ"ז:כ"ב

וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב אֶל-יִצְחָק אָבִיו וַיִּמְשְׁהוּ וַיֹּאמֶר הֶקֶל קוֹל יַעֲקֹב וְהַיָּדִים יְדֵי עֵשָׂו:

And Jacob went near unto Isaac his father; and he felt him,
and said: ‘The voice is the voice of Jacob, but the hands are
the hands of Esau

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

110 ובה"ה קול מעל לרקיע

ההערה מפנה למאמר "ויהי קול מעל לרקיע" בין מאמרי אדמו"ר חוקן על נביאים וכתובים, על יחזקאל.

הערת קה"ת

מאמרי אדה"ז נ"ך — יחזקאל ע' רלב. עם הגהות באוה"ת שבועות כרך ו ע' א'תשכד. וראה בהמצויין לשם.

111 ויהי קול מעל לרקיע

”וקול מעל לרקיע אשר על ראשם”.

Ezekiel 1:25 יחזקאל א':כ"ה

וַיְהִי-קוֹל מֵעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל-רֹאשָׁם בְּעֶמְדָם תִּרְפִּינָה כְּנִפְיָהּ:

For, when there was a voice above the firmament that was
over their heads, as they stood, they let down their wings

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

112 ובה"ה משה ידבר

ההערה מפנה למאמר "משה ידבר" בתורה אור, יתרו.

הערת קה"ת

בתו"א פ' יתרו.

דברים ד, לד.

118 הגמרא מפרשת "מדלג על ההרים" — "בזכות האבות", ו"מקפץ על הגבעות" — "בזכות האמהות".

Rosh Hashanah 11a:8 ראש השנה י"א א:ח'

מאי משמע דהאי "איתן" לישנא דתקיפי הוא — כדכתיב: "איתן מושבך", ואומר: "שמעו הרים את ריב ה' והאיתנים מוסדי ארץ", ואומר: "קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות". "מדלג על ההרים" — בזכות אבות. "מקפץ על הגבעות" — בזכות אמהות.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

119 בזכות הרים היינו אבות

שם "הרים" הם האבות, כפי שאומרים המדרש והגמרא: כשם שהר מתנשא מן הארץ המישורית כלפי השמים, כך האבות מרוממים את כנסת ישראל, "הארץ הדום רגלי", לגבהים; ורק שלושה נקראים אבות — אברהם, יצחק ויעקב.

הערת קה"ת

ראה לעיל פ' תצא מ, א.

120 שהמה אברהם יצחק ויעקב מדות דאצילות

אור התורה מביא מאמר זה: "בלקוטי תורה בשיר השירים, בדרוש 'קול דודי': 'מדלג על ההרים', שהם האבות, ויעקב כולל את כולם".

הערת קה"ת

"ובלקוית בשח"ש בד"ה קול דודי מדלג על ההרים שהם האבות ויעקב כלול מכולם" — אוה"ת נ"ך כרך ב ע' תתג.

121 ופסח ה' על הפתח

"ופסח ה' על הפתח ולא יתן המשחית לבוא אל בתיכם". המילה בתורה המתארת את ה"דילוג".

Exodus 12:23 שמות י"ב:כ"ג

ועבר ה' לנגף את מצרים וראה את הַדָּם עַל־מַשְׁקוֹף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וּפָסַח ה' עַל־הַפֶּתַח וְלֹא יָתַן הַמִּשְׁחִית לָבֹא אֶל־בְּתִיכֶם לְנִגֹּף:

For the L-RD will pass through to smite the Egyptians; and when He seeth the blood upon the lintel, and on the two side-posts, the L-RD will pass over the door, and will not suffer the destroyer to come in unto your houses to smite you

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות יב, כג.

122 זה השער לה'

"זה השער לה' צדיקים יבואו בו". השער הוא מלכות.

Psalms 118:20 תהילים קי"ח:כ'

זֶה־הַשַּׁעַר לַה' צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ:

.This is the gate of the L-RD; The righteous shall enter into it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קיח, כ.

123 ראשית חכמה יראת ה'

"ראשית חכמה יראת ה'". היראה היא פתח לעבודת ה'.

Psalms 111:10 תהילים קי"א:י'

רִאשִׁית חֲכָמָה יִרְאֵת ה' שְׁכָל טוֹב לְכָל־עֲשִׂיהֶם תִּהְלֹתוּ עֲמֹדֶת לְעַד:

The fear of the L-RD is the beginning of wisdom; A good understanding have all they that do thereafter; His praise endureth for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קיא, י.

124 מלכות כל עולמים

"מלכותך מלכות כל עולמים": מלכות המחיה את כל העולמות.

Psalms 145:13 תהילים קמ"ה:י"ג

מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל־עֲלָמִים וּמִמְשִׁלְתְּךָ בְּכָל־דּוֹר וָדוֹר:

Thy kingdom is a kingdom for all ages, And Thy dominion endureth throughout all generations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמה, יג.

125 ופסח ה' . . בבחי' פתח

יהל אור מביא את הקטע הזה: "ופסח ה' על הפתח" הוא גילוי אור אין סוף בדילוג שלמעלה מסדר ההשתלשלות, הנמשך אל "הפתח", מלכות; וכך אומר הזוהר, וירא 103b, שלעתיד יתגלו כל האורות העליונים ב"פתח" זה.

הערת קה"ת

ביהל אור ע' תנד מציינ שכאן "בפי' ופסח ה' על הפתח שהוא גילוי אור א"ס בבחי' דילוג למעלה מסדר ההשתלשלות וגילוי זה נמשך על הפתח שהוא מל', ועדו' נתי' בזהר וירא ק"ג ע"ב שלע"ל יהיו כל האורות עליונים נמשכים ומתגלים בבחי' פתח הנ"ל".

126 בפי' אמור דף צ"ה ע"א

יהל אור מביא את דברי הזוהר באמור: "אתה הפתח בשבילי להיכנס".

הערת קה"ת

"אנת הוא פתחא לאעלאה לי כו'" — יהל אור ע' תנד.

127 פתחי לי

"פתחי לי, אחותי, רעייתי, יונתי, תמתי".

Song of Songs 5:2 שיר השירים ה:ב'

אָנִי יְשֻׁנָּה וְלִבִּי עַר קוֹל דּוֹדִי דּוֹפֵק פֶּתַח־לִי אֲחֹתִי רַעִיְתִי יוֹנְתִי תַמְתִּי שְׂרָאשִׁי נִמְלֵא־טָל קְוֻצּוֹתַי רְסִיסֵי לָיְלָה:

I sleep, but my heart waketh; Hark! my beloved knocketh: 'Open to me, my sister, my love, my dove, my undefiled; For my head is filled with dew, My locks with the drops of the night

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

128 פתחי לי

לפי הערת קה"ת, הזוהר מפרש את "פתחי לי" כך: "את הפתח שדרכו אני נכנס" — מלכות היא הפתח.

Zohar, Emor 25:123-26:131 ספר הזוהר, אמור כ"ה:קכ"ג-כ"ו:קל"א

129 הערת קה"ת מפנה ל Song of Songs 2:8 למילים האלה.

Song of Songs 2:8 שיר השירים ב:ח'

קוֹל דּוֹדִי הִנֵּה־זֶה בָּא מְדַלֵּג עַל־הַהָרִים מְקַפֵּץ עַל־הַגְּבָעוֹת:

Hark! my beloved! behold, he cometh, Leaping upon the mountains, skipping upon the hills

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

130 גבעות הם אמהות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ר"ה (א, א). [כ].

131 גבעות הם אמהות

"מדלג על ההרים" — בזכות האבות; "מקפץ על הגבעות" — בזכות האמהות. כעת הטקסט מסביר את המחצית השנייה.

Rosh Hashanah 11a:8 ראש השנה י"א א"ח:

מאי משמע דהאי "איתן" לישנא דתקיפי הוא — כדכתיב: "איתן מושבך", ואומר: "שמעו הרים את ריב ה' והאיתנים מוסדי ארץ", ואומר: "קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות". "מדלג על ההרים" — בזכות אבות. "מקפץ על הגבעות" — בזכות אמהות.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

132 ההפרש בין דילוג וקפיצה

ההערה מציינת שהשפת אמת מפנה לקטע זה העוסק בהבדל בין דילוג לקפיצה.

הערת קה"ת

השפת אמת (להאדמו"ר מגור) בדרושים לפסח על הפסוק מקפץ על הגבעות מציינ לכאן.

133 במשנה פ"ח דאהלות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

מ"ה.

134 בין הדברים שאינם מטמאים ואינם חוסמים את הטומאה, המשנה מונה "הקופץ ממקום למקום והמדלג ממקום למקום". הטקסט לומד מכך שדילוג וקפיצה הם שתי תנועות נפרדות.

Mishnah Oholot 8:5 משנה אהלות ח"ה:

אלו לא מביאין ולא חוצצין. הורעים והירקות המהבירים לקרקע, חוץ מן הירקות שמנו, וכפת הברד, והשלג, והכפור, והגלד, והמלח, והדולג ממקום למקום, והקופץ ממקום למקום, והעוף הפורח, ושלית המנפנפת, וספינה שהיא שטה על פני המים. קשר את הספינה בדרך שהוא יכול להעמידה, כבש את האבן על גבי הטלית, מביאה את הטמאה. רבי יוסי אומר, הפית שבספינה אינו מביא את הטמאה:

The following neither bring [impurity] nor protect against it: Seeds, plants [still] attached to the ground, except for the plants mentioned above, A lump of hail, snow, frost, ice and salt. [Anything] that hops from one place to another, or leaps from one place to another, a flying bird. A loosely-flapping garment, or a ship floating [freely] on the water. If the ship were tied with something that can keep it steady, or a stone were [placed so as] to hold down the garment, it can ... :bring uncleanness. Rabbi Yose says

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

135 בפ"י רבינו עובדיה מברסגוריה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

"דולג בבהמה וחייה, וקופץ באדם, ויש אומרים דולג וקופץ תרומתו באדם, אלא דולג שרגלו אחת מונחת בארץ ודולג בשניה, וקופץ בשתי רגליו" עכ"ל. וראה במלאכת שלמה שם "פ"י הראשון שהביא רעז"ל הוא פ"י הר"ש ז"ל, והפירוש השני הוא להרמב"ם ז"ל וכוותיה הסכים הרא"ש ז"ל.

136 ובפ"י המשניות להרמב"ם

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

"ודולג הוא שיהיה רגלו אחד קיים בארץ וידלג בשני למקום אחר. וקופץ הוא שיסיר ב' רגליו יחד מהארץ ויקפוז למקום אחר".

137 בירושלמי פ"ה דביצה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ה"ב.

138 התלמוד הירושלמי מגדיר קפיצה כהתרוממות של שתי הרגליים בבת אחת. הטקסט משתמש בכך כדי להסביר את ההבדל בין רגל אחת לשתיים.

Jerusalem Talmud Beitza 5:2:10 תלמוד ירושלמי ביצה ה"ב:י'

ולא מרקדין. רבי ירמיה רבי זעורה בשם רב חונה. קיפוז. עוקר שתי רגליו כאחת. ריקוד. עוקר אחת ומניח אחת. אומר רבי לעזר. כל משמיעי קול אסורין בשבת. רבי שמואל בר רב יצחק סבר. מקושה דכנישתא חדתא. רבי ליל בירבי אלס מקש על כסא. רבי אילא עני בסדרא. סלק לביתא. אשכחון דמיכין. רבע לקה על סולמא בגין דלא מקשה על תרעא בשוכתא. רבי ירמיה הוה פשט עם בריה דרבי אימי איל בעי מתערתא בקריצתא דשוכתא. שרי ...

Nor dance." Rabbi Jeremiah, Rabbi Ze'ira in the name of Rav Huna: Jumping: one lifts both legs simultaneously. Dancing: one lifts one and keeps the other down. Rabbi Eleazar said, all sound making is forbidden on the Sabbath104a.. Rabbi Samuel bar Rav Isaac was of the opinion to knock for a new synagogue. Rabbi Hillel son of Rabbi Vales would knock on a cup. Rabbi Ila stayed late at the great assembly. When he went home, he found them sleeping. He ... lay down on the stairs so as not to

The Jerusalem Talmud, edition by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY) • The Jerusalem Talmud, translation and commentary by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY)

139 ועמדו רגליו ביום ההוא

"ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים". התגלות באמצעות "רגליים".

Zechariah 14:4 זכריה י"ד:

ועמדו רגליו ביום ההוא על־הר הזיתים אשר על־פני ירושלם מקדם ונבקע הר הזיתים מחציו מזרחה ונמה גיא גדולה מאד ומש חצי ההר צפונה וחציו־נגבה:

And His feet shall stand in that day upon the mount of Olives, Which is before Jerusalem on the east, And the mount of Olives shall cleft in the midst thereof Toward the east and toward the west, So that there shall be a very great valley; And half of the mountain shall remove toward the north, And half of it toward the south

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

זכריה יד, ד.

לשכל ולמדות שכתוכו, ובה בעת מסתיר אותם.

הערת קה"ת
לעיל פי' צו טז, ד.

146 הים ראה

"הים ראה וינס, הירדן יסוב לאחור". הפתיחה של מאמר בלקוטי תורה, פרשת צו.

Psalms 114:3 תהילים קי"ד:ג

הָיָם רָאָה וַיִּנָּס וַיִּהְיֶה הַיַּרְדֵּן יָסֹב לְאַחֹרָיִם

The sea saw it, and fled; The Jordan turned backward

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

147 בביאור ע"פ כי אתה נרי

שם מוסבר שהתפשטות האור במלכות באה באמצעות גבורות וצמצומים, ואילו "כי אתה נרי הוי" הוא תוספת אור ללא צמצומים. כשם שגר זקוק לשמן, כך הנשמה זקוקה ל"שמן" התורה, הנמשך מחכמה.

הערת קה"ת
תו"א מ, ד ובמ"מ לשם.

148 ע"פ כי אתה נרי

"כי אתה נרי הוי", והוי יגיה חשכי: ההוי הראשון הוא של ז"א, הנמשכת דרך השתלשלות, מייג מידות הרחמים; ההוי השנייה, המחברת בור, היא של א"א, הנמשכת שלא בדרך השתלשלות אל "חשכי" — הדור שלפני משיח.

הערת קה"ת
תו"א מא, ג.

149 בחכמה יסד ארץ

הערת קה"ת מפנה לProverbs 10:19 למילים האלה.

Proverbs 10:19 משלי י"ט:ט

הערת קה"ת
משלי י, יט.

150 בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה

"ה' בחכמה יסד ארץ, כונן שמים בתבונה". שמים וארץ מתפרשים כאבות וכאימהות. (ההערה של קה"ת, "10:19", היא מן הסתם טעות במקום (3:19).

Proverbs 3:19 משלי ג:י"ט

ה' בַּחֲכָמָה יָסַד אֶרֶץ כּוֹנֵן שָׁמַיִם בְּתַבּוּנָה:

The L-RD by wisdom founded the earth; By understanding He established the heavens

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

151 ע"פ שימני כחותם

"שימני כחותם", האורות המלוכשים בכלים הם חותם שוקע. המילה "אהבה" נאמרת פעמיים, כי אהבה מלמטה מעוררת אהבה מלמעלה, כפי שהמים משקפים פנים; וכך גם מצוות כגון צדקה מעוררת רחמים וצדקה מלמעלה.

הערת קה"ת
לקמן מו, ב.

152 שימני כחותם

"שימני כחותם על לבך". הפתיחה של מאמר מאוחר יותר בלקוטי תורה,

140 והארץ הדום רגלי

"השמים כסאי והארץ הדום רגלי". "רגליו" של ה' מגיעות עד לתחום הנמוך ביותר.

Isaiah 66:1 ישעיהו ס"ו:א

כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הָדֹם רַגְלִי אֵינִי בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּנִי וְאֵינִי מְקוֹם מְנוּחָתִי:

Thus saith the L-RD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
ישע"י סו, א.

141 ועי בלקו"ת ס"פ משפטים

המאמר של האריז"ל על מצות ראייה נזכר באור התורה על משפטים ועל ויקרא, ומבואר באור התורה על בראשית.

הערת קה"ת

להאריז"ל. נזכר גם לקמן נא, ג. אה"ת פי' משפטים עי' אקעה. אה"ת ויקרא כרך א עי' שכו. נתבאר באה"ת בראשית כרך א רה, ב. שם כרך ה תתקטו, ב.

142 וימינו תחבקני

"שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני". יד ימין היא אהבה.

Song of Songs 2:6 שיר השירים ב:ו

שְׁמָאלוֹ תַּחַת לְרָאשִׁי וַיְמִינִי תַּחְבֵּקְנִי:

Let his left hand be under my head, And his right hand embrace me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 20

143 טורי נהורא וטורי חשוכא

הזוהר מדבר על "הרי אורי" ו"הרי חושך". הטקסט מפרש אותם כמדות של ז"א, שנולדו מן המוחין, וכמדות של אריך אנפין, שלמעלה מן המוחין.

Zohar III, 249b זח"ג רמט, ב

הערת קה"ת

זח"ג רמט, ב. עד"ה ביום השמיני שלח ספ"א [דרושים לשמ"ע פו, סע"א] בהמוקפים, ודו"ק. וע"ל נשא (דכ"ג, א). וש"נ מזה"ג (דף רמט, ב). [כ].

144 ההרים רקדו כאילים

"ההרים רקדו כאילים, גבעות ככני צאן". הטקסט מפרש זאת כעליית מדות ז"א אל אור אריך אנפין.

Psalms 114:4 תהילים קי"ד:ד

הַהָרִים רָקְדוּ כְּאִילִים גִּבְעוֹת כְּכִנֵּי־צֹאן:

The mountains skipped like rams, The hills like young sheep

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
תהלים קיד, ד.

145 בד"ה הים ראה

בדרוש על "הים ראה וינס", ים סוף הוא מלכות דאצילות, הדיבור העליון, האחרונה מכל המדרגות. בדומה לאותיות הדיבור של האדם, הוא כלי

These are the names of the children of Israel who came to "Egypt with Jacob; each came with his household" (Exodus 1:1). That is what is written: "He who spares his rod hates his son, and he who loves him seeks for him admonition" (Proverbs 13:24). The way of the world is that a person whom another tells him: 'So-and-so struck your son,' he would harass him. What is the meaning when the verse states: "He who spares his rod hates his son"? It is to teach you that ... anyone

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

157 שהיה אברהם טפל לגבי שרה בנביאות

רש"י מביא את המדרש על "שמע בקולה": אברהם היה טפל לשרה בנבואה.

Rashi on Genesis 21:12 רש"י על בראשית כ"א:י"ב

שמע בקולה. למדנו שְׁהָיָה אֲבְרָהָם טָפֵל לְשָׂרָה בְּנִבְיאוֹת:

שמע בקולה — we may infer that Abraham was inferior to Sarah in respect of prophecy (Exodus Rabbah 1:1)

Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain) • Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain)

158 טובת מראה מאד . . ותרד העינה ותמלא כדה ותעל

"והנערה טובת מראה מאד... ותרד העינה ותמלא כדה ותעל". רבקה מתוארת כנותנת.

Genesis 24:16 בראשית כ"ד:ט"ז

וְהַנֶּעֱרָה טוֹבַת מְרֹאָה מְאֹד בְּתוּלָה וְאִישׁ לֹא יָדָעָהּ וְתִרְדַּת הָעֵינָה וְתִמְלֵא כֶּדָה וְתַעַל:

And the damsel was very fair to look upon, a virgin, neither had any man known her; and she went down to the fountain, and filled her pitcher, and came up

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כד, טז.

159 כ"ד ספרים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה תי"ז תכ"א (מו, ב).

160 שלשה הטעימן הקב"ה בעוה"ז

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ב"ב טז, סע"ב.

161 שלשה הטעימן הקב"ה בעולם הזה מעין עולם הבא

שלושה טעמו בעולם הזה מעין העולם הבא: אברהם, יצחק ויעקב, שעליהם נאמר "בכל", "מכל", "כל".

Bava Batra 16b:17-18 בבא בתרא ט"ז ב:י"ז-י"ח

וְדִילְמָא דְרַךְ חֲכָמִין קָא חָשִׁיב לְהוּי אֱלָא מַעְתָּה, וְיֻקְבְּרוּ אוֹתוּ עֲשׂוּ וְיַעֲקֹב בְּנִיּוֹ, מֵאִי טַעְמָא לֹא חָשִׁיב לְהוּי דְרַךְ חֲכָמִין? אֱלָא מִדְּאֻקְדָּמִיָּה – אֲדָבָרֵי אֲדָבָרִיָּה, וּמִדְּאֻקְדָּרִיָּה – שְׁמַע מִיְנָה תְּשׁוּבָה עֲבַד בְּיָמָיו. תְּנוּ רַבָּנִין: שְׁלֹשָׁה הִטְעִימָן הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָם הַזֶּה

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

שיר השירים.

Song of Songs 8:6 שיר השירים ח:ו

שִׁימֵנִי כַּחוֹתֶם עַל־לִבִּי כַּחוֹתֶם עַל־רוּעֶךָ כִּי־עֲזָה כְּמוֹת אֶהְיֶה קֶשֶׁה כְּשֹׂאוֹל קִנְאָה רִשְׁפִּיָּה רִשְׁפִּי אֵשׁ שְׁלֹה־בְתִיָּה:

Set me as a seal upon thy heart, As a seal upon thine arm; For love is strong as death, Jealousy is cruel as the grave; The flashes thereof are flashes of fire, A very flame of the

L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

153 אשה כי תזריע וילדה זכר

"אשה כי תזריע וילדה זכר". נדון באותו מאמר.

Leviticus 12:2 ויקרא י"ב:ב

דָּבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וַיִּלְדָּה זָכָר וְטִמְאָה שִׁבְעַת יָמִים כִּימֵי נִדָּת דּוֹתָהּ תִּטְמָא:

Speak unto the children of Israel, saying: If a woman be delivered, and bear a man-child, then she shall be unclean seven days; as in the days of the impurity of her sickness shall she be unclean

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

154 כל אשר תאמר אליך שרה

"כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה". אברהם קיבל משרה.

Genesis 21:12 בראשית כ"א:י"ב

וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים אֶל־אַבְרָהָם אֲלֵי־רַע עֲצִינִי עַל־הַנֶּעֱרָה וְעַל־אִמָּתָהּ כָּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלַיָּה שְׂרָה שָׁמַע בְּקוֹלָהּ כִּי בִצְחָק יִקְרָא לָּהּ זָרַע:

And G-d said unto Abraham: 'Let it not be grievous in thy sight because of the lad, and because of thy bondwoman; in all that Sarah saith unto thee, hearken unto her voice; for in Isaac shall seed be called to thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כא, יב.

155 שהי אברהם טפל לגבי שרה בנביאות

ההערה מפנה לאור התורה על בראשית, בעניין האמירה שאברהם היה טפל לשרה בנבואה.

הערת קה"ת

שמ"ר רפ"א. הובא ברש"י בראשית שם. [תנחומא ר"פ שמות]. רש"י בחומש עזר"פ וגם במדרש אגדה שם יעו"ש. [כ]. ראה אוה"ת בראשית קכא, א.

156 שהיה אברהם טפל לגבי שרה בנביאות

המדרש לומד מן המילים "שמע בקולה" שאברהם היה בדרגת נבואה פחותה מזו של שרה.

Shemot Rabbah 1:1 שמות רבה א:א

... וירע הדבר מאד בעיני אברהם וגו', על שיצא לתרבות רעה. (שם שם, יב): ויאמר אלקים אל אברהם אל ירע בעיניך וגו', מכאן אתה למד, שהיה אברהם טפל לשרה בנביאות, מיד, (שם שם, יד): וישכם אברהם בבקר ויקח לחם וחמת מים, ללמדך, שהיה שונא לישמעאל על שיצא לתרבות רעה, ושלחו הוא ואמו הגר ריקם, וטרדו מביתו על כך. וכי תעלה על דעתך, שאברהם שכתוב בו (שם יג, ב): ואברהם כבד מאד במקנה וגו', היה משלח אשתו וכנו מביתו ריקם, בלא כסות ובלא מחיה! אלא ללמדך, כיון שיצא לתרבות רעה, לא ...

162 נקבה תסובב גבר

"כי ברא ה' חדשה בארץ: נקבה תסובב גבר". הדברים נקראים על המקבלת שתעלה בעתיד מעל הנותן. (בהערת קה"ת מצוין 31:21; לפי מספור הפסוקים בספריא, המילים מופיעות בפסוק 22.)

Jeremiah 31:22 ירמיהו ל"א:כ"ב

עֲדֹמְתִי תִתְחַמְקִין הַבַּת הַשׁוֹבֶבֶת כִּי־בָרָא ה' חֲדָשָׁה בָּאָרֶץ נִקְבָּה תִסְבֹּב גִּבּוֹר:

How long wilt thou turn away coyly, O thou backsliding daughter? For the L-RD hath created a new thing in the earth: A woman shall court a man

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמיה לא, כא.

163 אשת חיל עטרת בעלה

"אשת חיל עטרת בעלה". העטרה נמצאת מעל הראש.

Proverbs 12:4 משלי י"ב:ד'

אֲשֶׁת־חַיִל עֹטֶרֶת בַּעְלָהּ וּכְרָקָב בַּעֲצָמוֹתָיו מְבִיֶּשֶׁה:

A virtuous woman is a crown to her husband; But she that doeth shamefully is as rottenness in his bones

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי יב, ד.

164 שם ב"ן שרשו

ההערה מפנה לדיונים אלה על שורש שם ב"ן למעלה משם מ"ה.

הערת קה"ת

ע"ל ד"ה ואתחנן ספ"ג. [ראה בחקותי מז, ג]. [כ].

165 שהאבות הטעימן מעין עולם הבא

שם מובא שהאבות טעמו מעין העולם הבא.

הערת קה"ת

ראה ספר החקירה סו, א.

166 כי על כל כבוד

"כי על כל כבוד חופה" — נושא להסבר מאוחר יותר בלקוטי תורה.

Isaiah 4:5 ישעיהו ד':ה'

וּבָרָא ה' עַל כָּל־מְכוֹן הַרְצִיּוֹן וְעַל־מִקְרָאָהּ עָנָן יוֹמָם וְעֶשֶׂן וְנֹגַהּ אֵשׁ לְהִבָּה לְלֵילָה כִּי עַל־כָּל־כְּבוֹד חֶפֶז:

And the L-RD will create over the whole habitation of mount Zion, and over her assemblies, a cloud and smoke by day, and the shining of a flaming fire by night; for over all the glory shall be a canopy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

167 הראיני את מראיך

"הראיני את מראיך, השמיעני את קולך".

Song of Songs 2:14 שיר השירים ב':יד

יוֹנְתִי בְּחִגִּי הִסְלַע בְּסֹתֵר הַמְדְרָגָה הָרְאִינִי אֶת־מְרָאֶיךָ הַשְּׁמִיעֵנִי אֶת־קוֹלְךָ כִּי־קוֹלְךָ עָרֵב וּמְרָאֶיךָ נְאוּה:

O my dove, that art in the clefts of the rock, in the covert of the cliff, Let me see thy countenance, let me hear thy voice; 'For sweet is thy voice, and thy countenance is comely

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

168 עלי באר

"אז ישיר ישראל את השירה הזאת: עלי באר, ענו לה".

Numbers 21:17 במדבר כ"א:י"ז

אֲזַ יִשִּׁיר יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת עָלֶי בָּאֵר עֲנִיָּלָה:

Then sang Israel this song: Spring up, O well—sing ye unto it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

169 נעוץ סופן בתחלתן

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

סי"פ פ"א, מ"ז.

170 נעוץ סופן בתחלתן

עשר הספירות: "נעוץ סופן בתחילתן ותחילתן בסופן".

Sefer Yetzirah 1:7 ספר יצירה א':ז

עשר ספירות בלי מה נעוץ סופן בתחלתן ותחילתן בסופן כשלהבת קשורה בגחלת שאדון יחיד ואין לו שני ולפני אחד מה אתה סופר:

The decade of existence out of nothing has its end linked to its beginning and its beginning linked to its end, just as the flame is wedded to the live coal; because the L-rd is one and there is not a second one, and before one what wilt thou ?count

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

171 השמים כסאי והארץ הדום רגלי

"השמים כסאי והארץ הדום רגלי", כותרת של מאמר על הדרגה הנמוכה ביותר ועל שורשה הנעלה.

Isaiah 66:1 ישעיהו ס"ו:א'

כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הָדוֹם רַגְלִי אֵינִי כֵּן אֶשֶׁר תִּבְנוּ־לִי וְאֵינִי מְקוֹם מְנוּחָתִי:

Thus saith the L-RD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto ?Me? And where is the place that may be My resting-place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

172 גדול תלמוד שמביא לידי מעשה

החכמים הסיקו שהתלמוד גדול, מפני שהוא מביא לידי מעשה. הטקסט קורא זאת בשתי דרכים: התורה גדולה, והמעשה גדול.

Kiddushin 40b:8-9 קידושין מ"ב:ח-ט'

וּכְבֹּר הָיָה רַבִּי טְרַפּוֹן וּזְקֵנִים מְסֻבִּין בְּעֵלִית בֵּית נִתְּזָה בְּלוֹד. נִשְׁאַלָה שְׁאִילָה זוּ בְּפִנְיָהֶם: תִּלְמוּד גָּדוֹל אוּ מַעֲשֶׂה גָדוֹל? נֶעְנָה רַבִּי טְרַפּוֹן וְאָמַר: מַעֲשֶׂה גָדוֹל. נֶעְנָה רַבִּי עֲקִיבָא וְאָמַר: תִּלְמוּד גָּדוֹל. נֶעְנָה כּוֹלֶם וְאָמַרוּ: תִּלְמוּד גָּדוֹל, שֶׁהַתִּלְמוּד מְבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה. תִּנָּא, רַבִּי יוֹסִי אוֹמַר: גָּדוֹל תִּלְמוּד שְׁקָדִים לְחֹלָה אֲרֻבָּעִים שָׁנָה, לְתֵרוּמוֹת וּלְמַעֲשָׂרוֹת חֲמִשִּׁים וָאַרְבַּע, לְשִׁמְיֻטִּים שְׁשִׁים וָאַחַת, לְיִבּוּלֹת מֶאֱהָ וְשִׁלֵּשׁ.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

קידושין מ, ב.

173 נמצא המעשה היא גדולה

שם מתפרשת האמירה "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה" כך שהמעשה הוא העיקר, והתלמוד גדול רק משום שהוא מביא לידי מעשה; מי שלומד בלי

כוונה לעשות, מוטב שלא נכרא.

הערת קה"ת

ראה לעיל אחרי כו, ד ובמ"מ לשם. ד"ה השקיפה תשכ"ו (נדי בקונטרס ח"י אלול תש"נ) סעי' ג.

174 ולא המדרש עיקר

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות א, ז.

175 ולא המדרש עיקר אלא המעשה

"לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה".

Pirkei Avot 1:17 משנה אבות א:י"ז

שמעון בנו אומר, כל ימי גדלתי בין החכמים, ולא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה. ולא המדרש הוא העקר, אלא המעשה. וכל המרבה דברים, מביא חטא:

Shimon, his son, used to say: all my days I grew up among the sages, and I have found nothing better for a person than silence. Study is not the most important thing, but actions; whoever indulges in too many words brings about sin

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

176 תר"ך עמודי אור

ההערה מפנה ללקוטי תורה, בחוקותי, בעניין "תר"ך עמודי אור".

הערת קה"ת

ע"ל בחקותי (זו, ד). וש"נ. [כ].

177 והחכמה תחיי בעלי

"החכמה תחיי את בעליה". בטקסט נדרש "בעליה" כבעליה של החכמה — המצוות, ששורשן גבוה יותר. (בפסוק עצמו כתוב "החכמה" בלי ו, כפי שמצוין בהערת קה"ת.)

Ecclesiastes 7:12 קהלת ז:י"ב

כי בצל החכמה בצל הכסף ויתרון דעת החכמה תחיה בעליה:

For wisdom is a defence, even as money is a defence; but the excellency of knowledge is, that wisdom preserveth the life of him that hath it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

קהלת ז, יב, ושם אי החכמה בלא וי [כ].

178 בדיה ראיתי והנה מנורת זהב

שם מוסבר ששבעת נרות המנורה הם שבע המדות — אהבה ויראה — והכפתור "על ראשה" הוא ההתבוננות באחדות ה': שהכול כלא ממש לפניו ומתחדש בכל יום מאין, התבוננות המביאה ל"וואהבת".

הערת קה"ת

לעיל פ' בהעלותך לד, ג.

179 ישאו הרים שלום

"ישאו הרים שלום לעם וגבעות בצדקה". ההרים הם התורה.

Psalms 72:3 תהילים ע"ב:ג

ישאו הרים שלום לעם וגבעות בצדקה:

Let the mountains bear peace to the people, and the hills, through righteousness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים עב, ג.

180 ה' עוז לעמו יתן

"ה' עוז לעמו יתן, ה' יברך את עמו בשלום". הטקסט מביא זאת כדי להראות שהתורה נקראת שלום.

Psalms 29:11 תהילים כ"ט:יא

Havayah עז לעמו יתן Havayah יברך את עמו בשלום:

The L-RD will give strength unto His people; The L-RD will bless his people with peace

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים כט, יא.

181 או יחזיק במעוזי

"או יחזק במעוזי, יעשה שלום לי, שלום יעשה לי". (בהערת קה"ת מצוין פרק כ"ז, פסוק ד; המילים מופיעות בפסוק ה.)

Isaiah 27:5 ישעיהו כ"ז:ה

או יחזק במעוזי יעשה שלום לי שלום יעשה לי:

Or else let him take hold of My strength, That he may make peace with Me; yea, let him make peace with Me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י כו, ד.

182 והי מעשה הצדקה שלום

"והיה מעשה הצדקה שלום". המצוות נקראות שלום.

Isaiah 32:17 ישעיהו ל"ב:י"ז

והיה מעשה הצדקה שלום ועבדת הצדקה השקט וכטח צדעולם:

And the work of righteousness shall be peace; And the effect of righteousness quietness and confidence for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י לב, יז.

183 וגבעות בצדקה

"ישאו הרים שלום לעם וגבעות בצדקה". ההרים הם התורה.

Psalms 72:3 תהילים ע"ב:ג

ישאו הרים שלום לעם וגבעות בצדקה:

Let the mountains bear peace to the people, and the hills, through righteousness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים עב, ג.

184 שרשם מבחי כתר

האיגרת מסבירה שהרצון העליון, הנקרא כתר, כולל תר"ך עמודי אור, המלווים בתר"ג מצוות התורה ובשבע המצוות מדרבנן. זהו המקור לשרש המצוות בכתר.

הערת קה"ת

ראה אגה"ק סי' כ"ט. פרדס ש"ח פ"ג.

פסוקה 21

185 כימי צאתך מאמ"צ אראנו נפלאות

"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות". הגאולה העתידה תחזור על ההתגלות שהייתה ביציאת מצרים.

Micah 7:15 מיכה ז:ט"ו

כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות:

As in the days of thy coming forth out of the land of Egypt'
'Will I show unto him marvellous things

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מיכה ז, טו.

186 אשר עשה עמכם להפליא

"והללת את שם ה' אלקיך, אשר עשה עמך להפליא".

Joel 2:26 יואל ב:כ"ו

וְאֶכְלֶתֶם אֶכּוֹל וְשָׂבוּעַ וְהִלַּלְתֶּם אֶת־שֵׁם ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־עָשָׂה עִמָּכֶם
לְהַפְלִיא וְלֹא־יִבְשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם:

And ye shall eat in plenty and be satisfied, and shall praise
the name of the L-RD your G-d, that hath dealt wondrously
with you; and My people shall never be ashamed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

187 וראו כל בשר

"ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו". ההתגלות העתידה של מה שכעת נסתר.

Isaiah 40:5 ישעיהו מ:ה'

וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' וְרָאוּ כָל־בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי ה' דִּבֶּר:

And the glory of the L-RD shall be revealed, and all flesh
shall see it together; for the mouth of the L-RD hath spoken
'it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

188 ע"פ כי ההרים ימוש

המאמר על "כי ההרים ימוש" בפרשת כי תצא מסביר שההרים הם האבות: כשם שהר עולה מן הארץ המישורית אל השמים, כך האבות מעלים את כנסת ישראל למרומים. ההערה מציעה שייתכן שלכך הכוונה.

הערת קה"ת

אולי הכוונה ללעיל פ' תצא מ, א דשם מביא הרים נק' האבות.

189 כי ההרים ימוש כו' וחסדי מאתך לא ימוש

"כי ההרים ימוש והגבעות תמוטינה, וחסדי מאתך לא ימוש".

Isaiah 54:10 ישעיהו נ"ד:י'

כִּי הַהָרִים יִמּוּשׁוּ וְהַגְּבְעוֹת תִּמּוּטִינָה וְחֲסָדִי מֵאֵתְךָ לֹא־יִמּוּשׁ וְרַחֲמֵי שְׁלוֹמִי לֹא תִמּוּט אֲמַר מִרְחֻמֶּךָ ה'

For the mountains may depart, and the hills be removed;
but My kindness shall not depart from thee, neither shall My
covenant of peace be removed, saith the L-RD that hath
compassion on thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 22

190 דומה דודי לצבי

"דודי דומה לצבי או לעופר האילים".

Song of Songs 2:9 שיר השירים ב:ט'

דומה דודי לצבי או לעופר האילים הנה"זה עומד אחר כְּתִלְנוּ מִשְׁגִּיחַ מִן־
הַחֲלֹנוֹת מִצִּיץ מִן־הַחֲרָכִים:

My beloved is like a gazelle or a young hart; Behold, he
standeth behind our wall, He looketh in through the win-
dows, He peereth through the lattice

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

191 ארז"ל שנמשל לצבי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

זח"ב (יד, א). [כ].

192 מה צבי מחזיר ראשו לאחוריו

הערת קה"ת מפנה לקטע זה בזוהר, שבו ה' מושווה לצבי ההופך את ראשו
לאחור. המאמר מפרש זאת כרצון העליון הפונה "לאחור" אל המצוות
הגשמיות.

Zohar, Shemot 24:231-25:240 ספר הזוהר, שמות כ"ד:רל"א-כ"ה:ר"מ

These animals, unlike all others, do when running go but a
little way, and then look back, turning their faces toward the
place from which they came, then running on, do again turn
round and look back. So the Israelites say to the Holy One,
blessed be He: "If our sins have caused Thee to flee from us,
may it be Thy pleasure to run like a gazelle or like a young
hart, and look back on us!" And, indeed, is it not written:

... "And yet for all that, when

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

193 חכים ולא בחכמה ידיעא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה (פתח אלי').

194 בד"ה ויושט המלך לאסתר

במאמר ההוא מתפרש הצבי ה"מחזיר את ראשו לאחוריו" באותו אופן:
הקב"ה, כביכול, המשיך והלביש את רצונו וחכמתו ב"אחוריים" שלו,
בעניינים גשמיים כגון בעלי החיים שבסדר קדשים וכסף שבסדר נזיקין, כך
שפנימיות רצונו וחכמתו מלוכשת בהם.

הערת קה"ת

תו"א צד, ג.

195 קומי לך

"דודי דיבר ואמר לי: קומי לך רעייתי יפתי ולכי לך". המאמר מפרש זאת
על ספירת העומר, שבה ישראל מתעלים מלמטה.

Song of Songs 2:10 שיר השירים ב:י'

עֲנֵה דוֹדִי וְאָמַר לִי קוֹמִי לָךְ רַעֲיָתִי יָפֵתִי וּלְכִי־לָךְ:

My beloved spoke, and said unto me: 'Rise up, my love, my
fair one, and come away

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

196 שהיו ישראל סופרים . . הספירה

ההערה מפנה לתוספות שבסוף מהדורת קה"ת על הקטע הזה, העוסקות בספירת העומר של בני ישראל; היא אינה מפרטת מה נכלל בהן.
הערת קה"ת
ראה בהוספות להערות וציונים כאן.

פסקה 23

197 גבי שבועות בד"ה וידבר אלקים

ההערה מציינת שמאמר השבועות "ידבר אלקים" נמצא בלקוטי תורה, במדבר.
הערת קה"ת
לעיל פי במדבר.

198 אראנו נפלאות

"אראנו נפלאות": הגילוי העתידי, בדומה לזה שהיה ביציאת מצרים.

Micah 7:15 מיכה ז':ט"ו

כִּי־יֵצֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲרָאנוּ נִפְלְאוֹת:

As in the days of thy coming forth out of the land of Egypt'

'.Will I show unto him marvellous things

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו והערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Midrash Rabbah -- TE (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Miqra דרך מקורות מצוטטים, according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Pirke DeRabbi Eliezer, Sefaria Vocalized Edition (Public Domain); Pirke de Rabbi Eliezer, trans. Rabbi Gerald Friedlander, London, 1916 (Public Domain); Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Sifsei Chachomim Chumash, Metsudah Publications, 2009 (CC-BY-NC); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); The Jerusalem Talmud, edition by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY); The Jerusalem Talmud, translation and commentary by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY); Daat Shemot Rabbah (Public Domain); Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silberman, 1929-1934 (Public Domain); Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain); Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם. בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309) [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/)

מיוזם חנינמי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/likutei-torah/shir-hashirim/13/](https://likuteitorah.com/he/likutei-torah/shir-hashirim/13/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק